

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

”ERI MEININKI, ERI MENTALITEETTI”

Haastattelututkimus Suomen somalialaisten poliittisesta luottamuksesta

Petra Kantola
Pro gradu -tutkielma
Elokuu 2017
Ohjaaja: Elina Kestilä-Kekkonen

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma, Valtio-oppi

Kantola, Petra: ”ERI MEININKI, ERI MENTALITEETTI”. Haastattelututkimus Suomen somalialaisten poliittisesta luottamuksesta.

Pro gradu -tutkielma, 76 s., 12 liites.

Suomessa on vuoden 2015 pakolaiskriisin myötä kotoutettavana suurempi joukko ihmisiä kuin koskaan ennen. Siksi on tärkeää tutkia Suomessa jo pidempään asunutta maahanmuuttajaryhmää eli Suomen somalialaisia, sillä heidän kokemuksistaan voidaan ottaa oppia myös pakolaiskriisin myötä Suomeen saapuneiden kotouttamiseen.

Tässä tutkielmassa kotoutumista tarkastellaan poliittisen luottamuksen viitekehyksessä, sillä poliittinen luottamus kertoo osaltaan kotoutumisesta yhteiskuntaan, ja sitä voi pitää poliittisen integraation mittarina. Kotoutumisen kannalta poliittinen integraatio on työllistymisen ja kielitaidon lisäksi tärkeää, sillä poliittinen ulkopuolisuus voi osaltaan myös johtaa sosiaaliseen ja taloudelliseen syrjäytymiseen, kun politiikassa ei osata ilman merkittävän väestöryhmän osallistumista ottaa huomioon heidän tarpeitaan.

Tutkielmassa tarkastellaan, *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat Suomen somalialaisten poliittiseen luottamukseen ja sen muotoutumiseen*. Tutkielmassa selvitetään kahden kilpailevan teoriasuuntauksen kykyä selittää poliittisen luottamuksen muotoutumista: kokemukset kotimaasta saattavat vaikuttaa poliittiseen luottamukseen myös Suomessa, mikäli luottamuksen ajatellaan olevan kulttuurista, eli luonteeltaan melko pysyvää ja varhaisiän sosialisatiossa muotoutuvaa. Korruptoituneen poliittisen järjestelmän vuoksi poliittisen luottamuksen pitäisi siis olla matalaa myös Suomessa. Toisaalta institutionaalisten teorioiden mukaan poliittisen luottamuksen ajatellaan olevan vaihtelevaa ja yhteydessä arvioon instituutioiden suoriutumuksesta, jolloin esimerkiksi talouden tai järjestelmää kohtaan asetettujen odotusten tulisi olla merkittävässä roolissa poliittisessa luottamuksessa riippumatta aiemmista kokemuksista.

Tutkielman empiirisen osion muodostaa teemahaastatteluaineisto, joka koostuu yhdeksästä somalialaistaustaisen henkilön haastattelusta ja yhdestä taustahaastattelusta, jossa haastateltava oli kantasuomalainen maahanmuuttajaohjaaja. Tutkielman aineisto osoittaa, että poliittinen luottamus on Suomen somalialaisten keskuudessa melko korkeaa, eikä matala poliittinen luottamus Somaliassa leimaa suomalaista järjestelmää. Yhdistäväksi teemaksi haastatteluissa nousi luottamus demokratiaan ja yhteiskunnan instituutioihin, jotka lopulta palautuivat luottamukseen oikeusjärjestelmää kohtaan. Lisäksi näyttää vahvasti siltä, että poliittinen kiinnostus määrittää poliittista kiinnittymistä kuten kantaväestössäkin.

Kulttuurintuntemuksen ja kielitaidon lisäksi haastateltavat nostivat kantaväestöä edustavat luottohenkilöt keskeiseen asemaan myös koulutuspolun valinnassa, mikä taas on edistänyt työllistymistä ja tätä kautta aktiivista osallistumista. Vaikuttaakin siltä, että kuntien ja järjestöjen tukihenkilötoimintaan olisi erityisen tärkeää suunnata resursseja, jos halutaan ottaa oppia somalialaisten kotoutumisesta Suomeen.

Asiasanat: Maahanmuutto, kotoutuminen, sosialisatio, poliittinen luottamus, haastattelututkimus

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimusasetelma ja tutkielman rakenne	2
2. SOMALIA JA SUOMI YHTEISKUNTINA	4
2.1. Somalian politiikka, historia ja kulttuuri	4
2.2. Suomi maahanmuuttomaana	5
2.2.1. <i>Maahanmuuttajien osallistaminen Suomessa</i>	7
3. POLIITTINEN LUOTTAMUS	8
3.1. Kulttuuriset teoriat	10
3.1.1. <i>Poliittinen sosialisatio</i>	11
3.1.2. <i>Sosiaalinen luottamus osana sosiaalista pääomaa</i>	14
3.1.3. <i>Yhdistystoiminta</i>	16
3.2. Institutionaaliset teoriat	17
3.2.1. <i>Odotukset järjestelmää kohtaan</i>	18
3.2.2. <i>Instituutioiden suoriutuminen</i>	19
4. INTEGRAATIO	20
4.1. Sosiaalinen integraatio	20
4.2. Poliittinen integraatio	21
4.2.1. <i>Poliittinen osallistuminen osana poliittista integraatiota</i>	22
4.2.2. <i>Kiinnostus politiikkaa kohtaan</i>	25
5. AINEISTO JA MENETELMÄT	26
5.1. Teemahaastatteluista sisällönanalyysiin	26
5.2. Haastattelujen toteuttaminen	28
6. KVALITATIIVINEN SISÄLLÖNANALYYSI JA TULOKSET	31
6.1. Matala poliittinen luottamus Somaliassa	31
6.1.1. <i>Primäärinen sosialisatio Somaliassa</i>	33
6.1.2. <i>Politiikasta tai yhteiskunnasta keskustelu kotona Somaliassa</i>	35
6.2. Korkea(mpi) poliittinen luottamus Suomessa	36
6.2.1. <i>Koulutusta, työtä ja rauhaa</i>	37
6.3. Sekundäärinen sosialisatio Suomessa	40
6.3.1. <i>Sosiaalinen luottamus, syrjintä ja ennakkoluulot</i>	43
6.3.2. <i>Identiteetti</i>	47

6.4. Poliittinen integraatio	49
6.4.1. Poliittinen kiinnostus määrittää poliittista sosialisatiota Suomessa	50
6.4.2. Sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys	53
6.4.3. Mukaan puolue toimintaan	56
6.4.4. Osallistuminen politiikkaan	58
6.5. Luottamus instituutioihin	61
6.5.1. Viranomaiset, poliisi ja oikeuslaitos	61
6.5.2. Demokratia, puolueet ja media	64
6.5.3. Yhdenvertainen osallisuus	68
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	70
KIRJALLISUUS	77
LIITTEET	83
Liite 1. Teemahaastattelun runko	83
Liite 2. Saatekirje haastateltaville	87
Liite 3. Haastateltavat	88

1. JOHDANTO

Maahanmuutto on yllättänyt Suomen kaksi kertaa. Vuonna 2015 puhuttiin pakolaiskriisistä, kun ihmiset pakenivat sotia ja konflikteja Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta Eurooppaan. Vuoden aikana Suomessa jätettiin yli 30 000 turvapaikkahakemusta, mikä oli kymmenkertainen määrä vuonna 1990 jätettyihin hakemuksiin, jolloin totuttua suurempi määrä turvapaikanhakijoita tuli Suomeen ensimmäisen kerran (Sisäministeriö 2016; SVT 2001, 149). Uudet tilanteet yllättivät aikoinaan niin tavalliset kansalaiset kuin viranomaisetkin, ja samankaltaisten tilanteiden vuoksi on tärkeää tutkia ensimmäisiä tulijoita eli Suomen somalialaisia, sillä heidän kokemuksistaan voidaan ottaa oppia myös pakolaiskriisin myötä Suomeen saapuneiden kotouttamiseen.

Suomen somalialaiset ovat taustaltaan pääosin Somalian sisällissodan pakolaisia, ja Suomessa he ovat olleet suureksi osaksi rasismien ja syrjivien käytäntöjen kohteena (Pirkkalainen 2013, 97). Osittain se johtuu pakolaisiin varautumattomasta järjestelmästä, osittain taas heihin tottumattomasta kansasta. Somalialaisten Suomeen tulo ajoittui 1990-luvun alkuvuosina koettuihin lamavuosiin, mikä on Jaakkolan (1999) mukaan lisännyt suomalaisten negatiivisia asenteita juuri somalialaisia kohtaan. Heidän asemansa työmarkkinoilla on heikko (esim. Forsander 2002; 2013), ja heitä tarkastellaan julkisuudessa yleensä negatiivisessa valossa rikosten tekijöinä tai terrorismin kannattajina (Pirkkalainen 2013, 17). Näin ollen kantaväestön asenteet tai työmarkkinat eivät ole olleet somalialaisten eduksi kotoutumisessa. Vaikka monet opiskelivat kielen ja työllistyivät, jäivät monet niiden osalta yhteiskunnan ulkopuolelle (Mubarak ym. 2015, 59–60). Suomessa vietetyn ajan pituudesta huolimatta useampi somalinkielinen on edelleen työtön¹ kuin työssäkäyvä (Tilastokeskus 2015). 1990-luvun laman jälkeen työllistyminen oli vaikeaa ja avoin rasismi uudessa kotimaassa lannistavaa (Mubarak ym. 2015, 59–60).

Työllistymiseen ja asenteisiin liittyvien ongelmien lisäksi uusia vähemmistöjä on osallistettu politiikkaan melko huonosti (Wass ym. 2015, 420). Yhteiskunnallinen osallisuus on kuitenkin tärkeä kysymys yhdenvertaisuuden kannalta. Työllistymisen ja kielitaidon lisäksi poliittinen integraatio on tärkeää, sillä poliittinen ulkopuolisuus voi osaltaan myös johtaa sosiaaliseen ja taloudelliseen syrjäytymiseen, kun politiikassa ei osata ilman merkittävän väestöryhmän osallistumista ottaa huomioon heidän tarpeitaan (Morales & Ciugni 2011; de Rooij 2012).

Tässä tutkielmassa Suomen somalialaisia tarkastellaan poliittisen luottamuksen viitekehyksessä, sillä poliittinen luottamus kertoo osaltaan kotoutumisesta yhteiskuntaan (Eggert & Giugni 2010), ja sitä

---

¹ Työttömyysaste 54 %.

voi pitää poliittisen integraation mittarina (André 2014, 963). Yleisesti poliittista luottamusta pidetään poliittisen järjestelmän sujuvan toiminnan ja legitimitietin edellytyksenä, sillä luottamuksen pohjalta kansalaiset ovat valmiita luovuttamaan vallankäytön päättäjille (Almond & Verba 1963, 357; Easton 1965). On yhteiskunnan kannalta huolestuttavaa, mikäli matala poliittinen luottamus on ominaista yksittäisille ryhmille, sillä matala luottamus vähentää paikalliseen ja kansalliseen poliittiseen yhteisöön kuulumisen tunnetta (Eggert & Giugni 2010) sekä syitä toimia valtion sääntöjen ja lakien mukaisesti (Zmerli & Hooghe 2011, 2).

Yhdenvertaisia mahdollisuuksia niin perinteiseen poliittiseen vaikuttamiseen kuin yhteiskunnalliseen osallistumiseenkin voi pitää erityisen tärkeinä toisaalta yhteiskunnallisen tasa-arvon, kuin toisaalta poliittisen järjestelmän toimintakyvyn kannalta. Maahanmuuttajien määrän lisääntyessä on huolestuttavaa, mikäli he poliittisina toimijoina jäävät marginaaliin. Tästä syystä on tärkeää tarkastella jo pitkään Suomessa olleiden ulkomaalaistaustaisten kansalaisten osallisuutta. Suomessa maahanmuuttajien kotoutumista on tutkittu erityisesti työmarkkinoiden näkökulmasta (esim. Forsander 2002; 2013), ja yhteiskunnallisessa osallisuudessa tutkimus taas keskittyy pääasiassa äänestysaktiivisuuteen (esim. Wass ym. 2015). Muiden yhteiskunnallisen osallistumisen tapojen ja erityisesti poliittisen luottamuksen ja sen muotoutumisen suhde on maahanmuuttajien osalta kuitenkin jäänyt vähemmälle huomiolle.

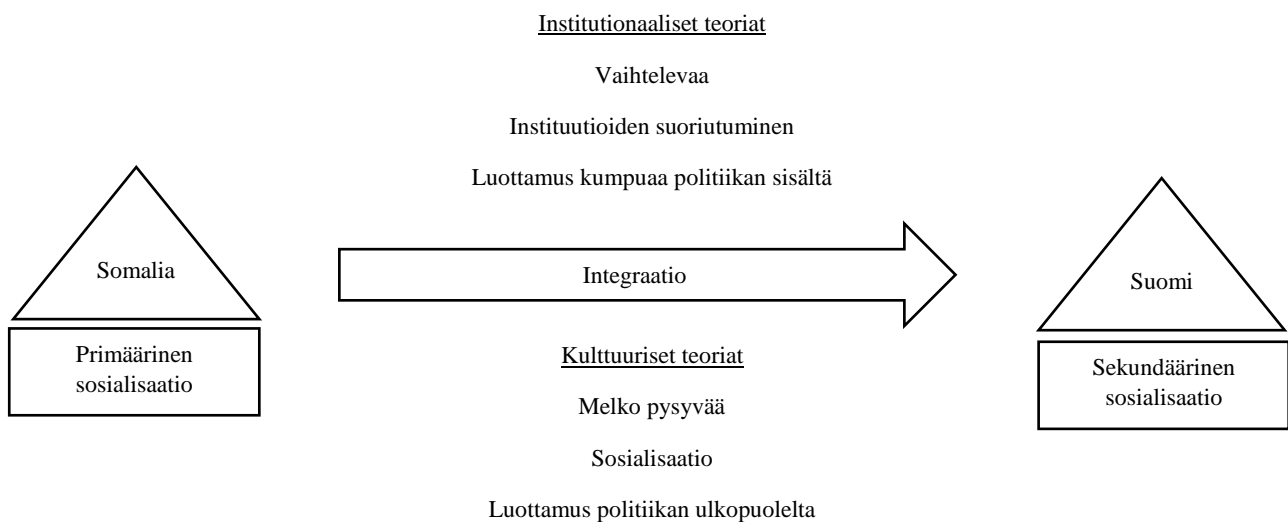
1.1. Tutkimusasetelma ja tutkielman rakenne

Tutkielmassa tarkastellaan, *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat Suomen somalialaisten poliittiseen luottamukseen ja sen muotoutumiseen*. Suomi ja Somalia edustavat ääripäitä valtioiden välisissä korruptiovertailuissa (Transparency International 2017), mikä luo poliittisen luottamuksen kannalta mielenkiintoisen tutkimusasetelman, sillä korruptio vaikuttaa poliittiseen luottamukseen negatiivisesti (Rose & Heywood 2013; Della Porta 2000; Ziller & Schübel 2015).

Tutkielmassa selvitetään kahden kilpailevan teoriasuuntauksen kykyä selittää poliittisen luottamuksen muotoutumista: kokemukset kotimaasta saattavat vaikuttaa poliittiseen luottamukseen myös Suomessa, mikäli luottamuksen ajatellaan olevan *kulttuurista*, eli luonteeltaan melko pysyvää ja varhaisiän sosialisatiossa muotoutuvaa. Suomessa poliittinen luottamus on perinteisesti ollut aggregaattitasolla korkeaa, vaikkakin väestöryhmien välillä on jonkin verran eroja (Borg ym. 2015). Toisaalta *institutionaalisten* teorioiden mukaan poliittisen luottamuksen ajatellaan olevan vaihtelevaa ja yhteydessä arvioon instituutioiden suoriutumista, jolloin esimerkiksi talouden tai järjestelmää kohtaan asetettujen odotusten tulisi olla merkittävässä roolissa poliittisessä luottamuksessa.

Tutkielman teoreettinen kontribuutio on poliittisen luottamuksen muotoutumisen ja siihen vaikuttavien tekijöiden kuvaamisessa kulttuurisia ja institutionaalisia teorioita viitekehyksenä käyttäen. Teoreettinen lähtökohta on, että maahanmuuttajien poliittisen luottamuksen muotoutuminen tapahtuu sekä konteksti- että yksilösidonnaisesti. Siihen vaikuttavat a) yhteiskunnallinen konteksti eli tämän tutkielman tutkimusjoukon yhteiskunnallinen tausta ja primäärinen sosialisatio Somaliassa ja b) integraatio Suomessa eli sekundäärinen sosialisatio ja mahdollisuus olla osa suomalaista yhteiskuntaa (Kuvio 1). Lisäksi tutkielmassa otetaan huomioon henkilön oma tausta niin koulutuksen, poliittisen kiinnostuksen kuin sosiaalisen pääomankin suhteen.

Kuvio 1. Teoreettinen lähtökohta

Tutkielman empiirisen osion muodostaa teemahaastatteluaineisto, joka koostuu yhdeksästä somalialaistaustaisen henkilön haastattelusta ja yhdestä taustahaastattelusta, jossa haastateltava oli kantasuomalainen maahanmuuttajaohjaaja. Haastatteluita on ohjannut teoreettisesta viitekehyksestä johdettu teemahaastattelurunko.

Tutkielma alkaa sen keskeiseen kohderyhmään eli Suomessa asuviin somalialaisiin vaikuttaneisiin yhteiskunnallisiin konteksteihin tutustumalla, sillä niillä on ollut suuri merkitys haastateltavien elämään. Tämän jälkeen jatketaan tässä tutkielmassa kotoutumisen tarkasteluun käytettävän poliittisen luottamuksen teoretisoinnilla. Poliittisen luottamuksen viitekehyksen sisällä lähestytään integraation eri ulottuvuuksia ja niiden mahdollisia vaikutuksia kotoutumiseen ja poliittiseen luottamukseen. Tämän jälkeen esitellään tutkielman aineisto ja analysoidaan haastatteluja

kvalitatiivisen sisällönanalyysin keinoin. Lopuksi analyysiä peilataan aikaisempaan tutkimukseen ja suomalaiseen maahanmuuttopolitiikkaan.

2. SOMALIA JA SUOMI YHTEISKUNTINA

2.1. Somalian politiikka, historia ja kulttuuri

Ensimmäiset somalialaiset saapuivat Suomeen poliittisina pakolaisina Neuvostoliiton kautta sen jälkeen, kun Somalian keskushallinnon romahdettua maan tilanne muuttui entistä epävakammaksi. Somalian sisällissota sai alkunsa tyytymättömyydestä tuolloisen hallitsijan Mohamed Siad Barren hallintoon ja puhkesi 1980-luvun lopulla klaaniperustaisten ryhmittymien valtataisteluksi. (SSL 2016a; 2016b.) Vuosien 1988 ja 1992 välisen sisällissodan aikana tapahtui lukuisia sotarikoksia ja klaanien välisiä taisteluita. (Menkhaus 2007, 81). Barren oli tarkoitus vaalia oikeutta ja demokratiaa, mutta sen sijaan hänen hallintonsa aikana juuri klaaneihin perustuva ja korruptoitunut politiikka vahvistui, mikä johti edelleen poliittiseen marginalisaatioon, lamaan, maastamuuttoon ja ulkoisen avun manipuloimiseen (Gundel 2002, 257)

Hallituksen joukot tappoivat arvioiden mukaan jopa 60 000 siviiliä Barren aikana. Lisäksi he muun muassa kylvivät maamiinoja, tuhosivat rakennuksia ja myrkyttivät kaivoja. (Gesheker 1997, 79.) Tämä kaikki johti Barren maastapakoon vuonna 1991, mistä lähtien maa on ollut ilman toimivaa keskushallintoa. Juuri Barren hallintoa ja sen luomaa epäluottamusta pidetään syynä siihen, etteivät klaanit ole kyenneet yhdistymään uuden hallinnon rakentamiseksi (Menkhaus 2007, 74; 80).

Erityisesti vuosien 1991 ja 1992 aikana Etelä- ja Keski-Somaliassa oli klaanien välisiä taisteluita, yleistä epävakautta, nälänhätää, kuivuutta ja laajalle levinneitä epidemioita, joiden vuoksi arviolta 250 000 somalialaista menetti henkensä. Vaikka vuosien 1993–1995 rauhanturvaoperaation jälkeen tilanne parantui ja maan sisäiset pakolaiset pystyivät palaamaan tietyille alueille, ei valtiohallintoa pystytty edelleenkään korjaamaan. Varsinkin eteläisestä Somaliasta lähdettiin pakolaisiksi suurin joukoin vuoteen 1995 saakka. Sen jälkeen alueelle on palattu jonkin verran jopa pysyvästi. Siitä huolimatta vuosien 1997 ja 1998 aikana ihmiset joutuivat lähtemään Keski- ja Etelä-Somaliasta tulvien takia, ja vielä 2000-luvullakin maassa on jouduttu pakenemaan taisteluita. (Gundel 2002, 264; 266; 257; 258.) Lisäksi islamistit ovat 2000-luvulla kieltäneet vallasta kilpailevia sosiaalisia ja poliittisia järjestöjä, marginalisoineet perinteisiä johtajia, kansalaisjohtajia sekä yrityshenkilöitä. Lisäksi he ovat soveltaneet tiukkaa sharia-lakia (Menkhaus 2007, 76).

Somaliasta ja Somalimaasta on paettu enimmäkseen Pohjois-Amerikkaan sekä Pohjois- ja Länsi-Eurooppaan. Köyhimmät pakolaiset ovat jääneet maan sisäisiksi pakolaisiksi tai paenneet erityisesti naapurimaihin. Pakolaisia on arviolta 1-2 miljoonaa. Mahdollinen kotimaahan palaaminen ja toisaalta uuteen kotimaahan sopeutuminen ovat herättäneet keskustelua kaikkialla. Vaikka maahan on myös palattu, tapaavat etenkin naiset ja lapset pysyä niissä maissa, joihin pakolaiseksi on lähdetty. Poliittinen aseellinen konflikti on ollut suurin syy maastamuuttoon, mutta alueelta on lähdetty myös taloudellisista syistä. (Gundel 2002, 255–277.)

Somalian korkea korruption taso pahentaa edelleen puuttuva toimiva keskushallinto, heikot johtamisrakenteet sekä valtion rajoittunut kyky maksaa palkkaa virkamiehille. Se näkyy muun muassa julkisten varojen väärinkäytöksiä ja kavalluksina (Chêne 2012). Valtion rakenteiden kehittäminen on erityisen hankalaa jakautuneen kansan, pitkittyneen kriisitilanteen ja eri toimijoiden erilaisten intressien vuoksi (Menkhaus 2007, 77). Somalian talouden kannalta ulkomailla asuvilta perheenjäseniltä saadut rahälähetykset ovat tärkeä osa taloutta sekä yksilö- että valtiotasolla. Ne ovat olleet tärkeämmässä roolissa kuin maan kehitysapu ja humanitaarinen apu yhteensä. (Gundel 2002, 268; 277.) Tämä kertoo Suomen somalialaisten verkostojen suuntautuvan edelleen Somaliaan ja vuorovaikutuksen kautta poliittinen tilanne saattaa heijastua myös poliittiseen luottamukseen Suomessa niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä.

Edelleen vuonna 2017 Somalian turvallisuustilanne on vaarallinen ja arvaamaton. Terrori-iskut Mogadishussa ja taistelut Somalian keski- ja eteläosissa vaativat kuolonuhreja, minkä lisäksi Somalian klaanien väliset yhteenotot ovat mahdollisia. Laajan korruption lisäksi poliisi ja oikeuslaitos toimivat heikosti. (Ulkoministeriö 2017.) Vuonna 2016 Somaliassa järjestettiin ensimmäiset parlamenttivaalit vuoden 1967 jälkeen, minkä lisäksi presidentinvaalit järjestettiin vuoden 2017 alussa. Vaaleja on syytetty räikeästä korruptiosta, minkä vuoksi suomalainen ehdokas Fadumo Dayib jättäytyi pois kisasta joulukuussa 2016. Lisäksi al-Shabaab uhkasi iskuilla vaalien alla. (Yle 2016; 2017.)

2.2. Suomi maahanmuuttomaana

Ensimmäisen aallon tulijoiden kotouttamisesta voidaan ottaa oppia toisen aallon tulijoiden kotouttamiseen, minkä vuoksi onkin tärkeää tarkastella juuri 1990-luvulla tulleiden kokemuksia. Vuosien 1990–2010 välillä tehtyä kotouttamista on kritisoitu huonosta suunnittelusta. Kritiikin mukaan yhteiskuntaan sopeuttaminen ei ollut suunnitelmallista eikä onnistunut, mikä huomattiin

vasta 20 vuotta sen jälkeen, kun ensimmäiset somalialaiset olivat saapuneet Suomeen. (Mubarak ym. 2015, 59–60.)

Suomessa tehtiin maahanmuuttopolitiikkaa ensimmäisen kerran kokonaisvaltaisesti vasta 1990-luvun lopulla (TEM 2017), vaikka ensimmäinen suuri joukko pakolaisia tuli maahan jo vuosikymmenen alussa. Ensimmäinen maahanmuuttajien kotoutumista koskeva laki tuli voimaan vuonna 1999. Sitä on muutettu useaan otteeseen 2000-luvulla, sillä maahanmuuton syyt eivät ole enää yhtä suurissa määrin ainoastaan humanitäärisiä. Tämän tutkielman kirjoittamishetkellä uusin kotouttamislaki tuli voimaan vuonna 2011. (TEM 2017.)

Kun Suomeen ensimmäisen kerran saapui suuri joukko pakolaisia, sitoivat Suomea useat eri ihmisoikeussopimukset. Niiden asettamat reunaehdot ohjasivat toimintaa jo silloin, sillä ne velvoittivat antamaan tukea yhteiskuntaan sopeutumiseksi sekä oikeuden sosiaaliturvaan ja asuntoon. Poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan muuttajille oli taattava yhtäläinen oikeus päästä osalliseksi kansalais- ja poliittisia oikeuksia, mikä tarkoittaa esimerkiksi äänestämistä ja ehdolle asettumista sekä valintaa julkisiin virkoihin. (SopS 8/1976) Käytännön toteutus saattaa kuitenkin poiketa sopimuksista, minkä vuoksi tässä tutkielmassa tarkastellaan myöhemmässä luvussa somalialaisia Suomen politiikassa.

Jo vuoden 1998 hallituksen esityksessä tunnustettiin joustava ja tehokas integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään maahanmuuttopolitiikan peruspyrkimyksenä. Kielen ja yhteiskunnan sääntöjen oppimista pidettiin Suomessa menestymisen edellytyksenä (HE 1998), mikä ei vajaassa kymmenessä vuodessa ole muuttunut. Lisäksi esityksessä tuotiin esille maahanmuuttajien oikeus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen (HE 1998). Valtion kotouttamisohjelmassa oletuksena on edelleen, että kotoutumisen edistämiseen tulee kohdentaa riittäviä resursseja heti alussa, jotta vältytään syrjäytymiseltä, sen kustannuksilta ja eri väestöryhmien välisten suhteiden kärjistykseltä (TEM 2012, 21). Alkuvaiheessa tulijoita pyritään kotouttamaan erityisesti kielikoulutuksen, opintojen ja työllistämisen kautta.

Kielikoulutuksessa 1990-luvulla tehtiin virheitä, joista on opittu etenkin strategiatasolla. Siinä missä aikaisemmin ei tehty erottelua ihmisten lähtötasojen välillä, tehdään nykyään alustavat kokeet ennen kursseille valikoitumista. Kieliopetuksen tilanne ja taso vaihtelivat kuitenkin paljon eri puolella Suomea. (Mubarak ym. 2015, 209.)

Vaikka valtion integraatiopolitiikalla on merkittävä vaikutus maahanmuuttajien kotoutumiseen, on maahanmuuttajien omalla toiminnalla ja asenteilla keskeinen rooli koko prosessissa: ihminen joka ei

halua sopeutua, ei sopeudu. Sama vaikutus on myös sillä, jos henkilö ajattelee turvapaikan olevan vain väliaikainen ja paluun koittavan pian. Moni 1990-luvulla tulleista somalialaisista odotti kotimaan sodan päättyvän pian, joten heillä ei välttämättä ollut intressejä panostaa elämään Suomessa (Mubarak ym. 2015, 59). Lisäksi integraatiopolitiikat suunnitellaan lähes aina ylhäältä alaspäin, jolloin asiantuntijat olettavat maahanmuuttajapopulaatiossa tiettyjä tarpeita, joihin politiikalla vastataan sen sijaan, että maahanmuuttajat itse olisivat osa politiikan suunnittelua. Olisi kuitenkin tärkeää ottaa huomioon muuttajat itsenäisinä toimijoina, joilla on tiettyjä tavoitteita, motivaattoreita, tarpeita ja ongelmia. Vain ne huomioon ottamalla politiikka voi olla onnistunut. (Bosswick & Heckmann 2006, 12.)

2.2.1. Maahanmuuttajien osallistaminen Suomessa

Kotouttamisohjelmiin on alettu panostaa Suomessa vasta 1990-luvun lopulla. Viimeisen noin viiden vuoden aikana erilaisia hankkeita ja painopisteitä on ollut melko laajasti, ja myös yhteiskunnallinen osallisuus on otettu mukaan kotouttamista edistävänä tekijänä. Vaikka uudet ohjelmat eivät vaikuttaisikaan enää jo elämäänsä Suomessa tottuneisiin muuttajiin, ovat ne kuitenkin toimiessaan aivan erilainen mahdollisuus erityisesti niille, jotka ovat saapuneet viimeisten vuosien aikana.

Valtion kotouttamisohjelmassa vuosille 2012–2015 tuotiin esille maahanmuuttajien täysimääräinen yhteiskuntaan osallistuminen ja sen rooli kotoutumisen kannalta. Ohjelman mukaan maahanmuuttajien tulisi voida osallistua niin politiikan, talouden kuin kulttuurinkin saralla. Lisäksi kotouttamisohjelmassa tuodaan esille kansalaisyhteiskunnan merkitystä ja demokratiaoikeuksien toteutumisen tärkeys. Maahanmuuttajaneuvostot, mentorointi ja järjestötyö esitetään painopisteinä, joiden kautta voidaan rakentaa verkostoja ja tuoda esille keinoja edistää maahanmuuttajien osallistumista poliittiseen ja muuhun yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. (TEM 2012, 26)

Päivitetyssä valtion kotouttamisohjelmassa (TEM 2016) yhteiskunnallinen osallistuminen on pienemmässä roolissa. Vaikka uudessa ohjelmassakin todetaan, että *”kaikkien väestöryhmien jäsenet on pyrittävä osallistamaan ja kokemaan olevansa tärkeä osa yhteiskuntaamme”*, tuodaan se käytännössä esille pääasiassa keskustelukulttuurin ja vapaa-ajan toiminnan, ei niinkään poliittisen tai muuten yhteiskunnallisen osallistumisen kautta. Ohjelmassa kuitenkin mainitaan, että *”eri väestöryhmien välillä vallitsevien myönteisten asenteiden, luottamuksen ja kunnioituksen tunnusmerkkejä ovat kokemus yhteenkuuluvuudesta ja turvallisuudesta, syrjimätön kohtelu sekä yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa. Suomessa tätä on toistaiseksi tutkittu vähän”*. (TEM 2016, 36.) Vaikka vuoden 2016 kotouttamisohjelma ei enää samalla tavalla vaikuta tämän

tutkielman kohderyhmään kuin Suomeen vasta muuttaneisiin, kertoo kirjaus kuitenkin päättäjien prioriteeteista.

Maahanmuuttajien osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan on usein vähäisempää kuin kantaväestön. Osittain taustalla saattaa olla vielä kolmannenkin polven maahanmuuttajan kokemukset osattomuudesta, rasismista ja syrjinnästä, mutta myös tiedon ja kanssakäymisen puute valtaväestön kanssa. Tämä näkyy muun muassa alhaisena äänestysaktiivisuutena ja vaaleilla valittujen elimien vähemmistöedustajien aliedustuksena, minkä lisäksi muunlainen poliittinen osallistuminen ja järjestötoiminta on maahanmuuttajilla usein vähäistä. (Ahokas ym. 2011, 10.)

Kansainvälisten vertailujen mukaan Suomessa maahanmuuttajilla on enemmän mahdollisuuksia kuin monessa muussa maassa. Migrant Integration Policy Indexissä on vertailtu maahanmuuttajien mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan uudessa asuinmaassaan. Indeksissä on vertailtu kaikkia EU-maita ja kymmentä muuta suurta maata. Integraatiomittareina on käytetty poliittista integraatiota mittaavan poliittisen osallistumisen lisäksi työmarkkinoiden liikkuvuutta, koulutusta, kansalaisuutta, perheenyhdistämistä, terveyttä, oleskelulupaa ja syrjinnänvastaisuutta. Maahanmuuton mallimaana usein pidetty Ruotsi johtaa tätä vertailua, siinä missä Suomi on neljännellä sijalla. Esimerkiksi Ranska sen sijaan löytyy sijalta 17. (Migrant Integration Policy Index 2015.)

Kärkimaiden maahanmuuttopolitiikat ovat avoimia ja multikulturalistisia. Multikulturalismi viittaa valtion toteuttamaan politiikkaan, jolla julkisin varoin tuetaan monikulttuurisuutta ja pyritään siihen, että maahanmuuttajat voivat säilyttää oma kielensä, kulttuurinsa ja etninen identiteettinsä uuteen yhteiskuntaan sopeutumisen ohella. Sen sijaan esimerkiksi juuri Ranska harjoittaa assimilaatiopolitiikkaa, jolla tähdätään täysimääräiseen kielelliseen ja kulttuuriseen sulautumiseen uuden asuinmaan tapojen mukaan. (Saukkonen 2013c, 10–15, 65.) Erilaisilla kotouttamispolitiikoilla ja ohjelmilla on siis selkeästi vaikutusta siihen, millainen mahdollisuus muuttajilla on tulla osaksi uuden asuinmaansa yhteiskuntaa.

3. POLIITTINEN LUOTTAMUS

Poliittista luottamusta pidetään poliittisen järjestelmän sujuvan toiminnan ja legitimitetin edellytyksenä. Luottamuksen pohjalta kansalaiset ovat valmiita luovuttamaan vallankäytön päättäjille (Almond & Verba 1963, 357; Easton 1965). On yhteiskunnan kannalta huolestuttavaa, mikäli matala poliittinen luottamus on ominaista yksittäisille ryhmille, sillä matala luottamus vähentää sekä paikalliseen ja kansalliseen poliittiseen yhteisöön kuulumisen tunnetta (Eggert & Giugni 2010) että

syitä toimia valtion sääntöjen ja lakien mukaisesti (Zmerli & Hooghe 2011, 2). Tästä syystä poliittiseen luottamukseen vaikuttavia tekijöitä on tärkeää tutkia myös maahanmuuttajien keskuudessa.

Luottamus voi suuntautua – tai olla suuntautumatta – yhteiskunnallisen järjestelmän eri osiin kuten poliittisen yhteisön arvoihin ja periaatteisiin, jolloin puhutaan yleisestä eli *diffuusista* luottamuksesta. Toisaalta luottamus voi olla *spesifiä* ja kohdistua yksittäisiin instituutioihin tai toimijoihin kuten poliisiin, hallitukseen, poliittisiin puolueisiin tai armeijaan (Easton 1975; Zmerli & Newton 2011, 68). Voi olla hankalaa erottaa diffuusista ja spesifiä poliittista luottamusta toisistaan, sillä yksittäisen toimijan antama huono kuva voi vaikuttaa näkemykseen koko instituutiosta.

Poliittinen luottamus voi olla kattava arviointi poliittisesta kulttuurista, jonka voi nähdä ohjaavan kaikkia poliittisia toimijoita: ei ole esimerkiksi empiirisiä todisteita valtioista, jossa kansanedustajat olisivat korruptoituneita, mutta hallitus ei sitä olisi. Näin ollen luottamus tai sen puute kohdistuu jossain määrin oikeutetusti koko järjestelmään, sillä niitä kuitenkin yhdistää yhteinen poliittinen kulttuuri. (Hooghe 2011, 269; 275) Maahanmuuttajien osalta maahan tulon alun kokemukset ja asioiden järjestäytyminen vaikuttavat viranomaisiin kohdistuvaan luottamukseen. Mikäli luottamusta syntyy ensiksi tavattuihin maahanmuuttajatyön viranomaisiin ja poliisiin, voi tämä luottamus laajentua myös muihin viranomaisiin ja jopa tavallisiin kansalaisiin (Turtiainen 2009), yhteiskunnasta ja politiikasta puhumattakaan.

Somalian poliittisen luottamuksen tarkastelu on jäänyt tutkimuksissa vähemmälle huomiolle, sillä se ei ole osa esimerkiksi Afrobarometriä, joten suurta aineistoa vertailua varten ei ole ollut saatavilla. Korruption korkea taso Somaliassa viittaa kuitenkin matalaan poliittiseen luottamukseen, sillä hallinnon korruptoituneisuus todennäköisesti vaikuttaa kansalaisten luottamukseen poliitikkoja kohtaan negatiivisesti. Vaikka korruptoitumattomuus ei suoraan tarkoittaisikaan luotettavia poliitikkoja, on korruptio kuitenkin osoitus siitä, etteivät he aktiivisesti toimi luottamuksen arvoisesti (Rose & Heywood 2013, 151). Korruptio haittaa poliittisten instituutioiden toimintaa ja laskee kansalaisten uskoa siihen, että hallitus voi vastata heidän toiveisiinsa (Della Porta 2000).

Ainakin Euroopassa kansalaisten kokeman poliittisen korruption on huomattu selittävän matalaa poliittista luottamusta (Ziller & Schübel 2015), minkä lisäksi etenkin ei-demokraattisista, korruptoituneista valtioista kotoisin olevien maahanmuuttajien poliittinen luottamus uusissa asuinmaissa on korkeaa (Adman & Strömbland 2015). Toisaalta Levi ja Stoker (2000) muistuttavat, että poliittinen luottamus on kontekstisidonnaista: se kohdistuu tietyssä ajassa ja paikassa tiettyyn toimijaan. Näin ollen aikaisemmat kokemukset esimerkiksi korruptiosta eivät välttämättä vaikuta

maahanmuuttajien poliittisen luottamuksen tasoon uudessa asuinmaassa – ainakaan negatiivisessa mielessä.

Poliittinen luottamus ilman poliittista kiinnittymistä on melko pinnallista. Poliittis-yhteiskunnallista kiinnittymistä voi tarkastella muun muassa sosialisaiton, sosiaalisen pääoman ja -luottamuksen sekä osallistumisen ja kiinnostuksen kautta (ks. esim. Borg 2005), jolloin ne osaltaan vaikuttavat myös poliittiseen luottamukseen ja sen muodostumiseen. Lisäksi on väitetty, että tunteet, moraalit ja odotukset uutta kotimaata kohtaan vaikuttavat poliittiseen luottamukseen edellisten lisäksi (Marien 2011, 6–7; Adman & Strömbländ 2015).

Kuten jo johdannossa esiteltiin, tutkijoilla on kaksi keskeistä, hieman toisistaan eroavaa näkökulmaa siitä, kuinka poliittinen luottamus syntyy. *Kulttuuristen* teorioiden mukaan luottamus on melko vakaata, ja se siirtyy esimerkiksi sukupolvilta seuraaville vanhemmilta lapsille tapahtuvan sosialisaiton kautta politiikan ulkopuolelta. Toisaalta *institutionaalisten* teorioiden mukaan luottamus nähdään edellistä muuttuvampana ominaisuutena, jolloin luottamus kumpuaa kokemuksista ja ympäristöstä eli esimerkiksi poliittisten toimijoiden suoriutumisesta. (Mishler & Rose 2001.)

Lähtömaan ja uuden kotimaan merkitys poliittisen sosialisaiton kannalta on mielenkiintoinen kysymys myös kulttuuristen ja institutionaalisten teorioiden kannalta, sillä tutkijat eivät ole yksimielisiä sosialisaiton kulusta edes silloin, kun se on tapahtunut yhdessä kontekstissa. Maahanmuuttajien sosialisaitiota tarkastellessa voidaan puhua monikerroksisesta sosialisaitiosta (Paul 2013, 190), sillä erilaisissa kulttuureissa asuminen tuottaa päällekkäisiä kokemuksia ja oppimistilanteita. Oppiminen ei koskaan ala alusta, vaan vanhat kokemukset vaikuttavat myös uusiin. Toisaalta lähtömaan poliittinen kulttuuri voi vaikuttaa poliittiseen sosialisaitioon uudessa kotimaassa, varsinkin, jos poliittisten kulttuurien välillä on suuri ero. White ym. (2008) tiivistävätkin, että ennen muuttoa tapahtunut sosialisaitio saattaa aiheuttaa muutosvastarintaa, mutta toisaalta myös mukautumista tai nimenomaan aikaisemmin opittujen uskomusten ja toimintamallien siirtämistä uuteen järjestelmään. (White ym. 2008.)

3.1. Kulttuuriset teorit

Kulttuuristen teorioiden mukaan poliittinen luottamus kumpuaa politiikan ulkopuolelta. Sitä pidetään ihmisen ominaisuutena, joka muotoutuu lapsuuden sosialisaitiossa. Lapsuudessa muotoutuu sosiaalinen luottamus, joka kulttuuristen teorioiden mukaan leviää kattamaan myös politiikan

toimijat. (Mishler & Rose 2001.) Kulttuuristen teorioiden mukaan luottamus on melko pysyvää (Schoon & Cheng 2011, 620).

Kulttuuristen teorioiden näkökulmasta maahanmuuttajien poliittinen luottamus on matalampaa kuin kantaväestön, sillä muuttoa motivoi usein esimerkiksi juuri poliittiset ja taloudelliset syyt. Juuri näistä syistä Somaliastakin on lähdetty muun muassa Suomeen. Lapsuuden socialisaatio on tällöin tapahtunut ympäristössä, jossa on kaikki puitteet matalalle poliittiselle luottamukselle, joka ei kulttuuristen teorioiden mukaan muutu uudessakaan asuinmaassa. (André 2014, 967)

Vaikka kulttuuriset teoriat painottavatkin varhaisiän socialisaatiota ja kokemuksia perheen, vertaisten ja yhteisön kanssa (Mishler & Rose 2001, 37), ovat teorian lähtökohdat yksinkertaisuudessaan liian yksiulotteisia, kun tarkastellaan maahanmuuttajien poliittisen luottamuksen muotoutumista. Lapsuuden socialisaation suuri merkitys voi korostua henkilöillä, jotka toimivat koko elämänsä samassa yhteiskunnallisessa kontekstissa, sillä luottamuksen kohteet pysyvät pääasiassa samoina etenkin diffuusilla tasolla. Maahanmuuttajilla socialisaatiossa korostuu sen monikerroksisuus ja kontekstisidonnaisuus, sillä luottamuksen kohteet vaihtuvat olennaisesti siirryttäessä yhteiskunnasta toiseen. Luottamuksen muotoutumisessa korostuukin tämän tutkielman teoreettisena pohjana kulttuuristen teorioiden valossa se, että luottamus on ihmisen ominaisuus, joka kumpuaa politiikan ulkopuolelta.

3.1.1. *Poliittinen socialisaatio*

Kulttuuristen teorioiden mukaan poliittinen luottamus muotoutuu poliittisen socialisaation seurauksena (esim. Mishler & Rose 2001). Socialisaatiotutkimuksessa kiinnostus kohdistuu siihen, kuinka ihmiset kiinnittyvät poliittiseen yhteisöön; kuinka he omaksuvat uusia toimintatapoja ja ajatusmalleja, ja mitkä tekijät vaikuttavat tähän prosessiin (Putnam 2000; Grönlund ym. 2005). Socialisaatio on näiden tapojen ja mallien kokonaisuus, joka opitaan elämän varrella sen eri paikoissa eri aikoina (Paul 2013, 190). Poliittinen socialisaatio on siis poliittisten asenteiden, arvojen ja toimintatapojen omaksumista, joka alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän (Hyman 1959).

Perheen ja koulun kaltaisten instituutioiden lisäksi vuorovaikutus muokkaa ihmistä esimerkiksi ryhmien ja yhteisöjen kautta erilaisissa poliittisissa ja kulttuurisissa konteksteissa (Paul 2013, 186). Juuri socialisaatioagenttien kautta kansalaisille muotoutuu suhde valtionjohtoon ja poliittisiin johtajiin (Gimpel ym. 2003, 13). Poliittinen kiinnittyminen tapahtuu siis socialisaation kautta asteittain. Uuden kulttuurin ja sen tapojen oppiminen tapahtuu muuttajien ja uuden asuinmaan

yhteiskunnan välillä, jonka linkkejä ovat yleensä aluksi (etenkin Suomen somalialaisilla) järjestöt, toiset maahanmuuttajat ja lopuksi kantaväestö.

Poliittinen socialisaatio muotoutuu erilaisista osista ja vaikutussuhteista. Voidaan ajatella, että poliittisen socialisaation yksi osa on poliittinen kasvatus, joka viittaa esimerkiksi yhteiskuntaopin opetukseen kouluissa tai muissa yhteyksissä tapahtuvaan tietoiseen poliittisen sisällön opettamiseen. (Tomperi 2011, 4). Poliittisesta kasvatuksesta voisi olla hyötyä myös etenkin ei-demokraattisista valtioista aikuisiällä saapuville maahanmuuttajille, mikäli heidän aktiivista perinteistä poliittista osallistumistaan halutaan kasvattaa. Tämä siitä syystä, että iän on havaittu olevan yksi tärkeä poliittiseen socialisaatioon vaikuttava muuttuja: mitä vanhempana henkilö on muuttanut Suomeen epädemokraattisesta valtiosta, sitä todennäköisemmin hän ei äänestä. (Wass ym. 2015, 4; 420) Kasvatuksen lisäksi poliittinen socialisaatio koostuu laajemmin myös muusta kehityksestä, toiminnasta ja toimintamalleista – olivat ne sitten selkeästi poliittisia tai eivät. Poliittiseen socialisaatioon kuuluvat kaikki ne tekijät, jotka vaikuttavat yksilön kehitykseen yhteiskunnan jäseneksi. (Tomperi 2011, 4).

Lapsuuden socialisaatio saattaa määritellä samanlaisessa yhteiskunnallisessa kontekstissa asuvien luottamuksen tasoa melko pitkälle. Maahanmuuttajat ovat kuitenkin erityinen ryhmä, jonka odotetaan sopeutuvan myös uuteen asuinmaahansa. Socialisaation voidaan siis nähdä tapahtuvan kolmessa kontekstissa: lähtömaassa, maahanmuuttojärjestelmässä ja uudessa asuinmaassa. Näissä kaikissa opitaan sekä poliittisesta maailmasta että itsestä osana sitä. *Primäärinen* eli ensisijainen socialisaatio näiltä osin tapahtuu lähtömaassa, ja tärkeä rooli on esimerkiksi poliittisella regiimillä ja kulttuurilla, turvallisuudella, koulutuksella, poliittisella osallistumisella ja identiteetin kehityksellä. Tämän jälkeen muuttajien socialisaatioon vaikuttaa merkittävästi itse lähteminen ja tapahtumat sen jälkeen. (Paul 2013, 190–198.) Tästä syystä haastatteluissa pyritään selvittämään somalialaisten kokemuksia kotimaastaan, lähtemisestä, ja ensimmäisistä Suomessa asutuista vuosista poliittisen järjestelmän tuntemuksen ja siihen kohdistuvan luottamuksen tai epäluottamuksen ohella. Primäärinen socialisaatio on siis luonut muuttajille pohjan, jonka päälle myöhemmin tapahtuva oppiminen rakentuu. On myös mahdollista, että jossain määrin lähteminen vapauttaa muuttajat kotimaahan sidotuista rajoituksista ja perinteistä varsinkin, jos yksilö kokee irrallisuutta kotimaastaan (Paul 2013, 190–198)

Maahanmuuttojärjestelmä ja sen ominaisuudet, kuten maahanmuuttajien oikeudet ja turvallisuus, ovat avainasemassa socialisaatioprosessissa. Tämän jälkeen uudessa asuinmaassa muuttajat altistuvat *sekundääriselle* eli toissijaiselle socialisaatiolle, jossa maahanmuuttajat sopeutuvat uuteen yhteiskuntaan. Sekundäärinen socialisaatio jatkuu läpi elämän. Oikeuksien lisäksi tärkeitä piirteitä

ovat yhteiskuntaan mukaan pääseminen ja syrjimättömyys. (Paul 2013, 190–194.) Kuten aikaisemmin tuotiin esille, ovat etenkin somalialaiset kohdanneet Suomessa avointa rasismia ja vaikeuksia työmarkkinoilla, mikä on osaltaan voinut vaikuttaa sosialisatioon negatiivisesti.

Yhteiskunnallinen osallisuus on tärkeä osa sosialisatioprosessia (Wass ym. 2016). Se osaltaan toimii sosialisatioagenttien välittäjänä, kun muuttaja toimii vuorovaikutuksessa jo järjestelmää ymmärtävien toimijoiden kanssa. Tämän lisäksi se, millaisena paikallinen poliittinen regiimi ja kulttuuri näyttäytyy tulijalle, on aivan yhtä tärkeää kuin kotimaassakin (Paul 2013, 190–194). Kulttuurisesta lähtökohdasta tarkasteltuna maahanmuuttajien luottamuksen oletetaan säilyvän melko muuttumattomana. Kun sosialisatio on tapahtunut ei-demokraattisessa, alhaisen luottamuksen maassa, oletetaan, että haastateltavien luottamus on edelleen Suomessa verrattain alhaista. (Ks. Dinesen 2012, 496–497.)

Maahanmuuttajan oma tausta voi luoda mahdollisuuksia uudelleensosialisoitumiselle ja toisaalta luoda esteitä sille. Korkeammin koulutetuilla uuden poliittisen kulttuurin oppiminen ja ymmärtäminen saattavat olla helpompaa kielitaidon (ja mahdollisesti sosiaalisten verkostojen, mikäli työllistyy alalleen) ansiosta, kun taas esimerkiksi rakennustyömaille ja yleensäkin matalapalkka-aloille työllistyneet ovat usein vuorovaikutuksessa vain oman etnisen ryhmänsä edustajien tai muiden maahanmuuttajien kanssa ainakin ulkomailla. Näin paikallisilta oppimista ei pääse tapahtumaan. (Paul 2013, 203.) Yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja valintoihin kuten poliittiseen osallistumiseen, luottamukseen ja kiinnostukseen vaikuttaa käytettävissä olevat resurssit (Morales & Giugni 2011, 6). Näitä resursseja ovat muun muassa aika, varallisuus ja kansalaistaidot, mutta myös kielitaito sekä poliittisen järjestelmän ymmärtäminen. Niihin sosiaalistutaan yleensä jo ennen aikuisikää (de Rooij 2012, 458), mikä vaikuttaa olennaisesti myös maahanmuuttajien sosialisatioon suomalaisessa yhteiskunnassa. Näin ollen esimerkiksi halu ottaa selvää uuden asuinmaan poliittisesta järjestelmästä voi olla peräisin primäärisestä sosialisatiosta Somaliassa.

Yleensä koulutuksen kautta saavutettu tietämys vaikuttaa positiivisesti kansalaispätevyyteen eli kykyyn ymmärtää yhteiskunnallisia asioita (esim. Grönlund ym. 2005). Vaikka koulutetuilla maahanmuuttajilla saattaakin olla paremmat lähtökohdat myös uuden tiedon omaksumiseen, ei koulutus välttämättä tarkoita korkeampaa kansalaispätevyyttä Suomessa, sillä aikaisemmin hankittu tietämys ei koske Suomen poliittista järjestelmää. Näin ollen koulutus ei välttämättä ole merkittävä tekijä varsinkaan alkuvaiheessa, vaikka se voi vaikuttaa yhteiskunnalliseen orientoitumiseen. On kuitenkin huolestuttavaa kansalaisten tasa-arvoisuuden kannalta, mikäli yhteiskunnallinen tietämys ei ajan kuluessa nouse valtaväestön keskimääräiselle tasolle. Se heikentää kansalaispätevyyttä, mikä

saattaa olla yksi syy maahanmuuttajien politiikan ulkopuolelle jäämiseen. Ulkopuolisuus taas lisää sitä, ettei politiikka vastaa heidän tarpeitaan, jolloin poliittinen luottamuskin on hataralla pohjalla.

Maahanmuuttajat ovat poliittisen sosialisoinnin kannalta erityinen tutkimusjoukko. Tutkijat eivät yleensä ole yksimielisiä siitä, miten ja missä poliittinen sosialisointi tapahtuu edes silloin, kun henkilöön vaikuttaa sama poliittinen konteksti koko elämänsä ajan. Kontekstin lisäksi sosiaalisen statuksen muutos ja sopeutuminen uuteen toimintaympäristöön on erityisen tärkeää sekä yksilön hyvinvoinnin, että toisaalta yhteiskunnan toimivuuden kannalta varsinkin tilanteessa, jossa muuttajia – ja samalla uuteen sopeutujia – on lyhyellä aikavälillä suuri määrä.

Kulttuurisen ja institutionaalisen lähestymistavan – eli sen, *milloin* luottamus ja asenteet muotoutuvat – lisäksi on pohdittu sitä, *keneltä* asenteet ja toimintamallit opitaan. Toisaalta niiden nähdään siirtyvän vertikaalisesti yhteiskuntaluokkien sisällä nimenomaan sukupolvelta toiselle, kun taas toisaalta horisontaalisesti samaan ikäpolveen kuuluvien välisessä vuorovaikutuksessa. (Grönlund ym. 2005, 107).

3.1.2. Sosiaalinen luottamus osana sosiaalista pääomaa

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan usein jäsenyyttä erilaisissa sosiaalisissa verkostoissa, niissä syntyvää vastavuoroisuutta ja sosiaalista luottamusta. Esimerkiksi yhdistystoimintaan osallistumalla luodut verkostot ja niiden kautta ansaitut luottamussuhteet tuottavat jäsentensä käyttöön sosiaalista pääomaa. (Coleman 1990; Putnam 2000; Herreros & Criado 2009.) Yhdistystoimintaan osallistumalla saavutettujen verkostojen lisäksi sosiaalinen pääoma muuntautuu myös henkilökohtaisiksi resursseiksi toiminnassa opittujen taitojen kautta. (Morales & Giugni 2011). Sosiaalinen pääoma on myös tärkeää esimerkiksi etnisten vähemmistöjen poliittisen osallistumisen kannalta (Jacobs & Tillie 2004, 419–420), sillä siihen vaikuttaa juuri sosiaaliset verkostot, luottamus ja resurssit. Sosiaalisesta pääomasta on kollektiivista hyötyä, sillä ihmisten välisellä luottamuksella ja toiminnalla on positiivinen vaikutus yhteiskuntaan demokratian ja kansalaisyhteisön kannalta (Bäck & Kestilä-Kekkonen 2013, 59–60).

Sosiaalinen luottamus voidaan jakaa yleistettävään ja erityiseen sosiaaliseen luottamukseen (Uslaner 2002). Erityisessä sosiaalisessa luottamuksessa henkilö luottaa niihin, jotka hän tuntee henkilökohtaisesti; perheeseen ja ystäviin, naapureihin ja työkavereihin (Zmerli & Newton 2011, 68). Jossain määrin erityinen sosiaalinen luottamus ulottuu myös niihin, joilla on samanlainen etninen tausta, sosioekonominen asema, uskonto, kieli tai kulttuuri (Uslaner 2000, 569–590). Tämä tulee esille etenkin maahanmuuttajiin liittyen, sillä luottamus uudessa maassa kohdistuu usein nimenomaan

yleisesti muihin maahanmuuttajiin, vaikka heitä ei henkilökohtaisesti tuntisikaan. Yleinen sosiaalinen luottamus ulottuu taas omaa sosiaalista verkostoa laajemmalle: se kohdistuu omasta taustasta poikkeaviin henkilöihin, joita ei tunneta henkilökohtaisesti (Zmerli & Newton 2011, 68).

Luottamus on tärkeää maahanmuuttoa koskevien asenteiden kannalta, sillä se antaa lähtökohdan ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja täten auttaa maahanmuuttajien kotoutumisessa (Herrerros & Criado 2009, 352). Tämä tulee esille myös sosiaalisessa integraatiossa, johon palataan myöhemmin tässä tutkielmassa. Ihminen, jolla on korkea sosiaalinen luottamus, on yleensä samalla parempi kansalainen; yhteistyökykyinen ja osallistuu yhteisölliseen elämään (Putnam 2000, 137). Maahanmuuttajia vastaanottanut yhteiskunta, jolle on ominaista korkea sosiaalinen luottamus, voi näin ollen onnistua paremmin myös maahanmuuttajien kotouttamisessa (Herrerros & Criado 2009, 339). Sosiaalisella luottamuksella on integraation kannalta kaksisuuntainen merkitys. Vaikka oikeudellisesti ja sosiaalisesti vastaanottavainen yhteiskunta on kotoutumisen mahdollisuuksien kannalta tärkeää, tarvitaan vuorovaikutuksessa myös maahanmuuttajien luottamusta suomalaisiin. Yhtä lailla myös muuttajan sosiaalinen luottamus voi olla erityistä ja ennakkoluulot kohdistua tuntemattomiin suomalaisiin.

Korkeaa sosiaalista pääomaa on Pohjoismaissa selitetty taloudellisella yhdenvertaisuudella, vähäisellä korruptiolla ja kaikille kuuluvilla hyvinvointivaltion palveluilla (Rothstein & Stolle 2003). Sosiaalista pääomaa voidaan pitää ryhmätason resurssina, joka selittää myös poliittista kiinnittymistä (Morales & Giugni 2011). Sosiaalisen pääoman yhteydessä puhutaan usein sen yhdistävistä ja sitovista ominaisuuksista. Se voi toisaalta yhdistää eri yhteisöihin kuuluvia (*bridging*) ja entisestään sitoa tuttuja, jo yhteenkuuluvuutta tuntevia ihmisiä (*bonding*). (Ager & Strang 2008.) Yhdistystoimintaan osallistumisella voi olla sekä yhdistäviä että sitovia ominaisuuksia riippuen siitä, kuuluvatko osallistujat ennestään samaan ryhmään (Eggert & Giugni 2010).

Sosiaalinen pääoma ei siis ole vain sosiaalisia suhteita ja verkostoja, vaan luottamus on avainasemassa. Verkostoista tulee pääomaa eli hyödyke henkilön käyttöön vasta silloin, kun luottamuksen ja yhteistyön kautta päästään käsiksi esimerkiksi tarpeelliseen tietoon tai muuhun avunantoon. Sosiaalisissa verkostoissakaan siis määrällä ei ole väliä, vaan laadulla. (Rothstein & Stolle 2003.) Näin ollen esimerkiksi maahanmuuttajilla muihin maahanmuuttajiin ulottuva sosiaalinen pääoma voi auttaa pärjäämään uudessa yhteiskunnassa etenkin aluksi, mutta esimerkiksi Forsanderin (2013) mukaan juuri kantaväestöön ulottuvan sosiaalisen pääoman kautta maahanmuuttaja voi parantaa kielitaitoaan, mikä auttaa esimerkiksi työllistymisessä.

Sosiaalisen pääoman kautta voidaan tarkastella nimenomaan sen yhdistävää ominaisuutta ja esimerkiksi maahanmuuttajan kuulumisen tunnetta uuteen asuinmaahan, kun sosiaalisen pääoman verkostot yltyvät vastaanottavaan yhteiskuntaan (ks. Morales & Giugni 2011). Sosiaalisen pääoman yhdistävä voima on hyödyllistä koko yhteiskunnan kannalta, sillä sen on todettu lisäävän suvaitsevaisuutta ja yleistä sosiaalista luottamusta (Rothstein & Stolle 2003). Toisaalta korruptoituneissa yhteiskunnissa, kuten juuri Somaliassa, saatetaan kärsiä vääränlaisesta sosiaalisesta pääomasta sen puutteen sijaan, sillä yhdistämisen lisäksi siinä voi painottua myös tiettyjen ryhmien sisällä tapahtuva niitä entisestään sitova toiminta, vaikka julkisten instituutioiden toiminnan kannalta eri ryhmiä yhdistävä sosiaalinen pääoma olisi tärkeää. (ks. Grönlund & Setälä 2006, 157.) Näin ollen yhteiskunnan kannalta on tärkeää sosiaalisen pääoman yhdistävä ominaisuus, jolloin se yhdistää eri väestöryhmiin kuuluvia niin Suomessa kuin Somaliassakin.

Myös poliittinen socialisaatio on näin ollen erilaista verkostoista riippuen: vain oman etnisen ryhmänsä kanssa vuorovaikutuksessa oleva voi keskustella maahanmuuttaja-asioihin liittyvistä poliittisista kysymyksistä, kun taas erilaisten ryhmien kanssa toimiva laajentaa ymmärrystään myös sellaisiin poliittisiin kysymyksiin, jotka koskevat koko yhteiskuntaa (Morales & Pilati 2011, 88).

Sosiaalinen pääoma on siis tärkeä elementti maahanmuuttajien kotoutumisessa. Lisäksi sosiaalisella ja poliittisella luottamuksella on havaittu yhteys yksilötasolla yleisesti suomalaisten keskuudessa (Bäck & Kestilä 2009), minkä vuoksi sosiaalinen pääoma voi olla tärkeä elementti myös maahanmuuttajien poliittisen luottamuksen muotoutumisessa. Sosiaalinen pääoma voi toisaalta verkostojen kautta luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta kantaväestön ja somalialaisten välillä, jos verkostot ylittävät etnisten ryhmien rajat. Toisaalta myös korkea sosiaalinen pääoma on yhteydessä yleiseen sosiaaliseen luottamukseen, mikä lisää yhteiskunnan avoimuutta ja täten mahdollistaa eri väestöryhmien välisen positiivisen kanssakäynnin.

3.1.3. *Yhdistystoiminta*

Yhdistys- ja järjestötoimintaan osallistuminen vaikuttaa poliittiseen luottamukseen. Yhdistystoiminta voi opettaa erityisesti aktiivijäsenilleen yhteistyötä ja luottamusta (Putnam 2000). Mitä tiiviimpi etnisen ryhmän verkosto, sitä enemmän poliittista luottamusta ja poliittista osallistumista (Fennema & Tillie 1999, 2001). Toisaalta etnisten ryhmien kansalaisjärjestöt voidaan nähdä niiden sosiaalisena pääomana, ei välttämättä ensisijaisesti osallistumisena politiikkaan (Fennema & Tillie 1999, 713). Osallistuminen yhdistystoimintaan kuitenkin lisää myös poliittista integraatiota. (Eggert & Giugni 2010.) Suomessa somalialaiset osallistuvat aktiivisesti erilaisten yhdistysten toimintaan (Pirkkalainen

2013), mikä on positiivista väestöryhmän sosiaalisen pääoman kannalta niin sosiaalisten verkostojen kuin luottamuksenkin suhteen: mitä laajempi sosiaalista pääomaa lisäävä tietyn etnisen ryhmän yhdistysverkosto, sitä enemmän se lisää myös poliittista luottamusta ja poliittista osallistumista. (Putnam 2000; Fennema & Tillie 1999, 2001.) Vaikka kulttuuristen teorioiden mukaan poliittinen luottamus muotoutuukin jo nuorena, voi sitä kasvattaa osallistumalla yhdistystoimintaan, mikä osaltaan kasvattaa juuri sosiaalista luottamusta (André 2014, 966).

Somalialaisyhdistysten lisäksi somalialaiset ovat aktiivisia myös suomalaisissa ja monikulttuurisissa järjestöissä (Wass ym. 2016.), mikä on tärkeää sosiaalisen pääoman eri väestöryhmiä yhdistävän ominaisuuden kannalta. Yhdistys- ja järjestötoiminnasta saatava sosiaalinen status on erityisen arvokasta esimerkiksi työttömille, sillä ne tarjoavat keinon osallistua yhteiskuntaan (Mubarak ym. 2015, 262). Pääosin yhdistysten toiminta ehkäisee syrjäytymistä ja tukee kotoutumista esimerkiksi kielikursseja, harrastustoimintaa, työllistymistukea ja lasten läksykerhoja järjestämällä (Wass ym. 2016), mutta toiminta suuntautuu myös entisen kotimaan asioiden parantamiseen (Pirkkalainen 2013).

Somalian poliittinen historia ja klaanien väliset jännitteet näkyvät jossain määrin luottamuspulana ja yhteisön sisäisenä hajanaisuutena myös yhdistystoiminnassa Suomessa (Pirkkalainen 2013). Suomen somalialaisten yhdistystoiminta nojaa usein vapaaehtoisiin ja heidän verkostoihinsa, mutta yhdistyskenttä on jatkuvassa muutoksessa, sillä rahoituksen ja aktiivien ajan loppuessa toiminta usein loppuu. Toisaalta myös uusia järjestöjä perustetaan vanhojen toiminnan hiipuesssa (Wass ym. 2016).

3.2. Institutionaaliset teoriat

Toisin kuin edellä esitellyissä kulttuurisissa teorioissa, institutionaalisten teorioiden mukaan poliittisen luottamuksen ajatellaan kumpuavan politiikan sisältä: omaan elämään positiivisesti vaikuttavat instituutiot lisäävät luottamusta, kun taas negatiiviset laskevat sitä (Mishler & Rose 2001). Institutionaalisten teorioiden mukaan poliittinen luottamus on rationaalista, ja siihen vaikuttaa kokemus instituutioiden suoriutumisesta (Coleman 1990; Hetherington 1998). Institutionaaliset teoriat ovat osoittautuneet selitysvoimaisemmiksi aikaisemmissa tutkimuksissa, joiden mukaan ihmisen kokemukset poliittisista instituutioista vaikuttavat luottamuksen tasoon enemmän, kuin edellisissä kappaleissa esitellyt ominaisuudet (Levi & Stoker 2000).

Institutionaalisten teorioiden mukaan kulttuuri voi vaikuttaa asenteisiin instituutioita kohtaan, mutta se tai instituutioiden aikaisempi suoriutuminen ei kuitenkaan ole määrittävä tekijä institutionaalisen luottamuksen muotoutumisessa: vain uusilla suorituksilla on merkitystä (Schoon & Cheng 2011, 620;

André 2014, 967). Toisaalta myös instituutioiden suoriutumista tarkastellessa voidaan ottaa huomioon se, että ihminen peilaa kokemuksiaan aina aikaisempiin. Näin ollen esimerkiksi korruptoituneista maista tulevat muuttajat voivat antaa uuden asuinmaan instituutioille enemmän anteeksi, sillä niiden toiminta nähdään joka tapauksessa parannuksena entiseen. Koska maahanmuuttajien ja kantaväestön odotukset voivat tämän kokemushistorian vuoksi erota toisistaan, voi poliittisen luottamuksen taso vaihdella, vaikka molemmat arvioivat samoja instituutioita ja niiden suoriutumista. (André 2014, 967.) Esimerkiksi Suomen hallitus voi tehdä politiikkaa, joka ei miellytä, mutta verrattuna korruptoituneeseen Somaliaan toiminta on kuitenkin hyväksyttävää.

3.2.1. *Odotukset järjestelmää kohtaan*

Jos lähtökohtana ovat kokemuksia painottavat institutionaaliset teorit, voidaan olettaa, että haastateltavien luottamus politiikkaa kohtaan on noussut muuton jälkeen. Instituutioiden arvioidaan todennäköisesti suoriutuvan huomattavasti paremmin uudessa asuinmaassa kuin lähtömaassa, kun taustalla ovat kokemukset korruptiosta ja korkeista tuloeroista. Tätä ajatusta voidaan jatkaa myös maahanmuuttajien odotuksilla lähtömaastaan. Mikäli odotukset ovat täyttyneet, voi luottamuksen tosiaan ajatella nousevan, kuten Dinesen (2012) ja muut kokemuksia painottavat tutkijat ehdottavat. Toisaalta, mikäli odotukset uutta kotimaata kohtaan eivät täyty, saattaa luottamus pysyä samana tai jopa laskea, sillä instituutiot eivät suoriudu odotusten mukaisesti.

Euroopassa ja Kanadassa tehdyissä tutkimuksissa on pystytty osoittamaan, että maahanmuuttajien poliittinen luottamus on luonteeltaan melko pysyvää, ja se muotoutuu jo kotimaassa (Soroka, Helliwell, & Johnston 2007; Dinesen & Hooghe 2010), mikä tukee kulttuurisia teorioita. Toisaalta Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien luottamus on aluksi yllättävän korkeaa, mutta laskee ajan kuluessa. Näin etenkin niiden osalta, jotka ovat tulleet korruptoituneista, epädemokraattisista maista. Luottamukseen ei näytä vaikuttavan niinkään akkulturaatio eli kantaväestön kanssa samanlaisten asenteiden omaksuminen tai syrjintä, vaan nimenomaan täyttymättömät odotukset uutta kotimaata kohtaan (Adman & Strömbländ 2015). Odotusten huomattu vaikuttavan järjestelmää kohtaan tunnettuun luottamukseen myös Suomessa (Turtiainen 2009), kun taas odotukset järjestelmää kohtaan ovat Isossa-Britanniassa osoittautuneet toissijaisiksi (Seyd 2015). Suomen somalialaisten kannalta Ruotsissa tehtyjen tutkimusten tulokset ovat kuitenkin tärkeämpiä, sillä valtioiden kulttuuri ja poliittinen järjestelmä ovat lähempänä toisiaan.

3.2.2. *Instituutioiden suoriutuminen*

Instituutioiden suoriutumista voi tarkastella esimerkiksi tyytyväisyydellä hallituksen toimintaan tai taloudelliseen tilanteeseen. Ne ovat ainakin Suomessa selittäneet väestön poliittisen luottamuksen vaihtelua yksilötasolla (Kestilä-Kekkonen & Söderlund 2016, 151). Esimerkiksi juuri talous vaikuttaa välillisesti poliittista järjestelmää kohtaan tunnettuun institutionaaliseen luottamukseen niiden suoriutumisen arvioinnin kautta (Bäck ym. 2016). Instituutioihin siis luotetaan sen mukaan, kun ne tuottavat toivottuja taloudellisia tuloksia (Mishler & Rose 2001, 36). Lisäksi luottamukseen voi vaikuttaa muutokset terveys- ja sosiaalipalveluiden saatavuudessa ja koulutuspolitiikassa (Kumlin 2011), mutta myös esimerkiksi perheenyhdistäminen ja muut enemmän maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvät tekijät.

Instituutioiden suoriutumisen arviointi ei kuitenkaan ole itsessään niin yksinkertaista kuin talouden vaihtelut, vaan sen taustalla on lukuisia muita tekijöitä. Henkilökohtainen taloudellisen tilanteen tai työttömyyden voi ajatella johtuvan juuri valtion politiikasta omien valintojen sijaan, jolloin se vaikuttaa poliittiseen luottamukseen negatiivisesti (Mishler & Rose 2001, 36). Todennäköisimmin nämä poliittiset päätökset kuitenkin vaikuttavat ensimmäiseksi matalammin koulutettuihin ja matalapalkka-aloilla työskenteleviin kansalaisiin.

Resurssien ja mahdollisuuksien puute vaikuttaa asenteisiin instituutioita kohtaan. Esimerkiksi koulutus ja muut sosioekonomiset tekijät vaikuttavat siihen, millaisissa olosuhteissa henkilö toimii, sillä heikot lähtökohdat vaikuttavat koulutusmahdollisuuksiin ja näin ollen tilanteeseen työmarkkinoilla. Samoilta henkilöille kasautuu siten enemmän huonoja kokemuksia instituutioista kuin niille, joiden lähtökohdat ovat paremmat. Kierre vaikuttaa luottamukseen negatiivisesti (Schoon & Cheng 2011, 628). Vaikka liikkuvuus eri yhteiskuntaluokkien välillä on yhteiskuntasidonnaista, on silti huolestuttavaa myös Suomessa, mikäli huonot kokemukset ja rajalliset mahdollisuudet kasautuvat tietyille väestöryhmille. Niillä on yhteys arvioon instituutioiden suoriutumisesta ja täten yhteys myös poliittiseen luottamukseen institutionaalisten teorioiden valossa.

Instituutioiden suoriutumisen arviointi on siis merkittävässä roolissa, kun poliittista luottamusta lähestytään kokemuksista painottavien teorioiden kautta. Arviointiin saattaa kuitenkin vaikuttaa henkilön oma tausta ja sosialisatio, mikä tukee kulttuurisia teorioita. Saattaakin olla, että ne vaikuttavat samanaikaisesti (Mishler & Rose 2001, 38). Maahanmuuttajien poliittinen luottamus on osa kotoutumista, johon vaikuttaa myös yhteiskunnan sosiaaliset ja rakenteelliset tekijät. Haastatteluissa syvennyttään eri tekijöiden vaikutuksiin poliittisen luottamuksen muotoutumisessa, kun haastateltavia pyydetään reflektoimaan elämäänsä sekä Suomessa että Somaliassa.

4. INTEGRAATIO

4.1. Sosiaalinen integraatio

Kotouttamispolitiikka ja järjestelmä muodostavat puitteet toiminnalle ja luottamukselle yhteiskunnassa. Eri maiden kotouttamispolitiikat ja integraatiomallit eroavat toisistaan, sillä oikeudet, valtion tuki ja päämäärät ovat erilaisia. Ne kaikki vaikuttavat siihen, kuinka suuri mahdollisuus muuttajilla on sopeutua tasavertaiseksi yhteiskunnan jäseneksi niin oikeudellisesta näkökulmasta kuin kulttuurisesti, kielellisesti ja taloudellisestikin. Integraation eri ulottuvuuksien kautta voidaan tarkastella, kuinka suuri mahdollisuus maahanmuuttajilla on tulla osaksi uuden asuinmaan yhteiskuntaa ja näin ollen myös politiikkaa.

Tämän tutkielman keskiössä oleva poliittiseen luottamukseen vaikuttava poliittinen integraatio ei tapahdu tyhjiössä, vaan se on osa laajempaa sosiaalisen ja kulttuurisen integraation kokonaisuutta. Kuten aikaisemmin sosiaalisen luottamuksen ja sosiaalisen pääoman yhteydessä tuotiin esille, sosiaalinen luottamus on tärkeää maahanmuuttoa koskevien asenteiden kannalta, sillä se antaa lähtökohdan ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja täten auttaa maahanmuuttajien kotoutumisessa (Herreros & Criado 2009, 352).

Sosiaalinen integraatio on avainasemassa maahanmuuttajien kotoutumisessa, sillä yhteiskunta koostuu ihmisistä; sosiaalisista suhteista, yhteisöistä ja kulttuureista. Niiden kautta myös poliittinen integraatio on mahdollista. Sosiaalisen integraation avulla yhteiskuntaa hajottavat konfliktit ja ennakkoluulot vähentyvät (Allport 1954), ja mahdollisuudet oppia kieltä ja osallistua esimerkiksi työmarkkinoille kasvavat (Forsander 2013), mikä taas vahvistaa integraation kannalta muuttajien itsenäistä toimijuutta (Bosswick & Heckmann 2006, 12).

Sosiaalisen integraation yhteydessä puhutaan interaktiivisesta integraatiosta: sen toteutuessa muuttajat hyväksytään osaksi sosiaalisia verkostoja, ystävyksiä ja esimerkiksi avioliittoja valtaväestön edustajien kanssa. Myös esimerkiksi jäsenyys vapaaehtoisjärjestöissä on osa interaktiivista integraatiota, jonka kaikkien osa-alueiden toteutumiseksi kulttuurinen integraatio ja etenkin kielellinen osaaminen ovat ensisijaisen tärkeitä. Eri väestöryhmien välisen vuorovaikutuksen lisäksi identifikaatiota voi pitää tärkeänä integraation muotona. Muuttaja voi toimia uuden asuinmaan yhteiskunnan instituutioissa ja olla osa sen sosiaalisia verkostoja, mutta olla identifioitumatta niihin. Identifikaatio kuitenkin viittaa täysimääräiseen sosiaaliseen integraatioon, jossa henkilö tuntee kuuluvansa uuteen asuinmaahansa. (Bosswick & Heckmann 2006, 10.) Se ei kuitenkaan tarkoita, ettei

henkilö voisi tuntea kuuluvansa myös johonkin muuhun maahan tai yhteisöön. Kansallinen identiteetti voi olla monikerroksinen (Mubarak ym. 2015).

Somalialaisia pidetään usein etnisesti homogeenisenä joukkona, vaikka myös heihin kuuluu vähemmistöjä (Gundel 2002, 262). Myöskään Suomen somalialaiset eivät ole yhtenäisen, homogeenisen joukko, vaan ryhmän sisällä näkyy klaanien välisiä jännitteitä myös Suomessa (Pirkkalainen 2013). Väestöryhmän sisäisiä jakolinjoja ovat lisäksi muun muassa sukupolviasiat, koulutus, uskonnollisuus ja identiteetti (Mubarak ym. 2015). Samalla vuosikymmenelläkään tulleet eivät ole yhtenäisen joukko, vaan asenteet ja identiteetti voivat vaihdella – osa tuli aikanaan väliaikaisesti turvaan, osa jo silloin jäädäkseen. Nämä tekijät ovat tärkeitä taustavaikuttajia yksilötason poliittista luottamusta tarkastellessa, sillä ne kertovat kiinnostuksen ja kiinnittymisen suuntautumisesta.

Sosiaalisessa integraatiossa on vahva kaksisuuntaisen akkulturaation eli kulttuurisen integraation luonne. Onnistunut kulttuurinen integraatio on kaksisuuntaista, ja se muokkaa sekä tulijaa että kantaväestöä. Bosswickin ja Heckmannin mukaan kulttuurinen integraatio vaatii tulijalta riittävää kielitaitoa, minkä saavuttaminen voi olla erityisen hankalaa tulijoille, jonka koulutausta on vähäistä tai olematonta. Kulttuurisella integraatiolla tarkoitetaan siis muuttajan sopeutumista uuden asuinmaan tapoihin ja asenteisiin, mutta myös maahanmuuttajien hyväksymistä täysimääräiseksi osaksi yhteiskuntaa, sen instituutioita ja sosiaalisia verkostoja. (Bosswick & Heckmann 2006).

4.2. Poliittinen integraatio

Suomessa maahanmuuttajien yhteiskunnallinen osallisuus on politiikkatasolla verrattain korkeaa kansainvälisissä vertailuissa. Poliittinen integraatio riippuu suureksi osaksi oikeudellisista mahdollisuuksista osallistua politiikkaan, mutta myös rakenteista, jotka voivat joko kannustaa tai pidätellä maahanmuuttajien poliittista integraatiota (Koopmans & Statham 2000). Poliittisella integraatiolla voidaan ajatella olevan neljä osin päällekkäistä muotoa: inkorporaatio eli sisällyttäminen, osallistuminen, sekä toiminnan sijaan henkiseen integraatioon viittaavat akkulturaatio ja assimilaatio (Tillie & Slijper 2006).

Poliittiseen integraatioon tarvitaan sosiaalisen integraation luoma pohja, mutta myös osallisuutta lisääviä rakenteita. Integraation kannalta suuri rooli on yhteiskunnan instituutioilla ja mahdollisuuksilla osallistua niiden toimintaan. Rakenteellisen integraation osalta tärkeimpänä näyttäytyvät työ- ja asuntomarkkinat, terveydenhuolto, koulutus sekä kansalaisuus, joka mahdollistaa täyden poliittisen toimijuuden ja siten osallistumisen politiikkaan. (Bosswick & Heckmann 2006, 9.)

Lisäksi kansalaisuus on merkittävä osa poliittista osallistumista oikeudellisesta näkökulmasta. Poliittista kansalaisuutta olisikin tärkeää tukea etenkin poliittiseen järjestelmään perehdyttämisen ja erilaisissa toimielimissä ja puolueissa maahanmuuttajien riittävän edustuksen kautta. (Wass & Weide 2015.) Toisaalta kielitaidolla on merkittävä rooli tässäkin asiassa (Jacobs & Tillie 2004).

Poliittinen integraatio voi myös ilmentyä nimenomaan toiminnan kautta, kuten sitä usein tutkimuksissa mitataan. Esimerkiksi Eggert ja Giugni (2010) ovat tutkineet poliittista integraatiota poliittisen kiinnostuksen ja poliittisen osallistumisen kautta. Heidän mukaansa maahanmuuttajien poliittinen luottamus, poliittinen kiinnostus ja osallistuminen ovat tärkeitä poliittisen integraation muotoja, joita lisää esimerkiksi osallistuminen yhdistystoimintaan. Jean Tillie (2004) huomioi poliittisen luottamuksen ja osallistumisen lisäksi demokraattisiin arvoihin kiinnittymisen olennaisena osana poliittista integraatiota.

Kotoutumisen keskiössä on myös vuorovaikutus maahanmuuttajien ja valtaväestön välillä sekä kokemus asenneilmapiiristä (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2007, 21). Integraation ulottuvuudet tukevat ja edellyttävät toisiaan, minkä vuoksi on tärkeää huomioida osa-alueet myös erikseen. Poliittista kiinnittymistä ja luottamusta tarkastellessa on perusteltua olettaa, että näillä kaikilla on oma roolinsa; niin yhteiskunnallisilla oikeuksilla, kielitaidolla, eri väestöryhmien välisellä vuorovaikutuksella ja luottamuksella kuin koulutuksellakin. Jos ajatellaan kotoutumista kokonaisuutena, voi yhdenvertaista osallistumista politiikan kenttään pitää integraation viimeisenä vaiheena, sillä se vaatii sosioekonomista integraatiota, uuden kielen oppimista ja sosiaalisia verkostoja, mutta myös poliittisen järjestelmän ymmärtämistä (de Rooij 2012, 459). Poliittinen kiinnittyminen – ja siten myös poliittinen integraatio – syvenee sitä mukaa, kun muuttajalle kertyy kokemusta uudesta asuinmaasta ja sen poliittisesta järjestelmästä (White ym. 2008, 269).

4.2.1. *Poliittinen osallistuminen osana poliittista integraatiota*

Poliittista osallistumista voi pitää yhtenä demokraattisen hallinnon peruspilareista, sillä yhdenvertainen osallistuminen on osa poliittista tasa-arvoa (Verba 2003). Lisäksi osallistuminen on osa valtionhallinnon valvontaa ja sen legitimizeettiä, sillä vaaleissa voidaan vaihtaa toimijat uusiin, mikäli niihin ei luoteta tai niiden toimintaan ei olla tyytyväisiä (Kaase & Marsh 1979, 30). Osallistumisen ja poliittisen luottamuksen suhde ei ole yksiselitteinen: toisaalta juuri epäluottamus poliittisia toimijoita kohtaan voi olla aktivoiva kansalaiset osallistumaan, mutta toisaalta osallistuminen ja ääni tietylle ehdokkaalle on myös osoitus luottamuksesta (Uslaner 2002; Bäck ym. 2016).

Sekä maahanmuuttajien että kantaväestön poliittista osallistumista voidaan selittää ainakin osin samoilla tekijöillä; riittävillä resursseilla, kuten kielitaidolla, tietämyksellä ja poliittisen järjestelmän ymmärtämisellä, edes vähäisellä kosketuksella politiikkaan ja puolueiden tai muiden yhdistysten kautta tapahtuvalla rekrytoinnilla (de Rooij 2012, 460). Lisäksi koulutus- ja tulotaso vaikuttavat poliittiseen osallistumiseen, sillä ne esimerkiksi selittävät valtaväestön äänestämättä jättämistä eduskuntavaaleissa (Oikeusministeriö 2016). Toisaalta on havaittu, että maahanmuuttajien aikaisemmassa asuinmaassa hankkima koulutus ei kuitenkaan välttämättä muutu poliittista osallistumista tukevaksi resurssiksi enää uudessa asuinmaassa (Xu 2005).

Maahanmuuttajat kohtaavat uudessa maassa usein uudet poliittiset ja institutionaaliset rakenteet, jotka eroavat täysin kotimaasta (Morales & Giugni 2011, 8). Poliitiikkaa voi siis olla vaikeaa ymmärtää, jolloin myös osallistuminen voi tuntua vaikealta. Vaikka poliittista osallistumista pitäisi ensimmäisenä askeleena kohti poliittista uudelleensosialisaatiota (White ym. 2008), saattaa kausaliiteetti kuitenkin olla myös päinvastainen: osallistuakseen henkilön tulee ensin ymmärtää uutta poliittista kulttuuria ja sen toimintatapoja.

Poliittiseen osallistumiseen voidaan nähdä vaikuttavan kolme tasoa: aikaisemmin mainitut henkilökohtaiset resurssit, osallistumiseen kannustavat poliittiset rakenteet sekä yhteydet ihmisiin ja ryhmiin, jotka pyytävät osallistumaan (Dalton 2008, 58). Osaltaan tätä voi pitää poliittisena integraationa, sillä osallistuva muuttaja on sopeutunut uuteen asuinmaahan: hän on saanut käyttöönsä hyödyllisiä resursseja, rakentanut sosiaalisia verkostoja ja kykenee toimimaan yhteiskunnan rakenteiden puitteissa.

Vuoden 2012 kuntavaaleissa maahanmuuttajat äänestivät todennäköisemmin, jos heillä oli suomalainen puoliso, alaikäisiä lapsia tai he olivat vaalikelpoisia jo aikaisemmissa vaaleissa. Ikä ja koulutus eivät selittäneet äänestämistä yhtä hyvin kuin vastaavasti kantaväestöllä, mutta maahanmuuttajia keskenään verrattaessa syntyminen demokraattisessa valtiossa teki äänestämisestä todennäköisempää. (Wass ym. 2015.) Suomen somalialaiset äänestivät kunnallisvaaleissa 2012 muita maahanmuuttajia enemmän, ja miehet äänestivät vain hieman aktiivisemmin kuin naiset. Somalialaisnaiset ryhmänä eivät siis ole passiivisia kansalaisia, kuten usein ajatellaan. (Wass & Weide 2015, 39–41; Wass ym. 2016.)

Menestyneimmät somalialaistaustaiset poliitikot ovat naisia. (Mubarak ym. 2015, 256). Tähän on monia syitä. Naisten vaaliteemat eivät ole keskittyneet ainoastaan maahanmuuttaja-asioihin, vaan esimerkiksi peruspalveluihin ja nuorten, lapsiperheiden ja vanhusten asemaan (Tiilikainen 2003, 55). Toisaalta vähemmistöjen kannalta merkityksellisten asioiden nostaminen politiikan keskiöön voi

vedota myös syntyperäisiin äänioikeutettuihin, kun ne liittyvät esimerkiksi kansainvälisiin kysymyksiin paikallisten lisäksi (Wass ym. 2016).

Somalialaistaustaisia ehdokkaita oli vuoden 2012 kunnallisvaaleissa 29. (Wass ym 2016). Vuoden 2017 vaalien osalta ehdokkaiden tai valittujen taustoista ei tutkielman palautushetkellä oltu vielä julkaistu tilastoja, mutta Suomen somalialaisten liiton mukaan ehdokkaiden määrä on kasvanut viime kunnallisvaaleihin verrattuna (Said 2017).

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa valittiin kaksi maahanmuuttajataustaista kansanedustajaa, mutta ainakaan toistaiseksi yksikään somalialaistaustainen ehdokas ei ole tullut valituksi. Tästä huolimatta jo pelkkä ehdokkuuskin edistää osallisuutta ja vähemmistöjen asiaa, kun ehdokkaat ovat esillä mediassa ja osallistuvat maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvään julkiseen keskusteluun. (Wass ym. 2016).

Poliittisen osallistumisen ja poliittisen luottamuksen välillä on monimutkainen suhde: yleensä osallistujat myös luottavat poliittisiin instituutioihin, mutta toisaalta matala luottamus saattaa nimenomaan motivoida äänestämään ja vaihtamaan päättäjiä. (Fennema & Tillie 1999, 705.) Toisaalta äänestämistä ei välttämättä pidetä luontevana tapana vaikuttaa, jos siihen ei ole totuttu omassa kotimaassa, mikä näkyy myös muiden maahanmuuttajien äänestyskäyttäytymisessä. Tässä tapauksessa matala luottamus ei myöskään motivoi osallistumaan perinteisen demokraattisen vaikuttamisen kautta.

Maahanmuuttajien poliittiseen osallistumiseen liittyen Verba, Schlozman ja Brady (1995, 269–270) esittävät, että poliittiseen osallistumiseen vaikuttaa käytettävissä olevat resurssit, poliittiset asenteet ja mobilisointi. Ilman rahaa, aikaa ja esimerkiksi juuri järjestötoiminnan kautta kehittyviä taitoja henkilö ei voi osallistua politiikkaan. Näin ollen osallistumattomuus voi kiinnostuksen puutteen sijaan johtua siitä, ettei henkilö käytettävissä olevien resurssien vuoksi kykene osallistumaan politiikkaan. (Verba ym. 1995, 269–270.)

Maahanmuuttajien osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan on usein vähäisempää kuin kantaväestön. Osittain taustalla saattaa olla vielä kolmannenkin polven maahanmuuttajan kokemukset osattomuudesta, rasismista ja syrjinnästä, mutta myös tiedonpuute ja kanssakäymisen puute valtaväestön kanssa, mikä taas alleviivaa sosiaalisen integraation ja aikaisemmin tässä tutkielmassa käsitellyn poliittisen sosialisoinnin tärkeyttä. Puutteet näkyvät muun muassa alhaisena äänestysaktiivisuutena ja vaaleilla valittujen elimien vähemmistöedustajien aliedustuksena, minkä lisäksi muunlainen poliittinen osallistuminen on usein vähäistä. (Ahokas ym. 2011, 10.)

4.2.2. *Kiinnostus politiikkaa kohtaan*

Politiikasta kiinnostuneet osallistuvat yleensä poliittiseen toimintaan aktiivisemmin kuin ne, joita politiikka ei kiinnosta. Kiinnostus politiikkaa kohtaan ei kuitenkaan ole ainoa osallistumista selittävä tekijä, vaan kiinnostus ennemminkin saattaa edistää tiedon omaksumista ja osallistumista. Lisäksi uuden asuinmaan politiikasta kiinnostumiseen vaaditaan esimerkiksi kielitaitoa, jotta sitä olisi mahdollista ymmärtää ja seurata edes jollain asteella (Morales & Giugni 2011, 6). Saattaa olla, että poliittisen tiedon ja osallistumismahdollisuuksien selvittäminen on kohtuuttoman hankalaa. Hankaluus tai tunne siitä voi vaikuttaa myös poliittiseen luottamukseen negatiivisesti, kun järjestelmä ei tunnu avoimelta. Toisaalta, jos luottamus on heikoista tiedoista huolimatta korkea, ei se välttämättä ole perusteltua, vaan sokeaa. Toisaalta maahanmuuttaja voi kuitenkin päätyä osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan maahanmuuttajajärjestön kautta esimerkiksi sosiaalisista ja kulttuurisista syistä, ei halusta osallistua politiikkaan.

Lähtökohtaisesti suomalaisista noin puolet on hyvin tai melko kiinnostuneita politiikasta, ja loput vähän tai ei lainkaan kiinnostuneita. Esimerkiksi koulutus, taloudellinen tilanne ja työllisyys korreloivat positiivisesti kiinnostuneisuuden kanssa koko väestön tasolla. Näin ollen työttömät ja muutoin taloudellisesti epävarmassa tilanteessa elävät ovat vähemmän kiinnostuneita politiikasta kuin näissä asioissa paremmin pärjänneet. (Grönlund ym. 2005.) Tähän liittyen on tärkeää huomioida, että somalialaistaustaisten työllisyysaste on verrattain heikko (esim. Pirkkalainen ym. 2016, 69), joten se voi osaltaan vaikuttaa poliittisen kiinnostuneisuuden tasoon, mikäli selittävät tekijät ovat samoja kuin kantaväestöllä.

Demokratian toimivuuden edellytyksenä pidetään kansalaisten sitoutumista poliittiseen järjestelmään ja sen toimintatapoihin. Tätä sitoutumista ja kiinnittymistä voi tarkastella poliittisen toiminnan ja siihen liittyvän ajatusmaailman kautta. (Mattila ja Sänkiäho 2005, 73–74.) Poliittinen kiinnittyminen ja poliittinen sosialisatio ovat prosesseja, joihin maahanmuuttajien kokemukset erilaisesta poliittisesta kulttuurista tuovat oman lisänsä. Maahanmuuttajien kotoutuminen ja yhteiskuntaan kiinnittyminen tapahtuvat ensisijaisesti palveluiden kautta, minkä jälkeen kestää aikansa, että yhteiskuntaan kiinnittyminen esimerkiksi sosiaalisten ja poliittisten ulottuvuuksien suhteen alkaa edes muotoutua. Erityisesti poliittisen kiinnittymisen voi ajatella vaativan niin paljon resursseja, että se tapahtuu vasta kotoutumisprosessin loppuvaiheessa.

Henkilö voi myös olla kiinnittynyt politiikkaan jossain muualla kuin asuinmaassaan. Politiikka voi olla kiinnostavaa ja siihen voi haluta vaikuttaa esimerkiksi lähtömaassa. Kun aikaisemmissa tutkimushaastatteluihin on kysytty Suomen somaleilta, mitä politiikka merkitsee, on keskustelu

siirtynyt usein Somalian politiikkaan (Mubarak ym. 2015, 253). Voi siis olla, että somalialaiset ovat kiinnittyneitä politiikkaan – kiinnittymisen kohde ei vain ole Suomen poliittinen järjestelmä.

5. AINEISTO JA MENETELMÄT

5.1. Teemahaastatteluista sisällönanalyysiin

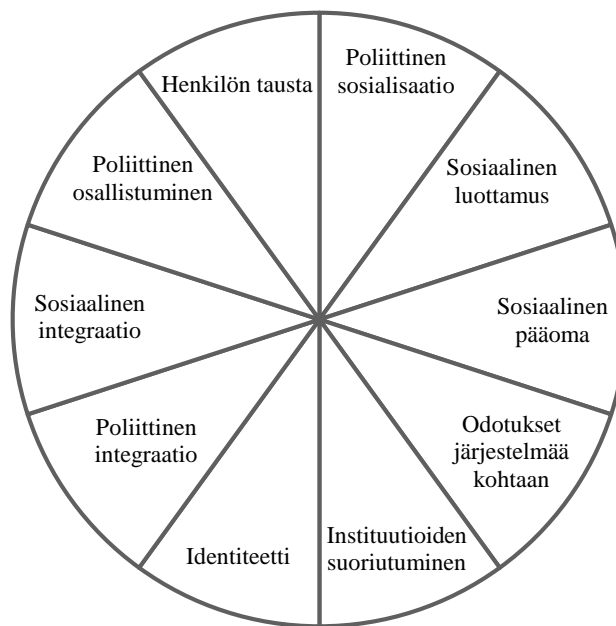
Kuten tämän tutkielman teoreettinen viitekehys tuo esille, poliittisen luottamuksen tason vaihtelua on aikaisemmassa tutkimuksessa pyritty selittämään kahden kilpailevan teoriasuuntauksen kautta. Tämän tutkielman lähtökohta empiiriselle tarkastelulle on ollut, että edellä ja kuviossa 2 esiteltyjen poliittiseen luottamukseen vaikuttavien tekijöiden merkitys voi painottua eri tilanteissa ja eri ihmisillä eri tavalla, eikä niillä kaikilla välttämättä ole yhtä suurta painoarvoa. Tekijät ovat osittain limittäisiä ja aikaisempien tutkimusten mukaan linkittyvät toisiinsa melko vahvasti, kuten teoreettisessa viitekehyksessä on kuvattu. Lisäksi maahanmuuttajilla näiden tekijöiden merkityksen tutkiminen on jäänyt vähemmällä huomiolla etenkin Suomessa, mutta myös kansainvälisessä tutkimuksessa. Näistä syistä tutkielmassa tarkastellaan, *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat Suomen somalialaisten poliittiseen luottamukseen ja sen muotoutumiseen.*

Suomen somalialaisten poliittista luottamusta ja siihen vaikuttavia tekijöitä on tässä tutkielmassa lähestytty puolistrukturoitujen teemahaastatteluiden avulla. Tutkimusongelman tarkastelussa on päädytty tähän menetelmään, sillä teemahaastattelulla voidaan lähestyä aihepiiriä, josta ei ennestään tiedetä paljoa (ks. Hirsjärvi & Hurme 2009). Laadullisella tutkimuksella voidaan siis selvittää, mitä teemoja nousee esiin tutkimusongelmaan liittyen. Se antaa hyvän pohjan esimerkiksi kvantitatiiviselle jatkotutkimukselle, sillä kun asiasta on jo kerätty tietoa, on strukturoitu kyselylomake helpompi muodostaa ilman, että jotain tärkeää jää sen ulkopuolelle (esim. Heikkilä 2014).

Teemahaastattelu on sopiva menetelmä myös silloin, kun halutaan tarkastella henkilöiden omia kokemuksia. Teemahaastatteluissa haastattelujen teemat ja aihe pysyvät samoina haastattelusta toiseen, mutta kysymysten asettelu, määrä ja järjestys voivat vaihdella (Hirsjärvi & Hurme 2015, 44–48). Teemahaastattelu on mahdollistanut keskustelunomaisen tilanteen, jossa olen pyrkinyt kartoittamaan haastateltavien kokemuksia Somaliasta, muutosta ja kotoutumisesta sekä kokemuksista Suomessa – eli kaikista niistä tekijöistä, joiden voi nähdä vaikuttavan poliittisen luottamuksen muotoutumiseen teoreettisen viitekehysten valossa. Vapaamuotoisten haastattelujen pyrkimyksenä on ollut antaa haastateltavalle mahdollisimman paljon tilaa kertoa kokemuksistaan, mikä on

mahdollistanut poliittiseen luottamukseen vaikuttavien tekijöiden esiintulon myös teoreettisen viitekehyksen ulkopuolelta. Koska kyse on henkilökohtaisista kokemuksista, haastattelut ovat poikenneet toisistaan niin keston kuin haastattelujen painopisteidenkin suhteen. (ks. Eskola & Vastamäki 2015, 29; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Teemahaastattelujen runko (Liite 1) on johdettu teoreettisesta viitekehyksestä, ja haastattelujen keskustelunomaisuudesta huolimatta teemat ovat suurimmaksi osaksi ohjanneet haastattelun kulkua.

Kuvio 2. Poliittiseen luottamukseen vaikuttavat tekijät

Vaikka teemahaastattelu antaa edellämainittujen ominaisuuksiensa ansiosta parhaat lähtökohdat tutkimusongelman tarkasteluun, liittyy siihen myös riskejä ja huomioitavia seikkoja. Keskustelunomaisuus ja teemojen käsittely eri tavoin eri haastateltavien kanssa on voinut vaikuttaa esiin tulleisiin luottamukseen vaikuttaviin tekijöihin, sillä ne antavat paljon painoarvoa haastattelijan ja haastateltavan väliselle vuorovaikutukselle. Tämän lisäksi haastattelijan oma haastatteluosaaminen nousee keskiöön. Näin on kuitenkin aina henkilökohtaisissa haastatteluissa, mikä suuremmissa tutkimusprojekteissa voidaan ottaa huomioon käyttämällä useita haastattelijoina ja kiintiöitä haastateltavien määrässä yhtä haastattelijaa kohden, jolloin yhden haastattelijan mahdollinen vaikutus ei nouse merkittävään asemaan.

Sisällönanalyyseissä haastatteluissa kerätystä, myöhemmin litteroidusta ja teemojen mukaan jäsenellystä aineistoista etsitään ja tiivistetään yhtäläisyyksiä ja eroja (ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Laadullinen teemahaastattelu ei ole tilastollinen analyysi, vaan sen avulla voidaan

kuvata erilaisia ilmiöitä ja merkityssuhteita – tässä tapauksessa Suomen somalialaisten poliittiseen luottamukseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimustuloksia tarkastellessa on siis huomioitava, että jokaisella Suomen somalialaisella on oma taustansa, kokemuksena ja perhetaustansa niin Suomessa kuin Somaliassakin. Tutkielman aineisto vastaa kuitenkin kysymykseen poliittiseen luottamukseen vaikuttavista tekijöistä, sillä teemahaastattelun avulla voidaan nimenomaan selvittää ihmisten omia tulkintoja ja heidän tietyille tekijöille antamia merkityksiä ja selvittää, nouseeko haastatteluissa esiin yhdistäviä teemoja (ks. Hirsjärvi & Hurme 2009, 47–48). Näitä yhdistäviä teemoja nostetaan esille seuraavissa kappaleissa aineistoesittelyn jälkeen.

5.2. Haastattelujen toteuttaminen

Olen kerännyt tämän tutkielman aineiston henkilökohtaisina teemahaastatteluina helmi- ja kesäkuun välisenä aikana vuonna 2017. Tutkielman aineisto muodostuu kymmenestä haastattelusta. Haastattelut on toteutettu suomeksi, ja ne on kerätty Tampereella, Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla. Tutkimuksen kohdejoukko muodostui nuorena aikuisina Suomeen Somaliasta muuttaneista henkilöistä, ja heidät on rekrytoitu järjestöjen kautta ja aikaisempien haastateltujen suosituksesta sekä internetistä erilaisin hakusanoin etsimällä.

Haastattelujen kesto on vaihdellut puolesta tunnista kahteen tuntiin. Haastateltavista seitsemän on miehiä, ja tutkielman varsinaista kohderyhmää, 18–25-vuotiaina 1990-luvun alussa Suomeen saapuneita somalialaisia. Nuorina aikuisina muuttaneet ovat ehtineet sosialisoitua poliittiseen kulttuuriin Somaliassa, mutta he ovat Suomeen muuttaessaan kuitenkin olleet vielä niin nuoria, että poliittiseen luottamukseen positiivisesti vaikuttavat kielen oppiminen, opiskelu ja työllistyminen ovat olleet näköpiirissä myös Suomessa.

Haastatellut miehet ovat Suomessa toimineet järjestöissä ja luottamustehtävissä, ja pyrkineet ajamaan Suomen somalialaisten etua paikallisessa ja valtakunnallisessa politiikassa. Taustansa vuoksi heidän kanssaan on keskusteltu luottamuksesta ja heidän omista kokemuksistaan, mutta myös yleisesti somalialaisista ja heidän asemastaan yhteiskunnassa, sillä omakohtaisten kokemusten lisäksi haastatelluilla on laajasti tietoa Suomen somalialaisten yhteisöstä ja sen toiminnasta. Haastateltujen aktiivinen yhteiskunnallinen osallistuminen kertoo sosiaalisesta ja poliittisesta integraatiosta, jotka hyvin todennäköisesti vaikuttavat poliittiseen luottamukseen ja sen muotoutumiseen, kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa on tuotu esille.

Haastatteluja varten ei tavoitettu varsinaiseen kohderyhmään kuuluvia naisia, joten tutkielmaa varten on haastateltu kahta somalialaista naista, jotka olivat muuttaneet Suomeen 30-40-vuotiaina ja

haastatteluhetkellä asuneet Suomessa yli 10 vuotta. Heidät tavoitettiin henkilökohtaisella vierailulla maahanmuuttajanaisten kohtaamispaikassa. Lisäksi on haastateltu yhtä maahanmuuttajanaisten kanssa töitä tekevää ohjaajaa, joka on työnsä kautta osannut kuvata Suomen somalialaisten naisten elämää ja osallisuutta yhteiskunnassa. Ohjaajan taustahaastattelu ja kahden Suomessa jo suhteellisen pitkään asuneen naisen haastattelut tuovat aineistoon naisnäkökulmaa, vaikka naisten laajempi edustavuus aineistoissa toisi lisää syvyyttä tutkimuskysymyksen tarkasteluun.

Koska analyysissa ollaan oltu kiinnostuneita puheen sisällöstä, eikä kielestä tai kielenkäytöstä, haastattelut on litteroitu perustasolla (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastattelut on siis kirjoitettu auki sanatarkasti puhekieltä noudattaen, mutta siitä on jätetty pois täytesanat, keskenjääneet tavut ja yksittäiset äännähdykset. Kontekstiin liittymätön puhe on jätetty litteroimatta, ja muutamassa kohdassa tekstiä on muokattu helpommin ymmärrettävään muotoon. (ks. FSD 2016.) Haastattelut on tehty luottamuksellisina ja nimettöminä. Koska osa haastateltavista ei halunnut nimeään julkiseen yhteyteen, on nimilista haastatelluista toimitettu ainoastaan tutkielman ohjaajalle (yliopistonlehtori Elina Kestilä-Kekkonen), joka on verifioinut haastatellut henkilöt. Lisäksi tekstissä yhteys yksittäiseen haastateltavaan on pyritty häivyttämään niin, ettei haastatelluista muodostu lukijalle kokonaiskuvaa ja anonyymiteetti vaarannu niiden osalta, jotka ovat halunneet antaa haastattelun nimettömänä.

Haastateltavien tavoittamisen vaikeus tulee ilmi, kun tutkitaan väestöryhmää, johon tutkijalla ei ennestään ole kontakteja. Osin tämä on saattanut vaikuttaa siihen, että tutkielman aineiston suurimman osan muodostavat Suomessa aktiivisesti vaikuttavat somalialaiset miehet, jotka ovat tottuneet toimimaan yhteisön äänenä julkisessa keskustelussa. Lisäksi aktiivien rekrytointi onnistui muiden haastateltavien suosituksesta, tai heihin pystyi muuten olemaan suoraan yhteydessä, kun yhteystiedot tai tieto kohderyhmään kuulumisesta löytyi verkosta. Muuten haastateltavia pyrittiin rekrytoimaan saatekirjeellä (Liite 2) ja pyynnöllä ottaa yhteyttä tutkijaan. Viestit, jotka eivät olleet suoraan kohdistettuja tietyille henkilöille, eivät tuottaneet tulosta; haastateltavia pyrittiin rekrytoimaan saatekirjeen avulla lähes kahdenkymmenen somalialais- ja maahanmuuttajajärjestön sekä kohtaamispaikkojen kautta tuloksetta. Osassa järjestöistä toiminta oli hiipunut, osassa taas järjestön aktiiveihin oli hankalaa saada yhteyttä. Toisaalta apuaan myös tarjosi kohderyhmään kuulumattomat yhteisön jäsenet tai heidän kanssaan työtä tekevät henkilöt. Osaltaan toukokuussa alkanut ramadan saattoi vaikuttaa haastattelumahdollisuuksiin, vaikka puolet kohtaamisista totetuikin lopulta juuri islamin paastokuukauden aikana.

Haastateltavia pyrittiin rekrytoimaan sekä somalialaisten että yleisesti maahanmuuttajien järjestöjen ja kohtaamispaikkojen kautta. Haastattelut oli lähtökohtaisesti tarkoitus tehdä Tampereella, jotta

mahdolliset eri kaupunkien väliset erot olisi voitu ottaa huomioon. Tampereella ei kuitenkaan saatu yhteyttä tarpeeksi moneen haastateltavaan, ja yhteen kaupunkiin keskittyminen ei olisi lopulta vastannut tarkoitustaan, sillä somalialaisten ensimmäiset vuodet Suomessa 1990-luvulla on vietetty vastaanottokeskuksissa ympäri maata. Vasta sen jälkeen on muutettu kasvukeskuseuduille: suurin osa somalialaisista Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle. Kaupungilla ja sen viranomaiskontakteilla kuitenkin saattaa olla merkitystä, sillä useampi haastateltava kertoi vastaanottokeskuksen työntekijöiden olleen käytännössä ainoita suomalaisia kontakteja ensimmäisten vuosien aikana kielikurssin opettajan lisäksi. Haastattelujen aikana ei silti tullut esiin, että eri kaupunkien instituutioihin ja viranomaisiin kohdistuva luottamus olisi erilaista, eikä vastaanottokeskusten henkilökuntaa tai kanssakäymistä heidän kanssaan painotettu, kun haastatteluissa kysyttiin ensimmäisistä vuosista Suomessa.

Naisten ja heidän kokemustensa osuus aineistossa on pieni, ja siihen on monia syitä. Puhelimessa yksi potentiaalinen haastateltava perusteli kieltäytymistään sillä, että hän, kuten monet muutkin politiikassa mukana olevat naiset, ovat ”täysin ylityöllistettyjä”. Toinen ääripää taas on kotona lasten kanssa, eikä yhteiskunnallinen ymmärrys, kiinnostus tai kielitaito välttämättä riitä haastattelun toteuttamiseen. Nämä asiat tulivat esille myös haastatteluissa miesten ja suomalaisen ohjaajan kanssa:

”No sanotaan niin, että ne [naiset] jotka on suhteessa yhteiskuntaan aktiiveja, ne on täystyöllistettyjä... Enemmistö ei kuitenkaan halua sitä niin. Lapsiperheessä he on kiinni niissä tehtävissä, mitkä lapset ja perhe tuo heille. Et se on tietysti sääli et ne on kokonaan yhteiskunnasta ulkopuolella.”

”Tietysti tarvii muistaa somalikulttuurista, me ollaan patriarkalisesti maailmasta missä miehillä on selkeä rooli ja naisilla on selkeä rooli, ja eihän nää asiat muutu hetkessä, et siinä menee sukupolvia. Et ehkä osittain se johtuu siitä, että naiset on tottunu, että lapsia tehdään ja kotona ollaan ja perheestä pidetään huolta. Ja miehet sitten lähtee sieltä ja etsii perheelle leivän. On sitten aina muutamia spesiaalitapauksia, naisia, jotka sitten ehkä ovat aktiiveja ja haluavat itse olla siinä mukana yhteiskunnassa.”

”Naisia ei oikeen kiinnosta politiikka.”

Kuten kommenteista tulee esille, somalialainen kulttuuri on voinut vaikuttaa siihen, ettei naisia saatu edustavammaksi osaksi aineistoa. Toisaalta on myös muistettava, että aktiivien ja kotiin jäävien väliin jää myös joukko tavallisia työssäkäyviä naisia. Somalialainen kulttuuri ei siis yksin selitä Suomen somalialaisten naisten asemaa yhteiskunnassa tai mahdollisesti politiikan ulkopuolella. Kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa tuotiin esille, naiset ja lapset eivät välttämättä edes halua muuttaa takaisin Somaliaan osittain siksi, että elämä ja mahdollisuudet ovat Suomessa, ja roolit kotona sekä kulttuurin merkitys vähintäänkin muuttuneet (esim. Paul 2013, 190–198; Mubarak ym. 2015).

Kuten kappaleen alussa tuotiin esille, haastatellut miehet toimivat aktiivisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä on toisalta hyvä asia, koska naisten määrä aineistossa on niin pieni. Aktiivisilla miehillä on paljon tietoa yleisesti Suomen somalialaisista ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta sen lisäksi, että he itse ovat osat tutkimusjoukkoa. He ovat tottuneet toimimaan yhteisön äänenä Suomessa, joten taustansa vuoksi heitä voi pitää pätevänä kommentoimaan myös poliittiseen luottamukseen vaikuttavia tekijöitä yleisesti yhteisön tasolla. Toisaalta tärkeää olisi kuitenkin ollut saada naisten ääni paremmin kuuluviin, sillä kuten aikaisemmin tutkielmassa tuotiin esille, menestyneimmät somalialaistaustaiset poliitikot Suomessa ovat naisia. Tämä tulee muistaa myös tuloksia tulkitessa. Toisaalta aineistossa päästiin kuitenkin aktiivisesti yhteiskunnassa toimivien miesten osalta saturaatiopisteeseen eli tilanteeseen, jossa aineistosta alkaa nousta toistuvia teemoja ja se alkaa toistaa itseään. Esiin nousseet teemat ovat maahanmuuttajien poliittisen osallisuuden ja tasa-arvon kannalta tärkeitä, ja niillä näyttää olevan vaikutusta myös poliittiseen luottamukseen.

6. KVALITATIIVINEN SISÄLLÖNANALYYSI JA TULOKSET

6.1. Matala poliittinen luottamus Somaliassa

Poliittisen luottamuksen muotoutumista käsittelevän haastatteluaineiston analyysi aloitetaan tarkastelemalla poliittista luottamusta ja sen muotoutumista Somaliassa lapsuuden ja nuoruuden primäärinen socialisaation kautta. Sen jälkeen tuodaan esille, mitä ajatuksia Suomi ja Somalia toisistaan poikkeavina yhteiskuntina herättivät haastatelluissa. Tämän jälkeen paneudutaan luottamukseen vaikuttaviin tekijöihin Suomessa niin kulttuuristen kuin institutionaalisten teorioiden valossa.

Haastateltujen henkilöiden primäärinen socialisaatio on tapahtunut Somaliassa (ks. Paul 2013, 190–198). Socialisaatioon liittyen olen kysynyt haastatelluilta heidän näkemyksiään yleisesti poliittisesta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta, korruptiosta ja sisällissodasta Somaliassa sekä syistä muuttaa Suomeen. Lisäksi haastatteluissa on keskusteltu vanhempien koulutustasosta, työstä, taloudellisesta tilanteesta ja siitä, onko kotona keskusteltu politiikasta tai yhteiskunnallisista asioista. Näiden tekijöiden kautta yleisesti yhteiskunnallinen ilmapiiri on vaikuttanut poliittiseen luottamukseen, jota leimaa sota ja korruptio:

”Se oli vaan sisäinen sota Somaliassa. Se on se tekijä miks oon muuttanut pois.”

”Oli suuri riski että tullaan suoraan sitten kotiin niinkun on tapahtunutkin. Ilman syytä jos ja kun kyläläiset sanovat, että tossa perheessä on se perhe joka kuuluu tohon klaaniin niin sä saat niinku suoraan sitten niinkun vainotuksi ja tapetuksi.”

”-- He ovat erilaisia ryhmiä, ja sitten kesken sotaa he erilaisia islam tulkintoja. Ja sitten heimosotaa, sitten kaikki sotkee. Nyt ihmisiä on koko minun kylä minun kaupunki mitä minä olen kasvanut on muuttunut. Ihmiset on huono koulu, tottunut sitten paljon köyhää, ei enää maatalous, ei enää kalaa, kaikki on vähän, nyt on sotaa.”

”Silloin oli semmonen että vanhemmat ovat olleet huolissaan että pojat värvättäisi että ne osallistui niinkun sotilaaksi siihen niinkun sotaa, tai valtio pakottaisi että täytyy lähteä sinne taistelemaan. Mutta kysymys kuuluu, että kenen kanssa taistelet, ketä vastaan taistelet. Kun sisällissota on ihan niin kuin velisota. Niin se ei ollut mitään järkeä lähteä tappamaan tai taistelemaan naapurin miehen tai pojan tai oman koulupenkillä istunut kaverin kanssa, koska sisällissotahan on näin. Ihmisillä on vain eri mielipiteet ja ryhmittyvät eri suuntauksia, ja silloin se tarkoittaa sitä, että vastapuolella oleva henkilö voi olla jopa naapuri. Että siinä ei ollut mitään järkee.”

”Siellä oli puhkeamassa sisällissota, mikä tarkoittaa, että nuoret miehet ja aikuiset tapetaan ilman syytä. Ja tämä oli klaanisota, heimosota. Eikä ole mitään valtio, ja sissit, ei oo ollut. Ei ollut rajallista.”

Kuten lainauksista näkee, haastatteluissa nousi esiin sodan lieveilmiöt, kuten koulujärjestelmän heikkeneminen, taloudellisen tilanteen epävakaus ja konfliktit ihmisryhmien välillä. Epävakaa yhteiskunnallinen ilmapiiri viittaa myös siihen, että sosiaalinen luottamus on kärsinyt Somaliassa klaanien välisten taisteluiden vuoksi. Sodan lisäksi haastatellut ovat sosialisoituneet korruptoituneeseen järjestelmään, mikä on osaltaan vaikuttanut poliittiseen luottamukseen negatiivisesti. Tämän lisäksi instituutioiden suoriutuminen on ollut heikkoa. Sisällissodan ja korruption korostamisen lisäksi haastatteluissa nousi esiin puutteet sananvapaudessa. Yksi haastatelluista kyseenalaisti jopa koko valtiollisen järjestelmän olemassaolon.

Jos lähtökohta on, että poliittisen luottamuksen vaihtelua selittävien institutionaalisten teorioiden mukaan luottamuksen tasoon voi vaikuttaa muun muassa arviointi instituutioiden suoriutumisesta (ks. Kestilä-Kekkonen & Söderlund 2015, 151), kertovat edelliset kommentit erittäin matalasta luottamuksesta. Toisaalta matalaa luottamusta selittävät tässä tilanteessa yhtä lailla kulttuuriset teorit, sillä primäärinen sosialisatio on tapahtunut sodan ja korruption keskellä. Haastateltujen kanssa ei juurikaan keskusteltu luottamuksesta tiettyjä toimijoita tai instituutioita kohtaan, koska niistä kysyttäessä keskustelu siirtyi helposti juuri sisällissotaan tai korruptioon. Osalta myös kysyttiin erikseen, onko Somaliassa korruptiota, ja mitä mieltä he se ovat siitä tai ylipäättään yhteiskuntajärjestelmästä:

”Se on tosi räikee se korruptio mitä siel on. Mut sehän on Afrikan laajuinen ongelma. Se on tosi yks ikävä piirre mikä siellä on.”

”Sillon kun mä oon asunut siellä, niin toki on ollut korruptio. – Mutta tänä päivänä, sen jälkeen kun presidentti Siad Barre lähti maasta pois, maa on niinkun konfliktoitunut ja on ihmiset lähtenyt pakoon. Ja on tullut niin sanotusti muita presidenttejä hänen jälkeen. Niin siinä tuli ihan kaikki maailman pahin korruptio ihan suoraan, ihan peittämättä suoraan. Huomaat että kun presidentti tulee taskureikänä ja lähtiessään neljän vuoden kuluttua hän on miljardööri ja kansa kuolee nälkään.”

”Minä tiedän et se avustus mitä viedään sinne menee väärin käsiin. Ei hädässä oleville ihmisille, ei se mene, apu ei mene perille.”

”Joo joo, Somalia kaikki korruptio. Poliisi lyö ilman epäily. Poliisimies päättää mitä hän haluaa. Hän ryöstää mitä hän haluaa ja hän huijata ja hän valehtelee ja ei mitään lautakunta tutki.”

Lähtökohtaisesti Suomen somalialaisten poliittinen luottamus on primäärinen, lapsuudessa tapahtuneen sosialisoinnin perusteella matalaa. Kulttuuristen teorioiden kannalta mielenkiintoiset sota ja korruptio esiintyvät haastateltujen kokemuksissa voimakkaasti, eikä poliittisesta järjestelmästä institutionaalistenkaan teorioiden valossa tuotu esiin positiivisia tai muita luottamusta nostavia asioita. Somalian poliittinen järjestelmä ei haastateltujen perusteella ole ollut luottamuksen arvoista.

6.1.1. *Primäärinen sosialisointi Somaliassa*

Tässä tutkielmassa yhtenä lähtökohtana on ollut, että somalialaiset ovat omaksuneet tiettyjä toimintatapoja ja ajatusmalleja jo kotimaassaan. Poliittisen luottamuksen nähdään kulttuuristen teorioiden mukaan muotoutuvan suureksi osaksi poliittisen sosialisoinnin seurauksena (esim. Mishler & Rose 2001), jossa tärkeä rooli on muun muassa poliittisella regiimillä, kulttuurilla, turvallisuudella ja koulutuksella (Paul 2013). Poliittinen regiimi ja turvallisuustilanne ovat Somaliassa olleet epävakaita, kuten edellä tuotiin esille. Poliittisen luottamuksen muotoutuminen tapahtuu kuitenkin yhteiskunnallisen tilanteen lisäksi perheessä, koulussa ja yhteisössä. Tästä syystä haastatteluissa on kysytty oman koulutaustan lisäksi vanhempien koulutuksesta ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta sekä siitä, onko perheessä keskusteltu politiikasta. Sen lisäksi, että koulutus on usein vanhemmilta lapsille periytyvää, on se myös indikaattori perheen yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta tilanteesta. Haastatteluissa tuli esille, että vanhempien kansainvälinen työ saattaa sosialisoida perheen lapsia länsimaihin jo nuorena, jolloin sopeutuminen Suomeen on ollut heidän osaltaan helpompaa:

”-- hän [isä] oli käynyt koko ajan konferenssi Lontoo ja Amerikka ja sitten hän näkee vähän avoin. Meillä eliittiperhe, meillä kotona paljon kirja. Ja sitten minulla ei ole heti muutin Suomessa ei ole

mitään vaikeaa, heti minä ymmärrän länsikulttuuri ja illalla on hiljaisuus ja länsikulttuuri tarkoittaa päivät töihin ja ilta hiljaa --.”

Haastateltujen perhetaustat eivät ole keskenään samanlaisia. Osalla vanhemmat olivat korkeasti koulutettuja ja korkeissa viroissa, toisilla taas vanhemmat toimivat muun muassa yrittäjinä peruskoulun pohjalta. Vaikka perheen äidin jääminen kotiin lapsia hoitamaan on Somaliassa yleistä, olivat osalla haastatelluista myös äidit olleet töissä tai muuten aktiivisia yhteiskunnassa.

”[Äiti oli] kotirouva. Meillä on yleensä kyllä sitten, kyllä naiset käy kotimaassakin töissä ja opiskelemissa, saman arvonnalla naiset ja miehet. Mutta mun äiti oli sellanen luonteeltaan. Se on ehkä perhekeskeinen ihminen silleen että. Kävi hän sitä koulua kyllä nuorena mutta ei sen jälkeen, kun hän meni naimisiin.”

”Noo sanotaan, mä oon yrittäjäperheestä, kumpikaan heistä ei oo koskaan käynyt koulua. Mut äitihän oli semmonen business-nainen, se kävi Etiopiassa, Djiboutissa ostamassa tavaraa ja sit se myi Somaliassa, sillä oli pieni sellanen putiikki missä hän aina myi niitä tavaroita. -- Isällä ei ole ollut mitään varsinaista työtä, ammattia, et silläkin oli ihan sellanen pieni putiikki, missä hän myi elintarvikkeita, et ei mitään sen kummempaa, et kyllä ihan köyhästä perheestä olemme.”

”No Somaliassa se mikä kiinnostaa on insinööriksi tai lääkäriksi, et siellä ei oikee arvosteta mitää muuta ammattia. Ja isä tosiaan oli maarakennusinsinööri ja sitten ku isä pakotettiin armeijaa hän kieltäytyä ja meni vankilaa. Ja sitten ku pääsi sieltä mä olin vähä yli 5-vuotias ja hän lähti Somaliasta pois.”

Vaikka erilaisia perhetaustoja voi pitää ristiriitaisena tuloksena, voi kuitenkin olla merkki siitä, etteivät vanhempien koulutustausta tai perheen taloudellinen tilanne selitä elämän rakentumista Suomessa. Yhdeksi yhdistäväksi teemaksi haastateltavien elämässä Suomessa on muodostunut kouluttautumiseen kannustaminen vanhempien omasta koulutaustasta huolimatta:

”No pienenä isästä mulla ei o hirvee hyvää muistikuvaa ku hän [isä] lähti ni mä olin ni pieni mut äitille se [koulutus] on varmasti ollu aina [tärkeää] ja mun äiti on käynyt koulua ja osaa lukee ja kirjottaa ja hän teki aina meidän kanssa läksyjä.”

”Isä on paljon [puhunut koulutuksesta], tykkää. Jos minulla testi ei hyvä, ei hyvä.”

”Joo kyllä, vanhemmat on siitä huolimatta, että heillä ei ole mitään varsinaista koulutusta eikä koskaan käynyt kouluakaan, mutta kuitenkin ne tiesi, että tässä maailmassa ilman koulutusta sä et pärjää. On hankittava jonkinlaista tutkintoa, mikä tahansa tutkinto, et sä pääset tekemään työtä.”

Jo kotimaassa koulutuksen tärkeyteen sosialisoituminen vaikuttaa aineiston perusteella olevan merkittävää, sillä se vaikuttaa ajatusmalleihin ja siihen, miten elämää Suomessa lähtee rakentamaan. Kaikki, joiden kotona oli keskusteltu koulutuksesta, olivat myös hankkineet ammatin Suomessa ja sitä kautta pyrkineet olemaan aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa. Primäärinen sosialisatio

Somaliassa saattaa siis jossain määrin vaikuttaa kotoutumiseen ja sekundääriseen sosialisatioon myös Suomessa.

6.1.2. *Politiikasta tai yhteiskunnasta keskustelu kotona Somaliassa*

Suurin osa haastateltavista toi esille, ettei kotona ole puhuttu politiikasta. Haastateltavat arvioivat sen johtuvan kulttuurista ja vaikeasta poliittisesta tilanteesta, mutta myös omasta nuoresta iästä ja vanhempien poliittisen kiinnostuksen puutteesta. Yhteiskunnallisten tai erityisesti poliittisten asioiden sijaan osassa perheessä korostettiin koulutusta ja työtä tienä parempaan elämään.

”Koskaan minä en hoksannut puhua hänen [isän] kanssa politiikasta. Enemminkin ehkä olen silloin kiinnostunut tossa tämmönen niinkun yritysmailmasta, ja yrittäjyydestä.”

”Mä oon ollut siinä iässä, että piti vaan... totella mitä vanhemmat sanoo. Riippuen perheestä, et esimerkiksi Suomessa ihmettelen et täällä syntyneet lapset ei pelkää vanhempiaan, mutta meillä oli semmonen niinku vähän niinkun pelkokin isästä. Kyllä se ei ollut sellainen, et olis ollut keskustelua vanhempien kanssa koskaan käyty.”

”Ei, siis politiikasta... meidän perheessä ei ollut tapana puhua politiikasta, eikä uskonnosta, eikä monista muistakaan asioista, mutta jotenkin perheessä mä olin ehkä ainoa perheenjäsen, joka aina ollut toisaalta vähän hankala, joka kyseenalasti aina asioita, mikä on hyvin harvinaista meidän kulttuurista. Mutta sitten toisaalta mä oon aina ollut kiinnostunut näistä ympärillä olevista asioista, et mä oon aina halunnut ottaa kantaa asioihin ja olla mukana.”

Kotona politiikasta keskustelemattomuus ei kuitenkaan tarkoita, ettei poliittista sosialisatiota vanhemmilta lapsille olisi tapahtunut. Tapahtumat, kuten kahdella haastateltavalla isän joutuminen vankilaan, ovat herättäneet mielenkiintoa yleisemmin yhteiskunnallisiin asioihin. Myös malli omasta vastuusta ja aktiivisuudesta oman elämän rakentamisessa on saatu kotoa, mikä näkyy myös Suomessa. Lisäksi epävakaa yhteiskunnallinen tilanne Somaliassa on kuitenkin heijastunut myös haastateltavien elämään, vaikkei siitä suoranaisesti olisi keskusteltu. Tämä tuli esille jo aikaisemmin syissä muuttaa Suomeen ja arvioissa Somalian poliittisesta järjestelmästä ja korruptiosta. Myös kulttuurin merkitys tuli esille: poliittis-yhteiskunnallista keskustelua saatettiin käydä kotona, mutta ei lasten kanssa. Sosialisatio on voinut siis olla myös epäsuoraa: lapsi on kuullut näistä asioista, ja kotona on ollut tietynlainen ilmapiiri, vaikkei politiikkaa pidettykään lasten asiana.

”Ei [ole puhuttu kotona politiikasta], vaan kuulin kun vanhemmat ja muut ystävät puhui keskenään. Sivukuuntelin vain, silleen, et ei voi osallistua. Ei ollut hyvä, että lapset kuulee, ja ne asiat leviää, ja tulee ongelmaa.”

”Äiti oli aina huolissaan ku mä olin pelaamassa jalkapalloa, et tuleeko poika takasin, vai nappaako sotilaat ja vie jonnekin. Mut silloin ku mä sanoin äidille et pitäiskö lähtee pois [Somaliasta] kun

siellä oli vaikeaa niin äiti sano et mä oon niin pieni etten pärjää ja siks pysty lähtee. Mut kuitenkin äiti on tyytyväinen et mä lähdin sieltä pois.”

Kokemuksissa korostuvat erityisesti politiikkaan ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen liittyvät ongelmat. Toisissa perheissä lapsia ei kuitenkaan ole jätetty politiikan ulkopuolelle, ja vanhempien mielipiteistä ja poliittisista näkemyksistä tiedettiin enemmän kuin toisissa. Yksi haastatelluista kertoi itsekin olleensa aktiivinen toimija jo Somaliassa.

”Joo minun nuoruuden aikana [puhuttiin paljon politiikasta]. Me haluamme vapaa kansa ja emme halua Euroopan kolonisti ja brittikolonisti vaan et olemme itsenäisiä. Kun minä nuori, minun ajatus minä haluan Afrikan nuorisoyhdistää ja sitten Afrikka pitää vapaa. Ja sitten pitää saada omat valtiot ja oma lippuja.”

Vaikka politiikasta ei olisi kotona keskusteltu, on poliittiseen regiimiin, turvallisuustilanteeseen ja kulttuuriin kuitenkin sosiaalistuttu, mikä on vaikuttanut matalan poliittisen luottamuksen muotoutumiseen Somaliassa. Lisäksi primäärinen sosialisatio on saattanut vaikuttaa esimerkiksi poliittiseen kiinnostukseen, mikä tulee esille seuraavissa kappaleissa, joissa tarkastellaan tekijöitä, jotka vaikuttavat somalialaisten poliittiseen luottamukseen Suomessa.

6.2. Korkea(mpi) poliittinen luottamus Suomessa

Tässä tutkielmassa ei ole pyritty mittaamaan tai määrittelemään poliittisen luottamuksen tasoa, mutta haastattelujen perusteella somalialaisten luottamus on kuitenkin selvästi korkeampaa Suomessa kuin Somaliassa. Kiinnostuksen kohteena ovat syyt muutoksen taustalla; poliittisen luottamuksen muotoumista selittävien kulttuuristen teorioiden mukaan luottamus on melko pysyvää, joten sen pitäisi olla matalaa myös Suomessa. Maiden järjestelmien välille tehdään kuitenkin niin suuri ero, ettei matala luottamus Somaliassa näytä leimaavan suomalaista järjestelmää. Luottamus ei siis ainakaan näiltä osin ole pysyvää, vaan kontekstisidonnaista (ks. esim. Levi & Stoker 2000).

”No siis kyllä aika kaukana toisistaan. Aika kaukana toisistaan. On ihan *eri meininki, eri mentaliteetti*, valtion hallussapito tai hoito, kansalaisten asiat, ja mitä tässä Suomessa hoidetaan asioita, on aivan eri tasolla.”

”Ei voi vertailla niitä, ku ei ne oo lähelläkään toisiaan. Ku Somaliassa yksi mies o hallinnut 21 vuotta ja hän on aina ollut yksi puolue ja hän on ollu puolueen johtaja. Elikkä ei voi verrata toisistaan.”

”-- Täällä oli, täällä on täysin erilainen poliittinen ilmapiiri verrattuna siellä. -- Mutta tilanne on, tilanne ei voi vertailla. Täysin erilaista.”

”Se on iso ero, Somalia on semmosta nyt, kehitysmaa, Suomi on semmonen teollisuusmaa, moderni maa, korkeakoulutusyhteiskunta. Somalia koulutus on vaan... semmonen heikko, järjestelmä... Suomen järjestelmä toimii, ihan hyvin.”

Vaikka poliittinen luottamus Somaliassa on matalaa, ei se vaikuta jäävän samalle tasolle Suomessa, kuten kulttuuriset teoriat ehdottavat. Erityisesti edellisestä lainauksesta nähdään, kuinka järjestelmiä arvioidaan niiden suoriutumisen perusteella, mikä tukee institutionaalisia teorioita. Poliittisia järjestelmiä voi pitää vertailukelvottomina, mutta osa haastateltavista arveli myös itse, että kokemukset Somaliassa vaikuttavat edelleen myös Suomessa. Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että matala luottamus kääntyy korkeintaan positiiviseksi uudessa asuinmaassa.

”Tietysti jokaisella ihmisellä ja kansalla ketä sieltä tulee on omanlaiset kokemukset, mutta ei ne voi olla vaikuttamatta.”

”Kyllä varmasti [kokemukset Somaliassa] vaikuttaa, koska ihmiset tietää, mitä siellä tapahtuu. Positiivisesti Suomen kannalta, totta kai.”

Kuten André (2014, 967) on todennut, uudelle järjestelmälle ollaan vanhojen huonojen kokemusten vuoksi valmiita antamaan paljon anteeksi, koska parannusta entiseen on joka tapauksessa tapahtunut, mikä näkyi myös haastatteluissa. Kaikkien haastateltujen poliittinen luottamus Suomessa vaikuttaisi olevan korkeaa. Siinä missä kauemmin Suomessa asuneet, aktiivisesti yhteiskunnassa vaikuttavat haastatellut olivat analyttisempiä ja jossain määrin kriittisiäkin suomalaista yhteiskuntaa ja sen toimijoita kohtaan – aivan kuten keskimääräisen kansalaisen voisi olettaa olevan – vaikutti kahden kohderyhmästä poikkeavan haastatellun luottamus olevan melko sokeaa ja ymmärryksen järjestelmästä verrattain vähäistä. Sekundäärinen sosialisatio Suomessa ja poliittinen integraatio vaikuttavat selittävän näitä eroja, ja niitä käydään läpi seuraavissa kappaleissa.

6.2.1. *Koulutusta, työtä ja rauhaa*

Muuttajien sosialisatioon vaikuttavat merkittävästi itse lähteminen ja tapahtumat sen jälkeen. (Paul 2013, 190–198.) Jo se, etteivät haastatellut pitäneet Suomen ja Somalian järjestelmiä edes vertailtavina kertoo siitä, että suomalaisen järjestelmään luotetaan ainakin enemmän kuin somalialaiseen. Tämä tuli esille läpi haastattelujen, kun suomalaisen yhteiskunnan ja maahanmuuttojärjestelmän koettiin vastanneen ainakin pääpiirteittäin niihin odotuksiin, joita Suomea kohtaan alussa oli.

Poliittista luottamusta Suomessa on haastatteluissa tarkasteltu institutionaalsiin teorioihin vedoten instituutioiden suoriutumisen arvioinnin kautta. Siinä missä poliittinen sosialisatio on osa poliittisen

luottamuksen muotoumista selittäviä kulttuurisia teorioita, voidaan luottamuksen vaihtelua selittää myös institutionaalisiin teorioiden avulla. Esimerkiksi tyytyväisyys hallituksen toimintaan tai taloudelliseen tilanteeseen ovat selittäneet Suomen väestön poliittisen luottamuksen vaihtelua ainakin yksilötasolla (Kestilä-Kekkonen & Söderlund 2016), joten näistä asioista on keskusteltu myös haastatteluissa.

Myös instituutioiden suoriutumista tarkastellessa on otettava huomioon, että ihmiset kuitenkin peilaavat kokemuksiinsa aina aikaisempiin. Näin ollen uuden asuinmaan instituutioille voidaan antaa enemmän anteeksi, sillä toiminta nähdään joka tapauksessa parannuksena entiseen. Lisäksi odotukset järjestelmää kohtaan (ks. Dinesen 2012) ovat merkittävässä asemassa luottamuksen tason vaihtelussa. Kuten Mishler & Rose (2011) ovat tuoneet esille, omaan elämään positiivisesti vaikuttavat instituutiot lisäävät luottamusta, kun taas negatiiviset laskevat sitä. Siinä missä sosialisaatio Somaliassa on lähtökohtaisesti vaikuttanut haastateltujen ajatusmalleihin, muokkaavat niitä myös itse lähteminen ja tapahtumat sen jälkeen, vaikka itse odotukset ovatkin voineet syntyä jo Somaliassa. Haastateltujen odotukset Suomea kohtaan peilaavat yhteiskunnallisen tilanteen suhteen epävaakata kotimaata ja syitä lähtöön:

”Ei mitään erityistä, mutta kun tulin Suomeen, päätavoite oli saada oleskelulupa ja korkeakoulutusta. Se oli sellainen henkilökohtainen suunnitelma.”

”-- Tuli mieleen, että halusin siinä... että halusin opiskelulupa, kansalaisuus, koulutuksen. Työpaikan täällä, osallistuu tähän yhteiskuntaan ja niin pois päin”

”Suomi on rauhallinen paikka, tosi hyvä. Lapsi oppia ilmainen koulu ja lääkäri on ilmainen ja paljon auttaa maahanmuuttajia, tosi hyvä. Mutta Somalia on nyt sota, heimosota --.

”Minä odottaa on... töitä. Koska tärkeää on töissä. Ja lapsi oppii, minä haluan että lapsi menee ammattikorkeakoulu, tai university. Kaikki minun lapsilla on numerot 9 tai 10, hyviä numeroita.”

Kuten Dinesen (2012) ja institutionaaliset, kokemuksia painottavat teoriat ehdottavat, täyttyneet odotukset uutta asuinmaata kohtaan voivat nostaa poliittista luottamusta. Lähtemällä on haettu muutosta paitsi hengenvaaralliseen tilanteeseen, myös korruption ja sodan leimaavaan yhteiskuntaan. Näin ollen voisi olettaa, että ”mikä tahansa on parempaa”, jolloin luottamus Suomessa olisi institutionaalisten teorioiden valossa jo lähtökohtaisesti korkeampaa kuin Somaliassa, toisin kuin kulttuuriset teoriat ehdottavat.

Kuten edellä olevista lainauksista nähdään, haastateltujen odotukset Suomea kohtaan liittyivät pääosin turvaan, koulutukseen ja terveyteen. Kumlinin (2011) mukaan luottamukseen voi vaikuttaa muutokset juuri terveys- ja sosiaalipalveluiden saatavuudessa ja koulutuspolitiikassa.

”Kaikki apua oli, minä menin lääkäriin, olin sisällä paljon sairas. Paljon apua Suomessa, minä menen aina lääkäriin.”

Turvaan liittyen myös perheenyhdistäminen nousee keskeiseen rooliin. 1990-luvulla tulleiden oli vielä omien sanojensa mukaan suhteellisen helppoa saada myös perhe Suomeen, mikä on todennäköisesti ollut positiivinen tekijä instituutioiden suoriutumisen arvioinnin kannalta.

”Ensin tuli veli Suomeen ja sitten hän oli alaikäinen ja siitä muu perhe tuli perheyhdistys kautta. Sillon kun mä tulin joo [perheenyhdistäminen oli mahdollista], mut tällä hetkellä huhhuhuh. Hiki tulee tällä hetkellä, ei helposti pääse.”

”Sillon oli joo [perheenyhdistäminen mahdollista]. Kato maailma muuttunut kokonaan. Maailma on nyt menossa huonoon suuntaan täl hetkellä. Me ollaan maailman romahduksen partaalla.”

Suurin osa 1990-luvulla tulleista saapui yksin, eikä perheenyhdistämistä erilaisista syistä välttämättä edes yritetty. Vaikka oma perhe oli aikanaan mahdollista saada Suomeen, arvioivat haastateltavat nykytilannetta kuitenkin kriittisesti, kuten edellä olevista lainauksista tulee ilmi. Perheenyhdistämisen vaikeuttamisesta tunnetaan huolta, mikä saattaa vaikuttaa myös poliittiseen luottamukseen päättäjien toiminnan arvioinnin kautta, sillä oikeuksien kaventaminen kertoo yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, jossa asenteet maahanmuuttoa kohtaan ovat koventuneet – mikä taas vaikuttaa myös niihin, jotka ovat eläneet Suomessa jo suurimman osan elämästään. Suomeen muuton ajankohdan erot näkyvät selvästi perheenyhdistämisessä, sillä 2000-luvulla perheenyhdistäminen oli jo vaikeampaa:

”Ensin yksin, sitten tulee lapset. Lapset tuli isän kanssa, kaksi vuotta sitten. Minä ensin tulee, sitten tulee lapset. Vaikeaa, odotin monta vuotta päätöstä, minä olin yksin täällä ja olin paljon sairas. Oli vaikeaa, koska oli pitkä aika, olin yksin, ja paljon stressiä, ja kihti jalassa. Minä itkin paljon.”

”Nyt olen tosi iloinen. Mut ei tule koko perhe, ei tule äitin mukana, tyttö iso ei tule, nyt on ikä. ja äiti on kuollut viime vuoden. Äiti ei tule, negatiivinen, tyttökin negatiivinen päätös. Kolme lasta ja mies tuli Suomeen, on parempi.”

Kun Suomeen muutolla on lähtökohtaisesti haettu turvaa, vaikuttaa yleinen poliittinen luottamus olevan etenkin alussa korkeaa, kun päästään turvaan katastrofialueelta. 1990-luvulla tulleiden osalta perheenyhdistäminen on ollut kohtalaisen helppoa, jolloin instituutiot ovat myös suoriutuneet hyvin, toisin kuin viime vuosina. Poliittista järjestelmää ja sen toimijoita voidaan joka tapauksessa arvioida kattavasti vasta poliittisen integraation jälkeen, sillä alussa odotukset liittyvät niin sanottujen perustarpeiden tyydyttämiseen ja uusiin mahdollisuuksiin.

6.3. Sekundäärinen sosialisatio Suomessa

Kuten jo aiemmin tässä tutkielmassa on tuotu esille, poliittiseen luottamukseen vaikuttava poliittinen integraatio ei tapahdu tyhjiössä, vaan se on osa laajempaa kulttuurisen ja sosiaalisen integraation kokonaisuutta. Sosiaalinen integraatio eli kantaväestön kanssa kanssakäyminen on tärkeässä asemassa maahanmuuttajien kotoutumisessa, sillä yhteiskunta koostuu sosiaalisista suhteista, yhteisöistä ja kulttuureista. Uuden kulttuurin ja sen ihmisten ja instituutioiden tuntemuksen kautta myös poliittinen integraatio on mahdollista. Suurin osa haastatelluista on ollut tai on edelleen säännöllisissä tekemisissä kantaväestön edustajien kanssa, mikä kertoo sosialisatiosta Suomessa.

”Kyllä mä sanon et mä kaipaen semmoseen elämään mikä meil on ollut joskus, nuorena. Siis tää oli just se joka antoi impulsseja, positiivista ajattelua, oppimaan uutta, oppi oppimaan epäilemättä erilaisuutta, eri kulttuurista ja niin eespäin. Siis jos jokainen sais tämmöinen, se olis erittäin hyvä. Ihmiset eivät tiedä toisiinsa. -- Mä en kyllä siis olisi saanut vastaavaa... jos mä olisin vaan oman porukan [somalialaisten] kanssa tekemisissä -- niinkun vähän ottanut etäisyyttä muilta kantaväestöltä ja niin edespäin, niin se olis ollut yks tämmöinen niinkun iso virhe. Iso virhe omasta elämästäni.”

”On ollut joskus, mutta ei oo nykyään. Mut sitä jalkapalloa pelataan ja silloin ku mä olin rakennushommissa niin mulla oli paljon nuoria ystäviä ja menttiin viikonloppuna yhdessä ulos. Ja nyt ku mä teen näitä tulkkauksia niin mulla on oma toiminimi, et ei mulla oo mitään työkaveria joka olis.”

”Nyt kun mä pelaan [jalkapalloa] ikämiehissä niin kaikki on suomalaisia, mä olen ainoa tumma mies.”

”On ollu hyviä ystäviä paljon perheen kanssa, koska ennen ku menttiin naimisiin me oltiin hyviä ystäviä, hänen äiti ja isä ja hänen sisko.”

”Joo kyllä silloin ku hän [oma lapsi] on ollu peruskoulussa tai alakoulussa, aina kun luokkakavereilla oli synttärin niin me käytiin heidän luona ja saatiin kutsu.”

”Naapureitten kanssa kyllä [tekemisissä], osa aina keskustellaan siinä parkkipaikka ja sit monta kertaa mä käyn yhtiön kokoukseenki, käyn kuuntelemassa ja mä oon välillä vähän toiminutkin vähä niinku sovittelijana siinä taloyhtiö ja maahanmuuttajien välillä.”

”Minulla monta on ystävää. Naapurin kanssa on paljon apua. Minä menen mukaan kauppaan, paljon on apua. -- Hän on paljon lasten kanssa. Ja minulla on toinen nainen hyvä ystävä, tulee kotiin tehdä ruokaa, paljon apua.”

”En ole tavannut lasten ystävien vanhempia. Koulussa opettajat tosi hyviä, ei mitään ongelmaa.”

”Sanotaan nyt näin et ehkä 60% se koostuu ehkä suomalaisista ihmisistä ja 40% se koostuu sitten muista kulttuureista olevista ihmisistä.”

Bosswickin ja Heckmannin (2006) mukaan kulttuurinen integraatio vaatii tulijalta riittävää kielitaitoa. Se luultavasti pitää paikkansa, vaikka kielitaito harjaantuukin käytössä kantaväestön kanssa. Yksi haastatelluista oli naimisissa kantasuomalaisen kanssa, ja lapsen kanssa puhutaan kotona suomea. Lisäksi haastatteluissa tuli esiin haastateltujen rooli osana sosiaalisia harrasteverkostoja, ystävyksiä ja kaveriporukoita, mikä kertoo siitä, että muuttajat hyväksytään osaksi niitä. Se on osoitus eri väestöryhmien välisestä vuorovaikutuksesta ja kulttuurin omaksumisesta. Varsinaisia ystävyys- ja kaverisuhteita vaikutti olevan haastatelluista yhteiskunnassa aktiivisesti toimivilla, joten kantaväestöön ulottuva sosiaalinen pääoma voi myös selittää yleisesti yhteiskunnan tuntemista ja siinä toimimista.

”Minulla on suomalaisia ystäviä joilta voi kysyä neuvoa ja viranomaisia joilta voi kysyä neuvoa. Mutta etenkin et on suomalaisia ystäviä ollut aika paljon, joilta voi kysyä ja sä saat sellasta faktaa informaatiota suhteessa siihen asiaan. Et se on ollu mulle hirveen tärkeää.”

”Mä oon ollut suurin osa, päiväsaikana, enimmäkseen ollut tekemisissä kantaväestön kanssa. Se menee automaattisestikin siinä, että sä oot koulussa, sä oot siellä melkein suurin osa päiväsaikaan. Sitten sä tuut koululta takaisin, sä meet sinne asuntolaan. Ja siellä asui sitten niinkun koululaisia. Siis kantasuomalaisia nuoria, eri ikäisiä. -- Meillä oli yhteinen keittiö, puhuttiin suomea. Ja illalla lähetettiin niinkun pikkulauantaita viettämään sinne, diskossa.”

”Mä olin viikonloppusin heidän [ystäväperhe] kanssa, minul oli oma sänky, me mentiin poikien kanssa saunaan. Joskus tulee mies, se oli hyvin harvoin. Mä söin, join, omalla ruokalla. Kato, hän laittoi minun ruokaa, silloin ei syödä sianliha, eikä juoda alkoholia, pojat ei polta. Hän näytti, että häntä kiinnostaa. Sitten mieli rauhottu. Ja sitten on helpompi sopeutua, ja hyväksyä suomalaisetkin. Nyt kun joka kerta tulee eteen, tulee jotain ongelmaa, kuulee joku valittaa, joku kärsii, joku soittaa. Koko ajan ku sä kuulet ongelma. Sitten ihmiset villiintyy, oppii vihaamaan. Tämä on todella tärkeää.”

”Meillä on ekana meitä auttanut oli suomalainen perhe, mikä se on, olimme perheystävät. Ja he ovat käyneet meidän luona ja me myöskin olemme käyneet heidän luona. Ja sitten se on helpottanut myöskin kieli harjoittelu, suomen kieli.”

”Mä olen itse valinnut sen, koska haluan elää tässä yhteiskunnassa ja vaikuttaa tässä yhteiskunnassa niin tietysti pitää olla verkostoa suomalaisiin ja tietysti maahanmuuttajataustaisiin. Sen lisäksi mä halusin tietysti harjaannuttaa sitä mun suomen kielen taitookin, ja sillä tavalla sitä kieltä oppia, et ikään kuin se on sun omaa toista äidinkielestäs. Sillee et sä pystyt käymään sellasta normaalia keskustelua, et sä uskallat argumentoida asioita Suomen kielellä.”

”Siis se on niin ihanaa, kun löytyy yks kiva kaveri. Siis tää on todella tärkeä. -- Mulla oli yks kaveri, jonka kanssa me edelleen ollaan kavereita --. Todella semmonen niinkun tuki. pelkämätön ja epäilemätön. -- Hän tuli meitä hakemaan ja viemään --. Heidän mökillään oli milloin mikäkin tilaisuus. Käytiin uimaan, käytiin saunomaan, vappuna ekana ihan tota... jokaikinen juhla, olipa sitten talvi tai kesä. -- Oli todella mukava tämmönen tyyppi, joka antoi meille mahdollisuus tavallaan päästä kulttuuriin.”

Kuten Forsander (2013) on todennut, kantaväestöön ulottuvan sosiaalisen pääoman kautta voi parantaa kielitaitoa, minkä myös haastateltavat itse toivat esille. Lisäksi Rothstein ja Stolle (2003) ovat argumentoineet, että sosiaalisista verkostoista tulee hyödyke – eli sosiaalista pääomaa – vasta silloin, kun luottamuksen ja yhteistyön kautta päästään käsiksi esimerkiksi tarpeelliseen tietoon tai muuhun avunantoon. Kielitaidon parantamisen ja kulttuurisen tiedon keräämisen lisäksi kantaväestöön ulottuva sosiaalinen pääoma on toiminut resurssina, joka on auttanut muun muassa koulutuspolun valinnassa.

”Monet ihmiset ovat auttaneet. Minulla erittäin tärkeä oli minun perheystävä. Hän oli hyvin koulutettu ihminen. Sitten hän on kertonut, hän on kertonut kuinka on tärkeää suomen kieli. Sopeutumiseen. Ja toinen on koulutus, joka tähtää, että saat työelämää, parempi tulevaisuus. Elikkä tämä perheystävä, meille laitettiin sen takia että opimme suomen kieli.”

”Se kielikoulun opettaja, jonka minä en unohtaa koskaan. Hän on tehnyt mulle ihan... se oli se ihminen, se kuka avaa oven. Koska hän on kysynyt, mitä kukin haluaa luokassa, ja tota sen mukaan hän on ihan kädestä pitäen vienyt meitä eteenpäin. Hän on vienyt mut sinne koulun rehtorin kansliaan. Mä muistan et hän puhui silloin kaupungin kanssa, rehtorin kanssa keskusteli ja etukäteen sopinut kaikki et milloin me tullaan ja olen kiinnostunut ja niin eespäin menin sitten sinne. Toivotti mulle sitten hyvää opiskeluintoa. -- Ilman häntä en olis tänään täällä”

”No sillan alussa ennen ku mä menin sinne ammattikouluun ni mä oon hakenu sinne yliopistoon ja mä oon ollu sinne niin sanottu ylimääräinen opiskelija tai siis niinku varalla. Hän auttoi sillan kun oli juuri itse ollut yliopistossa. Mut sit tietty tän kielen kohdalla on vähän vaikea sillä alalla oppia. Sitten tutustuin hänen perheeseen ja oltiin hyviä ystäviä ennen kuin mentiin naimisiin. Ja sit joulunaikoina ja tällasina mä olin heidän luona.”

”Perheystävä, ja meillä oli erittäin hyvä ja toimiva pakolaistoimisto. Joka oli sosiaalityöntekijä ja kaksi kodinhoitaja. Tai ohjaaja. Nämä ohjaajat veivät missä vaan. Ne kertoivat, selittävät, koko ajan. Muistuttaa, mitä pitää tehdä. Jos menet liikuntasaliin, mitä pitäisi tehdä. Jos mennän uimaan, mitä pitäisi tehdä. Jos mennään yleissaunaan, mitä tehdä. Hän on opettanut ja helpottanut suomalaisen tämän lainjärjestelmää ja säännöt ja säädöt, ja niin pois päin. Helpompi kuitenkin kotoutua.”

”-- Tämä täti, tai äiti, sanoo, että kolme asiaa pärjätä Suomessa: kolme koota: koulutus, ensimmäinen, kulttuuripääoma, joka on minkälainen verkosto sinulla on. Ja karisma. [--] Hän sanoi, sinulla on karismaa, jotta varmasti sulla ei oo vaikea sopeutua yhteiskuntaan, ja ei oo ongelmaa, vuorovaikutusta. Mutta sinulla ei oo kulttuuripääomaa, täällä ei ollut sukulaisia. Täällä et ole pääministerin ystävä etkä pääministerin sukua.”

”Suomalainen nainen, suomalainen mies. Kyllä, ja kaksi poikaa. Pojat menestyivät, kun mä tulini nuorena. Hän ohjasi sillä tavalla, että mä saisin se hyvän polun. Tai helpoin polun, mihin voi sopeutua tähän yhteiskuntaan. Kaksi kertaa mä oon yrittänyt, yksi kerta mä oon yrittänyt sairaanhoitajakoulutusta. Hän sanoi, kuuntele nyt, sinulla ei ole tarpeeksi suomen kieltä. Ensimmäistä kertaa mä oon yrittänyt mennä porvoon sairaanhoitajaopistoon, en oo päässyt. Ja siellä testiin en oo päässyt, sen takia ei oo ollut riittävästi kertoo minun tunteita. Tai ilmaista, mitä minä haluan, haastattelussa. Sitten hän sanoi, että mene lähihoitaja. Kato, hän ohjasi koko ajan.”

Väestöryhmien välinen vuorovaikutus ja edes yhden kielen ja kulttuurin kanssa auttavan henkilön löytäminen saattaa laajentaa vain oman sosiaalisen verkoston kattavan erityisen sosiaalisen luottamuksen (ks. Uslaner 2002) kattamaan myös ne henkilöt, joita ei tunne henkilökohtaisesti. Kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa on tuotu esille, sosiaalinen luottamus ja poliittinen luottamus ovat yhteydessä toisiinsa, joten pitkällä tähtäimellä ”oven avaaminen” voi olla yksi Suomen somalialaisten poliittiseen luottamukseen vaikuttavista tekijöistä, sillä sosiaalinen pääoma selittää myös poliittista kiinnittymistä (Morales & Giugni 2011). Haastatellut itse ainakin arvostivat suuresti heitä alkuun auttaneita henkilöitä. Sosialisatiossa on tärkeää yhteiskuntaan mukaan pääseminen ja syrjimättömyys (Paul 2013, 190–194.) ja näyttää siltä, että kantasuomalaisiin ulottuvan sosiaalisen verkoston ei tarvitse olla laaja: riittää, että se yltyy sinne saakka. Seuraavassa kappaleessa tuodaan esille, miten edellämainitut hyvät kokemukset ja kantaväestöön ulottuva sosiaalinen pääoma näkyvät yhdistävänä teemana taustalla siinä, kuinka haastateltavat ovat suhtautuneet syrjintään ja ennakkoluuloihin.

6.3.1. *Sosiaalinen luottamus, syrjintä ja ennakkoluulot*

Kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa tuotiin esille sosiaalisen pääoman yhteydessä, sillä on eri yhteisöjä yhdistäviä (*bridging*) ja sitovia (*bonding*) ominaisuuksia (Ager & Strang 2008). Vaikuttaa siltä, että vuorovaikutus kantaväestön edustajien kanssa lisää luottamusta myös muihin suomalaisiin ja tällä tavoin lisää luottamusta ja sitoo väestöryhmiä toisiinsa. Kuten sosiaalisen luottamuksen yhteydessä on jo aikaisemmin tuotu esille, luottamus antaa lähtökohdan ihmisten väliselle vuorovaikutukselle ja näin ollen auttaa maahanmuuttajien kotoutumisessa (Herreros & Criado 2009, 352). Sosiaalista luottamusta voi siis pitää tärkeänä maahanmuuttoa koskevien asenteiden kannalta, mutta myös maahanmuuttajien valtaväestöön kohdistuvien ennakkoluulojen osalta.

Sosiaalista luottamusta selvitettiin haastatteluissa muun muassa kysymällä mielipiteitä suomalaisista, somalialaisista tai muista maahanmuuttajista. Lisäksi kysyin, voiko ihmisiin yleensä luottaa, ovatko ihmiset yleensä reiluja, ja kohtaavatko he ennakkoluuloja. Niitä olivat kaikki haastatellut kohdanneet, mutta pääosin suomalaisia ja ihmisiä ylipäättään pidettiin reiluina ja luottamuksen arvoisina. Suurin osa piti itseään ennakkoluulottomana, eikä ihmisen etnisellä taustalla ole heidän mukaansa merkitystä.

”Mä oon ennakkoluuloton ihminen. Jos mä näen sinisiä ihmisiäkin niin kyllä mä lähden heidänkin kanssa keksimään jotain. Eli mulla ei haittaa minkä näkönen tukka, tai minkä näkönen väri, tai mitä kieltä ihminen puhuu, tai onko pitkä tai lyhyt, lihava tai laiha, ei oo väliä. Mä näen että kyllä me löydetään jokaiselle jotain mielekästä (naurua). Itse olen siis asennoitunut, että think positive.”

”Ihminen on ihminen. Kaikilla on samanlaiset tarpeet, samanlaiset päämäärät, tavoitteet, niin se että niinkun erilaisia tapoja, käytäntöä. Tai pukeutua, ei se tee sitä yksilöä eri olioksi.”

”Se voi olla yksittäisiä henkilöitä, yksittäisiä ryhmiä siinä, populistiryhmiä, rasismiryhmiä, se voi olla semmosta; mutta ei kerro koko Suomi. Tää on vaan semmoinen joku ryhmä.”

Erityisesti paljon kantasuomalaisten kanssa aikaa viettävillä korostui oma ennakkoluulottomuus ja yleinen sosiaalinen luottamus, jossa henkilön taustalla ei ollut merkitystä. Lisäksi haastatteluissa nousi esiin itseluottamus ja oma asenne. Osa haastateltavista toi myös esille oman vastuunsa väestöryhmien välisenä linkkinä toimimisessa ja dialogin edistämisessä, mutta toisaalta myös siinä, että itse ymmärtää yhteiskuntaa ja sitä, ettei leimaa koko väestöä huonojen kokemusten perusteella:

”Huolestuttavaa, et miten näitä tuodaan esille ja voimakkaasti kirjoitetaan blogissa ja puhutaan somessa. Se on ikävää. Ikävää, ikävää. Se on vaan, sanoisin niin, että ihmiset ei tunne toisiinsa. Mitä kivaa tässä on, mitä mä ajattelen henkilökohtaisesti. Siis suomalaiset ovat ihan kivoja. Mun mielestäni todella mukavia ihmisiä. Kun vaan tämä ennakkoluulo, joka on maahanmuuttajien mielessä, ja myös joidenkin kantaväestön mielessä, tää ennakkoluulo on kummiskin se pieni murto-osa, joka tavallaan ajattelee toisiinsa. Et toi ei tykkää musta. Et mä tiedän, et mä en etene, sen takii et mä tiedän, et hän on se joka ei pidä siitä, että mun elämäni etenee puusta pidempään. Mä näen vähän eri kulmasta. Eri tulokulmasta. Et lähinnä siitä et kun sä tutustut paremmin suomalaisiin, tai jopa niihin jotka ei tykkää susta. Ja keskusteleet hänen kanssa ja vaihdat ajatuksia, ja kerrot syyn miksi tää on näin. Niin loppujen lopuksi ihminen on taipuvainen ja ymmärtäväinen.”

”-- Humalaisia miehiä, ja mä siellä oleilin silleen ravintolan edessä, niin jotkut tulivat silleen että hei kaveri, sä oot täällä kauppiana, mä sanoin joo, ’mä oon vähän humalassa, mut saanko koskea sinun naama tai sinun iho, mä en oo koskaan koskenut tumman ihoinen kaveri, niin suututko.’ Niin minä sanoin että ole hyvä, senkun kokeilet. Vielä niinkun ojensin minun otsani (nauraa, kumartaa), senkun kokeilet, miltä tuntuu. Niin tavallaan tietoisesti annoin hänelle mahdollisuuden, että kokeile, et hänelle jää sellanen olo, että hei, tää ei ole se mitä mä ajattelin. Mä haluan että siitä sytyt jonkinlainen positiivinen debatti. Et voidaan keskustella hänen kanssa ja voin antaa ymmärtää, miksi on näin. Mutta toiset ajattelee vähän eri tavalla, toinen olisi voinut suuttua. Toinen olisi voinut vaikka heti lähteä tappelemaan hänen kanssa. Et se riippuu ihan yksilöstä, että haluaa antaa ymmärretyksi, miten toinen ajattelee sinusta. Eli et se on se mitä mä oon itse asennoitunut, et annetaan sitten kaikille mahdollisuus ymmärtää ihan niin kuin positiivisuus edellä (nauraa).”

”Jos sun kieli ja yhteiskuntaosaaminen riittää, niin siitä syntyy semmosta positiivista, ja optimistia. Mutta jos sä et tunne siitä mitään, miten tää järjestelmä toimii, miten tää yhteiskunta toimii. Se voi olla semmosta, ei pystyt, kärsimään se. Et jaksa silleen. Loppuu optimisten siinä, ei oo niin korkea kuin jos sulla on osaamista. -- Kun tää [somalialaiset] on jonkin verran pieni ryhmä, mutta jos sulla ei ole semmosta osaamista, niin Suomi on Suomi sitten. Sä laitat kaikki yhteen ja leimaat koko Suomi. Siinä pitäisi olla visio ja näkökulma, sinä pystyt erottamaan sen, suodattaa yhteiskuntakeskusteluja. Siinä löytyy hyviä, siinä löytyy pahoja, siinä löytyy kaikkea siinä. Suomi on 5 ja puol miljoonaa, löytyy kaikenlaisia.”

On huomionarvoista, että ennakkoluuloja esiintyy väestöryhmien välillä puolin ja toisin, ja molemmat voivat olla esteenä sosiaaliselle vuorovaikutukselle. Etenkin ne haastateltavat, jotka analysoivat asiaa enemmänkin, toimivat aktiivisesti erilaisissa järjestöissä ja olivat kouluttautuneet ja Suomessa asumisensa aikana olleet paljon tekemisissä kantaväestön kanssa. On mielenkiintoista, kuinka he nostivat esiin oman vastuunsa ja roolinsa esiin siinä, kuinka erilaisuutta voidaan opetella ja opettaa ymmärtämään. Kautta linjan kantaviksi teemoiksi nousivat vuorovaikutus, oma vastuu ja asenne sekä koulutus.

Hyvät kokemukset ja sosiaalisen pääoman ulottuminen kantaväestöön voivat lisätä sosiaalista luottamusta, mutta jokaisella haastatellulla oli myös kokemuksia syrjinnästä ja ennakkoluuloista. Väestöryhmien välinen vuorovaikutus korostuvat yhteiskunnan aktiiveilla, mutta kuten jo tutkielman alussa tuotiin esille, erityisesti Suomen somalialaiset ovat olleet syrjinnän ja rasismien kohteena. Juuri tällä on laajempi yhteiskunnallinen merkitys, sillä työllistyminen on keskeisessä asemassa kotoutumisessa.

Kuten jo tutkielman alussa tuotiin esille, somalialaiset ovat Suomessa olleen usein syrjinnän ja ennakkoluulojen kohteena. Tämä näkyi myös haastatteluissa, sillä suurin osa haastatelluista oli kokenut ennakkoluuloja työelämässä. Etenkin ensimmäisen harjoittelupaikan saaminen oli osoittautunut hankalaksi, vaikka erityisesti politiikassa ja järjestöissä toimineet eivät olleetkaan olleet pitkiä aikoja työttöminä.

”No kyllä työelämässäkin vähän sille alussa, koska jos mulla oli joku tehtävä ni tuntu et katotaa hirveesti perää et teenkö mä sen ja teenkö mä sen oikein.”

”-- Mä muistan joskus olin hakenut kesätyö yhden firmaa, ja olin soittanu sinne ja sit ne kutsu mut haastatteluun. Ja sitten oliko se toimitusjohtaja kenen piti haastatella ja heti kun hän näki hän sanoi aha, oletko sinä, en anna sinulle mitään työ, mene pois.”

”Siis itsellenikin on joskus ollut vähän ennakkkoa kun mä muistan et mä olin työpaikassa ja työsopimus päättymässä mulla on toinen mies mikä oon siinä ollut työpaikassa ja hän kysyi sitten että haluatko tehdä minulle töihin. Mä en uskonu sitä koskaan. Sitten mä annoin mun puhelinnumeron. Sitten kun tulin kotona niin sanoin vaimolle joo yks suomalainen kysy et tuunko mä hänelle töihin, mutta en usko että hän soittaa. Mutta hän soitti kuitenkin, ja mä olen ollu hänen firmassa kahdeksan vuotta. Työ loppu silloin kun myytiin eteenpäin, mutta itsellenikin on ollut joskus sitä ennakkkoa.”

”Johtuu siitä kun olen nähnyt monia somalialaisia jotka on etsinyt työtä mut ei oo saanu. Ja kun itsekin olen somalialainen niin olen uskonut et en mä saa sitä työtä.”

Kuten haastatteluissa tuli esille, myös kokemukset yhteisön sisällä vaikuttavat, vaikka itse ei olisi kokenut ennakkoluuloja työnhaussa. Tämä on tärkeä huomio, kun ajatellaan Suomen somalialaisia

yhteiskunnallisena väestöryhmänä Suomessa. Kokemuksia jaetaan yhteisön sisällä, ja ne vaikuttavat asenteisiin ja toimintamalleihin myös negatiivisessa mielessä. Se voi osittain selittää Suomen somalialaisten alhaista työllisyysastetta, jos työnhaku mielletään haastavaksi oman taustan ja tuttavapiirin kokemusten perusteella.

Sosiaalinen luottamus ja yhteiskunnan tuntemus voi olla merkittävässä roolissa siinä, kuinka ennakkoluuloihin asennoidutaan. Jos sosiaalinen luottamus on korkeaa, ei negatiivisia kokemuksia yhdistetä kaikkiin suomalaisiin, jolloin rasismi ei myöskään muodostu kokonaan esteeksi väestöryhmien väliselle vuorovaikutukselle. Suurin osa haastatelluista painotti omaa asennettaan ennakkoluulojen kohtaamisessa. Vaikka yhteiskunnassa on haastateltavien mukaan periaatteessa mahdollisuuksia maahanmuuttajana, vaatii pärjääminen muuttajalta itseltään paljon – ainakin kulttuurin ja kielen tuntemisen lisäksi kantäväestöön ulottuvaa sosiaalista pääomaa, hyvää itseluottamusta ja kykyä ohittaa itseän kohdistuvat ennakkoluulot.

”Siis kyllähän niitä [ennakkoluuloja] välillä on, kohdannut, kyllä. Olen suoraisesti tai epäsuoraisesti kohdannut itseasiassa. Mut se riippuu sitten niinkun sitten miten se kaiku, miten itse tulkitsee. En ollut sellainen heiveröinen ihminen joka helposti suuttuu tai ajattelee negatiivisesti—”

”Kyllä kaikki [työkaverit] oli suomalaisia, alus oli vähän vaikea, jotkut jopa nimitteli, mut sit ne huomasi et mä en ottanu sitä vakavasti niin sit tultiin hyvin toimeen.”

”-- Mutta tietysti kun sä kieltä osaat ja osaat sillee fiksusti puhua, kuten Suomessa asiat hoidetaan. Mut meidän pitäisi tietysti, et eihän me voida sulkea silmiä, et kyllähän täällä on tietysti vähän ennakkoluulojakin, mut pikkuhiljaa. Mitä enemmän niistä asioista puhutaan niin sen parempi. Tosiasioita pitää aina tunnustaa.”

”-- Sun pitää kestää. Sun pitää olla semmone intoo, energinen. Et sä pystyt kestäämään siinä. Elämä ei niin helppoo, kun olet vähemmistöä, maahanmuuttaja, muslimi, täällä Suomessa. Se ei niin helppoo, mutta silti siinä on mahdollisuuksia.”

Lähtökohtaisesti ihmisistä hyvää ajattelu viittaa korkeaan sosiaaliseen luottamukseen: huonoista kokemuksista ajatellaan ennemmin, että kaikkiin kansoihin kuuluu kaikenlaisia ihmisiä. Negatiiviset asenteet ovat tärkeässä roolissa kotoutumisessa, sillä ne saattavat myös vaikuttaa siihen, että naiset – tai muuten herkästi yhteiskunnan ulkopuolella olevat – jäävät kotiin, millä taas on laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Taustalla on todennäköisesti myös muita tekijöitä, mutta jos yhteiskunnallinen tietämys on heikkoa ja mahdollisesti yleinen sosiaalinen luottamus matalaa, voivat tietyt tekijät leimata koko joukon, myös kantasuomalaiset.

6.3.2. Identiteetti

Eri väestöryhmien välisen vuorovaikutuksen lisäksi identifikaatiota voi pitää tärkeänä integraation muotona. Identiteetti viittaa myös yhteiskunnalliseen kiinnittymiseen, ja White ym. (2008) ovatkin painottaneet, että poliittinen kiinnittyminen syvenee sitä mukaa, kun muuttajalle kertyy kokemusta uudesta asuinmaasta. Poliittinen luottamus ilman poliittista kiinnittymistä taas on melko pinnallista. Bosswickin ja Heckmannin (2006, 10) mukaan identiteetti viittaa täysimääräiseen sosiaaliseen integraatioon, jossa henkilö tuntee kuuluvansa uuteen asuinmaahansa. Kansallinen identiteetti voi kuitenkin olla myös monikerroksinen (Mubarak ym. 2015).

Etenkin paikallinen, kaupunkiin tai sen osaan sidottu identiteetti nousi esiin haastatteluissa. Toisilla korostui myös suomalaisuus tai suomalaiseen tapakulttuurin tottuminen. Yksi Suomessa somalialaisten kanssa paljon työtä tekevä mies piti Somaliaa edelleen kotimaanaan, ja muutenkin suuntasi sinne toimintaa ja kiinnostusta. Yksi toi myös esille, että Somalia on *entinen* kotimaa. Varsinkin 1990-luvulla tulleet tunsivat kuuluvansa Suomeen tai paikallisille alueilleen, mikä näkyi haastattelussa muutenkin, kuin identiteetistä keskusteltaessa.

”Olen ihan tamperelainen.”

”Kyl mä oon tottunut [hiljaisuuteen] ja tunnen kyllä välillä sen et oon yksi niistä [suomalaisista]”

”No se tulee siitä et meillä on -- somaliyhdistys ja siellä omat tilat, pelataan siellä korttia, dominoo, jotai lautapeliä, siellä huudetaan ja keskustellaan. Ja sitten alussa kun mä tulin niin oli vähän kammottavaa, kun kaikki huutaa. Ja se johtuu siitä et kun mä oon jo vähän tottunu siihen et täällä ollaan vähän hiljasempaa.”

”-- Olen suomalainen. Koen olevani suomalainen--.”

”Täällä syödään sianlihaa, täällä juodaan kaljaa, täällä on kirkko, ihmiset käy täällä kirkossa... mä oon islamilamimaista kotoisin ihminen, mut ei se ollut esteenä. Eikä oo koskaan. Nää on ne sellaisia, jotka aiheuttaa rajoitteita. Toki edelleenkin en syö sianliha, koska pienestä pitäen minä en ole syönyt sianliha. Ja en juo alkoholia säännöllisesti, tai en juo. Sanotaan näin, en juo, ei maistu -- välillä nytkin siideriä juon, se ei oo kamalaa, mut se et lähden niinkun kauppaan ostamaan kaljaa ja meen saunaan esimerkiksi. Se on semmonen niinkun, mä en tiedä miten niinkun voi juoda. Se ei tarttunut tämä puoli. Koska se ei maistu. Se että niinkun, siis tää oli mun vaan, se ei liity mitenkään uskontoon, vaan oma henkilökohtainen -- kuten varmaan moni muutkin suomalainen, vaikka joku luulee et kaikki suomalaiset juo kaljaa, mut ei välttämättä. On paljon suomalaisia jotka ei juo lainkaan mitään, niin mä oon yks niistä (naurua).”

”Minä oon miettiny koko ajan minun Somalia on kotimaa, minun sukulaiset on siellä.”

”Ikä tulee ja elämäntavat muuuttuvat ja omia ns. arvomaailma mikä on ollut silloin kotimaassa, niin muuttuu myös sen mukaan, että mitä tää uus elämä tuo tullessaan. Et se on sitten erittäin haastava vaihe et lähtis takas. Toki kotimaa on aina kotimaa ja mielelläni kävisin katsomaan ja olemaan jonkun aika tai tekemään jotain työtä tai silleen mutta ei niin, että niinkun muuttais

kokonaan takasin siihen, koska olen löytänyt uuden elämän. Niinkun perheeni on myös löytänyt uusi elämä ja jokainen on lähtiessään ollut alaikäisenä esim. mun sisarukset ja veljekset ovat tällä hetkellä aikuisia ja perheellisiä ja työelämässä olevia, että mä luulen että se sitoo niinkun aika paljon. Ei ole enää paluuta.”

”Nyt, olen täysin tuntuu suomalaiseksi. Kun mä olen asunut 90-luvulta lähtien, enemmän kuin puolet elämäni asunut täällä, lapset on syntynyt täällä, lapsenlapsen sain, mä oon nyt tullut ukki, vanhin lapsi sai pojan. Ja poikakin on monikulttuurinen, kahden kulttuurin, koska poika menee [naimisiin] suomalainen kaverin kanssa, vaimon kanssa, ja hän on kantasuomalaisia. Ja sitten mä oon huomannut, että nyt on aika että päätetään, et jäädään ikuisesti täällä.”

”-- Mä enemmän seuraan mitä tässä mun kotimaassa tapahtuu ja Euroopassa tapahtuu, et ne on ne mitkä mua täl hetkellä kiinnostaa. Tietysti on kiinnostusta siihen entisenkin kotimaan politiikkaan --”

Kuten edellä esiin tuoduista lainauksista tulee esille, Suomessa aktiivisesti toimivat somalialaiset haastatellut tuntevat melko vahvaa kuuluvuuden tunnetta asuinmaahansa. Puheessa identiteetistä korostuu myös monikerroksisuus ja tausta Somaliassa. Sosiaalisen integraation vaikutus näkyy identiteettipuheessa, sillä naiset, joiden yhteydet kantaväestöön olivat paljon heikompia, eivät myöskään tuoneet esille suomalaisuuttaan tai edes kaupunkiin sidottua identiteettiään. Lapset kuitenkin esitettiin monikulttuurisina, mikä korostaa koulun ja tätä kautta säännöllisen vuorovaikutuksen roolia. Lisäksi tulevaisuuden toiveet liittyivät juuri lasten menestymiseen.

Identiteettiin liittyen kuuluvuuden tunteeseen vaikuttaa myös se, onko Suomeen tullut jäädäkseen. Maahanmuuttajan kuulumisen tunne uuteen asuinmaahan voi olla merkittävässä roolissa kotoutumisessa, jossa muuttajan oma asenne on ratkaisevassa roolissa yhteiskunnan avoimuuden ja erilaisten rakenteiden ohella.

”-- Et et tota tää oli tämmönen niinkun rauhankartoituseräki omasta puolesta. Mun piti lähteä turvaamaan itseäni ja kartoittamaan että meneekö se aalto joka silloin nousi, sota-aalto, joka silloin oli ihan kaupunkiseudulla tai taajama-alueella pikkuhiljaa lähestynyt, että tuleeko se sitten muuttamaan toiseksi. Tuleeko voimakkaammin ja lähtekö se sitten valtiollasta kertakaikkiaan pois. Et tää oli semmonen oman elämän tilanne ja oman enimmäkseen turvallisuuden turvaamiseksi retki, jossa kartoitettiin et jos kaikki menee hyvin ja valtio pysyy vallassa, nii sit ois ehkä voinut sitten joskus palata.”

”Kyllä. Joo se on ehkä se yksi syy miksi mä oon täällä jollain lailla pärjännyt verrattuna moneen muuhun maahanmuuttajataustaiseen. Mulle se oli syntynyt silloin heti kun mä tulin et okei, entinen kotimaa on jäänyt taakse ja nyt ollaan täällä ja täällä pitää rakentaa elämää jollain lailla.”

”Alussa kyllä [oli tarkoitus muuttaa joskus takaisin Somaliaan], mutta tähän astikin niin ei se tullut mitään rauhaa ollenkaan. Kun mä tulin tänne mä olin vaan halusin väliaikaisesti olla täällä joo.”

Osa haastatelluista muutti siis Suomeen jäädäkseen, osalla pysyvyyden tunteen saavuttaminen on kestänyt kauemmin. Haastatteluiden perusteella vaikutti kuitenkin siltä, että Suomessa on joka tapauksessa maltettu elää, eli ei ole aktiivisesti ajateltu paluuta Somaliaan. Asenne ainakin on ollut, että täällä on pärjättävä, ja koulutusta on hankittava. Sitten jossain vaiheessa myöhemmin on mahdollisesti huomattu, että elämä on jäänyt tänne, ja perhekin Somaliassa on kuollut tai muuttanut pois – eikä syitä paluuseen enää ole.

6.4. Poliittinen integraatio

Kuten tässä tutkielmassa on tuotu esille, poliittinen integraatio vaatii sosiaalisen integraation luoman pohjan, mutta myös osallisuutta lisääviä rakenteita. Rakenteista esimerkiksi maahanmuuttajaneuvostot saivat aktiiveilta kiitosta. Poliitikassa aktiiviset haastatellut ovat kuitenkin jo ennen osallistumistaan esimerkiksi juuri neuvostojen toimintaan kiinnittyneet politiikkaan Suomessa. Kiinnittyminen yhteiskuntaan tapahtuu muun muassa edellä esitettyjen sosialisointiin liittyvien tekijöiden kautta, mutta poliittisen kiinnittymisen mittareina voi pitää myös kiinnostusta politiikkaan, sisäistä ja ulkoista kansalaispätevyyttä sekä puoluesamaistumista (esim. Bäck ym. 2015).

Yleensä koulutuksen kautta saavutettu tietämys vaikuttaa positiivisesti kansalaispätevyyteen eli kykyyn ymmärtää yhteiskunnallisia asioita (esim. Grönlund ym. 2005). Haastatellut naiset olivat suorittaneet Somaliassa vain peruskoulun, mutta jokainen yhteiskunnallisesti aktiivinen haastateltu oli ehtinyt vähintään aloittaa lukion Somaliassa ennen Suomeen muuttoaan, ja tarkoituksena oli ollut jatkaa opintoja yliopistossa. Heistä suurin osa ei ollut kuitenkaan täyttänyt näitä tavoitteita Suomessa, vaan he olivat suorittaneet jonkun muun tai samaan alaan liittyvän matalamman asteen tutkinnon. Aiottua matalampi koulutus ei kuitenkaan näytä vaikuttavan poliittiseen luottamukseen instituutioiden suoriutumisen arvioinnin kautta. Vaikuttaa siltä, ettei korkeakoulutusta pidetä järjestelmän velvollisuutena, vaan elämän rakentaminen uudessa maassa voi viedä niin paljon resursseja, että odotukset muuttuvat. Matalamman tutkinnon suorittaneet tai koulutustaan vastaamattomassa työssä olevat eivät olleet pettyneitä koulutukseensa tai työtilanteeseensa taustastaan ja aikaisemmista päämääristään huolimatta.

Vaikuttaa siltä, että tärkeintä instituutioiden suoriutumisen arvioinnin kannalta on ollut ensisijaisten odotusten täytyminen, eli turvan ja työpaikan saaminen. Lisäksi resursseja on kulunut muun muassa kielen oppimiseen, mikä on osaltaan voinut muuttaa esimerkiksi toiveita koulutuksesta. Suurin osa haastatelluista oli tyytyväisiä sekä nykyiseen työhönsä että taloudelliseen tilanteeseensa, jonka

nähtiin myös kohentuvan seuraavan viiden vuoden aikana. Syyt taloudellisen tilanteen parantumiseen liittyvät itse työhön, mutta myös perhesyihin, sillä lasten kotoa muuttamisen nähtiin vaikuttavan henkilökohtaiseen talouteen positiivisesti. Myös Suomen valtiontalouteen suhtauduttiin luottavaisin mielin. Instituutioiden arvioidaan siis suoriutuvan hyvin, mikä voi vaikuttaa poliittiseen luottamukseen positiivisesti (ks. esim. Kestilä-Kekkonen & Söderlund 2016).

6.4.1. *Poliittinen kiinnostus määrittää poliittista sosialisatiota Suomessa*

Henkilön oma kiinnostus politiikkaa kohtaan vaikuttaa olevan suuremmissa roolissa poliittisessa integraatiossa kuin sosialisatio kantaväestöltä muuttajille. Haastatellut eivät juurikaan ole keskustelleet ystävien tai tuttavien kanssa politiikasta, vaan politiikkaan kiinnittyneet korostivat hankkineensa tietoa yhteiskuntajärjestelmästä itsenäisesti eri medioista.

”Kyl mä oon seurannut ihan alusta lähtien, täytyy sanoa, et sen jälkeen kun sanotaan et ihan tarkalleen 98–99 aloin pikkuhiljaa niinkun aktivoitunut -- olen kiinnostunut ylipäättään, et miten suomalaiset poliittiset puolueet toimivat, millaisia arvomaailma kullekin puolueella on, ja mitä he tekevät, ja mitä he ajavat, ja mitä he tekevät. Muistaakseni 98–99. Pikkuhiljaa lähtenyt teksti-tv:stä”

”Kyllä mä yleensä katson hard talk, politiikkaan liittyviä. Silloin kun mä oon ollut työttömänä, tai itse en ole ollut pitkään koko Suomessa olon aikana, niin silloin katselin teksti-tv tai Yle radio puhe. Nytkin kuuntelen itseasiassa aika paljon, mennen tullen töihin, jos esim asia tai teema kuuluu politiikkaan, kyl mä kuuntelen sitä mielellään. -- Tieto on valtaa, jos tiedät asiat, sä ymmärrät paremmin, sä pystyt vaikuttamaan asioihin, ihan määrättyllä tasolla, sä pystyt edustamaan jotakuta. Sä pystyt rakentamaan tervettä yhteiskuntaa kaikille. Jos jääät paitsioon etkä tiedä yhtään mitään, niin sitten se vaan pitää sut silleen erikseen, et sä et uskalla silleen ees avautua. Tietoo haetaan, tää o ihan yksi sivistyspuoli, joka jokainen täytyy itse, ikään kuin metsästä ja täydentää osaamisen alueitaan. Se riippuu sitten siitä, kuka on kiinnostunut mistäkin.”

”-- Minun koulutus [Somaliassa] liittyy yhteiskuntaan. Joo ja sitten minä lukee lehtiä ja haluan tietää ja minä nähny 'hei me olemme maahanmuuttaja', pitää vaikuttaa ja... sieltä tämä ajatus [kiinnostus politiikkaan] tulee.”

”Ei, ei välttämättä [keskusteltu kantasuomalaisten kanssa politiikasta], eikä kukaan oikeen voinut uskoa et mä lähden [mukaan politiikkaan]. Mut kyllä jotkut [kantasuomalaiset ystävät] tiesi sen et mä oon aktiivi ja yhteiskunnalliset asiat on mulle tärkeitä, et jotkut on sen ehkä aavistanu et mä lähden siihen mukaan. Mut Suomi on tietysti vähän sellanen maa, että tietysti pitää elää sillee vähän matalalla profiililla, et jos sä oot vähän sellanen liian kanta-aottava, tai liian valmis mielipiteitä omaava ihminen, niin ei välttämättä sitä hyvällä silmällä katsota. Mutta mä en välttämättä kyllä itse lannistu siihen, että kyllä mun pitää olla mukana rakentamassa yhteiskuntaa. -- Se on Suomessa nää politiikka, uskonto ja ydinvoima, nähän on sellasia asioita mistä ei välttämättä ystävien kanssa keskustella.”

”Heti kun mä tulin silloin, sit mä, silmät oli auki, halusin saunaan, mikä siinä tapahtuu. Kysy kollegat, mun ystävät, jotka oli tullut Suomeen ennen minua, mikä on tilanne, miksi näin. Kuuntelee uutisia. Heti aloittaa opiskella suomen kieli, menee kirjasto, lainaa kirjoja, englannin kieli, suomen kieli, kielikurssin kirjat. Aloitin vaan heti. Itse opiskelin heti ensin. Ja sitten siinä ystävien kanssa. Siitä sai sellaisen taustakuvan, miten Suomi toimii. Silloin ei ollut nettiä, internettiä, 1993, ei missään. Sitten silloin ei ollut mitään yhtään enklanti kieli, kaikki oli suomi tai ruotsi.”

”En ollut järjestössä [Somaliassa], mutta mä oon kiinnostunut politiikasta silloinkin. En ole... se ei ole sallittavaa. Se on vähän... todella vaikeaa. Yhteiskuntajärjestelmä kiinnosti ja politiikka, ja niin pois päin.”

Aktiivisesti järjestöissä ja politiikassa toimivien henkilöiden haastatteluissa korostui, että he olivat Suomessa alusta asti kiinnostuneita politiikasta ja vaikuttamisesta. Vaikuttaa siltä, että yhteiskunnallinen orientaatio on muotoutunut jo kotona Somaliassa. Mielenkiintoista on, että kantaväestöön ulottuvasta pääomasta huolimatta sosialisatiota ei juurikaan tapahdu väestöryhmältä toiselle. Kuten yksi haastateltava toi esille, suomalainen kulttuuri voi näyttäytyä näistä asioista vaikenavana ja politiikka sopimattomana keskusteluaiheena. Suurimmat sosialisatioagentit haastateltavien sosialisatiossa olivat media – jonka vaikutuspiiriin vei oma kiinnostus ja resurssina kielitaito – sekä jossain määrin muut maahanmuuttajat. Sosialisatiota vaikuttaa tapahtuvan Suomen somalialaisten järjestöjen sisällä etenkin nykyään maahanmuuttajilta toisille.

”Kyllä mul on [somalialaistaustaisia] kavereita ketä kiinnostaa ja keskustellaan paljon ja toinen asia on siitä et meillä -- somaliyhdistys ja moni ihmiset jotka haluaa äänestää ja meidän pitäisi aina vaan, yleisö kun tulee siinä vaalit, meille kutsutaan ihmisiä ja kerrotaan et on vaalit ja miten äänestetään ja sitten lähetetään ehdokkaille sähköposti, kyselyä. Ihmiset kirjottaa joilleki kysymyksiä ja sitte lähetetään. Ja sitten niistä kun vastataan niin sitten kerrotaan ihmisille niitten vastauksia. Ihmiset päättää siitä et itse et kenen hän itse äänestää, jos hän ei osaa mennä niin sitten meidän yhdistys joku auttaa ja vie sinne. Ja tehdään sinne meidän yhdistyksen tiloihin mallia miten voi äänestää.”

”Yleisesti vietetään aikaa, mut sitten kun yhteiskunta tulee joku päätöstä mikä vaikuttaa heidän elämään niin kerrotaan siitä. Et nyt on tällaisia laki meneillään ja tällaisia äänestetään.”

”-- Mun mielestäni ihmiset, nyt ihmiset ovat kypsyyntyneet. Melkein kaikki somalialais... Somalialiitto on tehnyt aika paljon työ tämän eteen, että he [Suomen somalialaiset] äänestävät. Ääni on tärkeä, ja se on ratkaiseva. Meillä on tällä hetkellä tilastoissa 11 valtuutettua, ajatteleppas. Ja varavaltuutettuja on riittävästi. Sekin. Ne ovat hyvin koulutettuja ihmiset, ja ihmiset luottaa siihen, että ne pärjää [politiikassa].”

Vaikka juuri haastattelut aktiivit ovatkin ”itseoppineita” suomalaisen poliittisen järjestelmän suhteen, ovat he vieneet tietoaan eteenpäin yhteisölle, millä voi olla yksittäisiä aktiiveja laajempi

yhteiskunnallinen vaikutus – etenkin, kun Suomen vähemmistöryhmistä juuri somalialaiset äänestävät eniten (Wass & Weide 2015). Somalialaisten ääni siis kuuluu vaaleissa. Järjestöjen lisäksi politiikasta puhutaan myös kotona omien, Suomessa kasvaneiden lasten kanssa:

”Tottakai, tottakai [puhutaan politiikasta lasten kanssa]. He kysyy aika paljon kun ne tietää että minä tiedän. Minä kerron, ja keskustellaan, ja nimenomaan. Ja mun tyttö kiinnostaa aika paljon, aika paljon. Kiinnostaa.”

”Nuoret aina ne ei myöskään kiinnosta ollenkaan. Mun oli myöskin hankala selittää heille, he eivät edes halua äänestää, sanovat mitä se hyödyttää isä, ja minä selitin heille, omille lapsille. Neljä vuotta sitten he eivät äänestäneet, mut tällä kertaa suurin osa on äänestäneet.”

”Elikä alussa ei ollut mitään siitä että on pakko äänestää mutta silloin poikani hän on nuori niin ottanu mukaan, että hänkin tietää, että hänellä on oikeus äänestää. Aina me mentiin yhdessä, mut sitten kun hän oli 14-vuotias niin sitten mä en ottanut häntä enää mukaan, eikä se oikee suostunu tulee enää mukaa.”

Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen muutos Somaliasta Suomeen näkyy sosialisatiossa 1990-luvulla saapuneilta heidän omille lapsilleen. Edellä lainatut henkilöt eivät olleet Somaliassa keskustelleet vanhempiensa kanssa politiikasta, sillä politiikkaa ei pidetty lapsille (eikä välttämättä naisille) kuuluvana asiana. Ainakaan tämä kulttuurinen taustatekijä ei kuitenkaan välttämättä vaikuta Suomessa täällä kasvaneeseen sukupolveen, eikä heidän kiinnostuksensa esimerkiksi äänestämistä kohtaan välttämättä eroa kantaväestöä edustavista nuorista. Toisaalta tulee mieleen, onko Somaliassa lasten ja naisten jättäminen politiikan ulkopuolelle kuitenkin täysin kulttuurikysymys, vai voisiko siihen liittyä myös epävakaa poliittinen tilanne. Kuten haastatteluissa tuli esille, yhteiskunnalliseen elämään ja mielipiteisiin on liittynyt vaaraa ja vankilatuomiota – voisiko ulkopuolisuus siis osittain liittyä näiltä asioilta suojelemiseen?

Aktiivien poliittinen kiinnostus näyttää osalla kohdistuvan sekä Suomeen että Somaliaan, osalla vain Suomeen. Resurssiteorian mukaisesti aika näyttää olevan merkittävässä roolissa, sillä vaikka kiinnostusta olisi, aikaa sen sijaan ei välttämättä ole. Suurin osa haastateltavista korosti keskittyvänsä elämäänsä Suomessa, vaikka muutama kertoikin seuraavansa Somalian politiikkaa ja pyrkivänsä vaikuttamaan yhteiskuntaan ja sen jälleenrakentamiseen:

”Kyllä. En oo osallistunut, mutta olen seurannut tiiviisti. Haluisin sielläkin vaikuttaa demokratiaan ja jälleenrakennukseen. Uus Somalia, missä pilarit on tommonen ihmisarvo ja niin pois päin.”

”Kyllä, on semmonen oma verkko ja kontakti siellä eduskunnassa, Somalian eduskunnassa. ministeripiiristä ja pari viikkoo sit oli Somalian presidentivaalit, sekin mä oon seurannut tiiviisti, mulla oli semmonen oma ehdokkaat, jotka oli mukana tässä vaalikampanjassa, mulla on semmonen oma verkosto siellä.”

”Mä haluan vielä vaikuttaa Somalian jälleenrakennuksessa, ja vaikuttaa Somalian tulevaisuudessakin. En mielellään jää 100% Suomeen, vaan on-off. Menen sinne takaisin, ja sitten tuun tänne, mun lapset on täällä koulussa.”

Ensisijaisesti haastateltujen miesten kiinnostus ja toiminta kohdistuvat Suomeen, mutta myös Somalian tilanteseen haluttaisiin vaikuttaa. Kiinnostuksen ja toiminnan suuntautumisen lisäksi huomionarvoista on demokraattisiin arvoihin kiinnittyminen ja halu parantaa Somalian tilannetta näiden arvojen kautta, sillä ne kertovat luottamuksesta Suomen järjestelmää kohtaan.

6.4.2. *Sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys*

Kuten aikaisemmin poliittisen luottamuksen teoretisoinnin ohessa tuotiin esille, poliittisen kiinnittymisen kannalta merkittävässä asemassa on sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys eli se, kuinka hyvin henkilö arvioi ymmärtävänsä politiikkaa tai kuinka hyvin voi vaikuttaa politiikan sisältöihin. Aivan kuten poliittinen sosialisatiokin vaikutti olevan tulosta kiinnostuksesta politiikkaan, kokivat yhteiskunnallisesti aktiiviset haastatellut ymmärtämisen – ja näin ollen sisäisen kansalaispätevyyden – linkittyvän nimenomaan kiinnostukseen. Haastatteluissa nousi esille, että Somalian klaaneihin pohjautuvaa politiikkaa pidetään niin monimutkaisena, että suomalaisen selkeän järjestelmän ymmärtäminen on kiinni omasta kiinnostuksesta.

”Sanoisin siihen, että [politiikka] on vaikeeta ymmärtää sille, joka ei halua ymmärtää (naurahtaa). Mutta jos oikeesti ihminen suuntautuu ymmärtämään perus arkielämää ja politiikkaa, nehan kitetty ihan käsi kädessä. Päätöksiä tehdään poliittisesti, joka toteutuu ihan arjessa. Ihan joka suunnassa. Päiväkodissa, koulussa, ihan viihdemaailmassa... ihan kaikkialla. Se meidän elämä hoitaa just näillä päätöksillä niin että niinkun me päätetään siitä niistä tehdyistä poliittisista päätöksistä, olipa ne sitten hyviä tai huonoja. Et siinä mielessä, et jos joku sanoo et mä en ymmärrä politiikkaa, niin hänen täytyy sitten kysyä myös itte, että mistä nää tulee. Et sä nyt aamulla heräät ja maksat, mitähän nyt tänä päivänä maksaa, kaksi ja puoli euroa, kukahan sen teki. Eihän nyt bussikuski tehnyt hintamääräystä (naurahtaa). Sehän on jossain laskelmallisesti tehty maksukykyjen ja tulojen tehty tulojen mukaan päätös tulojen mukaan. Et tavallaan jokainen päätös on tehty poliittisten ohjelmien pohjalta, ratkaisu.”

”Mutta tota kyllä saattaa olla vähän vaikee ymmärtää, jos kielimuuri on ongelma, jos yhteiskunnan tuntemus on ihan nolla. tai melko... nolla. Jos ihminen on ringissä, sanotaan näin, että omassa ringissä, niin, sä et... sä oot ihan samalla lailla kuin et sä oot ihan niin kuin Coca cola pullon sisällä, sä näet lasien läpi. Et ympärillä liikkuu ja tapahtuu, mut sä et kuule mitään. Sä oot niinkun tyhjässä pullossa, joka on ihan auki ylhäältä. Et siinä mielessä sun pitää lähteä pullosta kiireellä ulos ja hyppää sieltä alas. Menet niinkun valtameren mukaan. Tai valtavaestön mukaan. Et siel on elämä.”

”Joo, helpommi ymmärrettävää ja sitä että jos kun sinä katsot sitä Suomessa tai demokraattiset maat miten se toimii ja meilläpäin [Somaliassa] miten se toimii ja vertaat toisiini, että tuntuu siltä että tämä [Somalian] systeemi ei toimi.”

”[Helppo ymmärtää] jos tiedät, mistä on kyse. Ihmisellä pitäisi tietää, minkälainen yhteiskuntajärjestelmä on. Ja sitten lähestymistapa on helppo. Suomalainen poliittinen tai yhteiskuntajärjestelmä on puoluejärjestelmä. Ja jokaisella puoleella on oma aate. Ja kun ihminen puhuu, ymmärrät, mistä on kyse. Puhuuko sen puolesta, ympäristön, yksityisen, isämaallisuuteen, sitten heti helpompi ymmärtää, mikä puolue, tai puoluekanta hänellä on. Ooksä vasen, tai oikea, tai liberaali. Tää on Suomessa.”

Syy siihen, miksi politiikan ymmärtämisessä kyse on haastateltujen mukaan korostetusti omasta kiinnostuksesta, voi johtua Somaliasta. Haastatteluissa toistui, että Somalian politiikkaa pidettiin sen seuraamisesta huolimatta vaikeana ymmärtää klaaneihin pohjautuvan järjestelmän vuoksi. Voi siis olla, että kun vertailupohja Somaliaan on olemassa, pidetään länsimaisen, puolueisiin pohjautuvan poliittisen järjestelmän ymmärtämistä helppona – kunhan on vain kiinnostusta selvittää, kuinka se toimii.

Haastateltujen naisten kanssa sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyuden määrittelemisen oli hankalaa. Toinen heistä kertoi, että politiikkaa on hankala seurata puutteellisen kielitaidon vuoksi. Hän kuitenkin seurasi uutisia ja ilmaisi olevansa kiinnostunut siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Toiselle naisista politiikka näyttäytyi hieman tuntemattomana ja jopa pelottavana, eikä hän juurikaan halunnut keskustella siitä. Kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa on tuotu esille, pelko sodasta ja poliitisesta järjestelmästä voi leimata poliittista sosialisatiota Suomessa, etenkin, jos ei muuten ole kosketuksissa yhteiskuntaan, ja pitäytyy jossain määrin sen instituutioiden ulkopuolella. Seuraava keskustelu käytiin Suomessa yli kymmenen vuotta asuneen naisen kanssa:

[Seuraatko Somalian politiikkaa?]

”Ei. En tykkää, minä tykkään oppii koulu. Ei, ei politiikka. Ei hyvä. Jos minä haluan politiikkaa, minä ei tule Suomeen. Minä haluan rauhallinen.”

[Mitä ajattelet, että mitä politiikka on?]

”En... jotain sotaa, ja tai... ei hyvä. Historia. Minä ei tykkää.”

[Tarkoititko, että et pidä Somalian politiikasta]

”Kaikki minä ei tykkää.”

[Etkö pidä Suomenkaan politiikasta?]

”Suomi ja Somalia, politiikka, minä ei tykkää.”

Vaikka kielitaito hankaloitti aiheesta keskustelua, vaikuttaa siltä, että kyseisen naisen poliittinen kiinnittyminen oli heikkoa, eikä kiinnostusta politiikkaan ollut Somalian tilanteen vuoksi. Hän oli kuitenkin äänestänyt vuoden 2017 kunnallisvaaleissa, mutta oli kertomansa mukaan äänestänyt henkilökohtaisesti tuntemaansa ehdokasta, eikä osannut nimetä yhtään puoluetta. Esimerkiksi kaupunginvaltuuston toiminta vaikutti myös olevan epäselvää, mutta naisen tuttava oli ollut hänen mukaansa luotettava ja olisi läpipäästessään yleisesti parantanut asioita kaupungissa. Kyseinen nainen oli tyytyväinen Suomeen, turvallisuuteen ja koulutukseen, mutta poliittinen tietämys vaikutti olevan heikkoa. Koska somalialaisia naisia jää edelleen Suomessa kotiin lasten kanssa, ja muun muassa kielitaito voi jäädä heikoksi, on Suomessa todennäköisesti myös muita samassa tilanteessa olevia. Yhteiskunnallisen osallisuuden kannalta on huomionarvoista, että politiikan ulkopuolelle jättäytyminen voi johtua taustasta Somaliassa ja ajatuksesta, että politiikka tietää hankaluuksia.

Kuten haastatellun naisen tapaus osoittaa, pelko tai aikaisemmat kokemukset voivat vaikuttaa poliittiseen integraatioon Suomessa, jos poliittisuus ylipäättään mielletään negatiiviseksi tai itselle kuulumattomaksi asiaksi. Siinä missä osa voi ajatella naiset tavallaan politiikan ulkopuolelle kulttuurisista syistä, voivat aikaisemmat kokemukset vaikuttaa siihen, haluaako itse ylipäättään perehtyä järjestelmään. Vaikka aktiivisten osalta voisi melko varauksetta sanoa, että kokemukset Somaliasta vaikuttaisivat poliittiseen luottamukseen korkeintaan positiivisesti, voi epäluottamus kuitenkin myös vaikuttaa esimerkiksi poliittiseen osallistumiseen Suomessa – etenkin, jos sosiaalinen pääoma ei ulotu kantaväestöön riittävän syvällä tasolla.

Politiikan ymmärtämisen lisäksi sisäistä kansalaispätevyyttä voi tarkastella sen kautta, kokeeko henkilö, että hänellä on sanavaltaa siihen, mitä hallitus tekee. Vaikka aktiivit tunsivat ymmärtävänsä politiikkaa, järjestelmää ja niiden sisältöjä, eivät kaikki kuitenkaan kokeneet voivansa vaikuttaa hallituksen toimintaan tai ylipäättään siihen, mitä politiikassa tai yhteiskunnassa tapahtuu – poikkeuksena kuitenkin ne, jotka ovat edelleen tai ovat olleet jossakin päättävässä asemassa Suomessa. Tosiasiahan on, että heillä on ollut mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä yhteiskunnassa tapahtuu, niin järjestöissä kuin esimerkiksi töissä tai kunnallisissa luottamustehtävissä.

Poliittista kiinnittymistä ja ulkoista kansalaispätevyyttä voi lähestyä myös puolueiden kautta: aktiivit samaistuivat puolueisiin ja kokivat, että ne, tai ainakin arvomaailmaltaan sopivat poliitikot yrittävät ajaa myös heidän etuaan. Puolueiden nähtiin olevan kiinnostuneita äänistä, mikä näkyy vaalien aikaan. Sitä pidettiin kuitenkin luonnollisena, eikä väitetä ”puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisena antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään” pidetty totena. Toisaalta tähän liittyen esiin nousi myös mielenkiintoinen näkökulma koskien maahanmuuttajien edustuksellisuutta:

” -- Sä oot niinkun sellanen ikoni. Et sua tarvitaan vaaleissa sitten kun tiedetään et jotkut äänestää sua sen takia et sä oot maahanmuuttaja, ja sit kun paikkoja jaetaan niin voi olla et sä et pääsekään mihinkään merkittävään paikkaan, mikä on mun mielestä tosi sääli.”

Maahanmuuttajien poliittisen luottamuksen kannalta tämä voi olla merkityksellistä, mikäli näkemys jaetaan laajemmassa piirissä. Maahanmuuttajien näkyminen politiikassa on lisääntynyt, mutta edelleen ollaan mahdollisesti sillä asteella, että pelkkä valinta on suuri voitto. Jos ja kun maahanmuuttajien määrä politiikassa kasvaa, keskeiseen asemaan nousee heidän mahdollisuutensa tosiasiallisesti vaikuttaa politiikan sisältöihin.

6.4.3. *Mukaan puoluetoimintaan*

Yhtenä poliittisen kiinnittymisen mittareina voi pitää puoluesamaistumista, kuten edellä on tuotu esille. Yhteiskunnallisesti aktiiviset haastateltavat ovat oman perehtymisensä perusteella samaistuneet eri puolueisiin ja lähteneet mukaan niiden toimintaan joko muiden luottamustehtävien tai esimerkiksi opiskelupiirien kautta. Naisten kanssa puolueista ei keskusteltu, sillä niitä ei osattu nimetä.

”Mä lähdin tekemään kansainvälistä projektia -- ja silloin se oli näitä maahanmuuttajajärjestöjen ja viranomaisten yhteistyötä, ja toisenlaisten toimintamallien kehittäminen. Kotouttamisessa ja työllistymisessä yhteiskunnan välipuhelu. Yhteiskunnan avautumisen kannalta, kun me ollaan järjestetty näitä -- erilaisia palveluiden tuotteistamiskoulutuksia. Kansalaistyötä. Sitä myöden on pikkujalkaa tullut vahvistumaan näitä poliittisia ajatuksia.

”Yleensä sanon, että mulla on kahden puolueen arvomaailma. Eli kokoomus ja demarit. Kokoomus on ihan tosi mukava, siinä mielessä et tykkään heidän tavallaan arvomaailmasta, mutta elää molemmat. Ja et miks demari, niinku mä itse tulin Suomeen, ni oli presidentti Mauno Koivisto, joka mahdollisti tän vastaanoton. Et me tullaan Suomeen ja hyväksytään erilaisuutta ja pakolaisuutta turvapaikkaa jne. Presidentti Mauno Koivisto on tehnyt isoo työtä siinä. Ja tosiaan kun katselen vähän taustahistoriaa ja mihin puolueeseen hän kuului ja mikä on demarien arvomaailma, et yhdenvertaisuus, se on hienostunut... vähän kallistuin sen takia, että tää on ihan hyvä. -- Et siitä se on lähtenyt tää demarien kiinnostus, et koko yhteiskunta on ihan yhdenvertainen ja kaikilla on samat mahdollisuudet ja ketään ei syrjitä. Ja se on melko lailla kaikilla puolueilla sama. Mut jostain syystä tää Koiviston aikana kun mä tulin niin et se on antanut suuri unohtumaton aika. Ja ja ja se henkilöityi et hänen puolue sattui olemaan tätä SDP.”

Vaikka muutkin kertoivat heihin vaikuttaneista suomalaisista poliitikoista, on mielenkiintoista, että Suomen 1990-luvun alun maahanmuuttopolitiikka, mahdollisuus elämään Suomessa ja puoluesamaistuminen voi henkilöityä edellisen lainauksen kaltaisella tavalla. Ylipäättään haastatteluista jäi kuva, että maahanmuuttajille avoimet poliitikot voivat olla osasy syy korkeaan poliittiseen luottamukseen, sillä heidän toimintansa tekee koko järjestelmästä avoimempaa

maahanmuuttajien osallistumiselle. Toisaalta vahva henkilöityminen viittaa myös spesifiin poliittiseen luottamukseen, jossa luottamus kohdistuu yksittäisiin toimijoihin. Yksittäisiin toimijoihin kohdistuva luottamus voi myös laajentua kattamaan yleisesti poliittisen yhteisön arvot ja periaatteet diffuusilla tasolla. Spesifiä ja diffuusista luottamusta on kuitenkin hankalaa erottaa toisistaan. (ks. Easton 1975; Zmerli & Newton 2011). Avoimet rakenteet ja osallistumiseen kannustava ilmapiiri vaikuttavat ainakin poliittiseen integraatioon, kuten Koopmans ja Statham (2000) ovat esittäneet.

”Ei oo mitään varsinaista henkilöä joka vaikutti minun kiinnostus, siis ehkä suhteessa tähän puolueeseen, mutta on tietenkin joitain tyyppejä, jotka on siinä puolueessa joiden kanssa mä oon tiiviisti tekemisissä, sellasia konkareita ketkä on pitkään ollu siellä, mutta kyllä se varmaan pitkälle johtuu siitä kun mä huomaan et tässä puolueessa enemmän kannustetaan ihmisiä. Ja sillee että se työnteko on heille tärkeää ja sivistys ja suvaitsevaisuus, ja se aito suvaitsevaisuus, et ei oo sellaista näennäistä suvaitsevaisuutta et ollaan suvaitsevaisia silloin kun halutaan, et saadaan kiintiömaahanmuuttajia puolueeseen, vaan et sua kunnioitetaan ja sun osaamista kunnioitetaan. Alkuvaiheessa kuten mä sanoin voi olla vähän hankalaa mut niin se on kaikissa asioissa. Et ehkä nää on sellasia asioita mitkä on vaikuttanut, mut ei oo varsinaista henkilöä joka on vaikuttanut minuun.”

”Halusin vaan osallistua yhteiskuntaan, kun olin saanut koulutuksen valmiiksi. Okei, mitä mä teen seuraavaksi, halusin vaikuttaa yhteiskuntaan. miten, eli oon somalitaustainen, niin liityin Somaliliiton vapaaehtoisten toimintaan, sit seuraava oli et halusin vaikuttaa poliittinen asiastakin, koko Suomen yhteisöön, sit mä liityin puolueeseen.”

”Tietysti kaikkia [puolueita] tarvitaan enkä mä tarkoita sitä, että mun mielestä pelkästään porvaripuolueen edustajat on oikeassa tässä, kaikissa asioissa, en tarkoita missään nimessä sitä, mutta kuitenkin lähempänä se oli kuitenkin mun aatemaailmaa ja ajatusmaailmaa. Että työtä pitää tehdä ja elättää itsensä, ja sitten tietysti että hädänalaisena olevia ihmisiä pitää auttaa. Et silleen pitää elämässä katsoa eteenpäin, eikä saa olla liian riippuvainen järjestelmästä, jos se suinkin on mahdollista. Et mä ehkä vähän sitä vierastan.”

”Halusin vaikuttaa, kontribuoida, kototutumisasioista, monikulttuurisuusasioista, niitä pitäis kehittää. Sitten... mitä mä kontribuoin nyt? Okei mä oon saanut koulutusta, diplomi-insinööri, mitä mä haluan tehdä. Okei mä etsin töitä, mitä lisäksi. Somaliyhteisö... oli poliittinen kanava, millä vaikuttaa Suomen yhteiskuntaan.”

Suomen somalialaisten yhteisö vaikuttaa haastattelujen perusteella ensisijaiselta ja lähestyttävimmältä kanavalta osallistua politiikkaan. Myös yhteisön sisällä on ollut paljon niitä, jotka ovat pyytäneet osallistumaan, mikä on Daltonin (2008, 58) mukaan yksi keskeinen poliittiseen osallistumiseen vaikuttava taso.

Erittäin tärkeässä asemassa vaikuttaa olevan puolueen sisäinen toiminta ja avoimuus, kun kerran sen toimintaan on päätetty lähteä. Vaikka politiikasta oltaisiin ”itseoppineita”, tapahtuu sosialisatiota myös puolueen sisällä. Kysyttäessä poliittisiin mielipiteisiin vaikuttaneita henkilöitä, haastateltavat mainitsivat roolimalleina Suomen eturivin poliitikoita, joihin ovat uransa aikana tutustuneet.

Vaikuttaa siis siltä, että poliittinen oppiminen tapahtuu oman kiinnostuksen puitteissa, mutta socialisaatio kuitenkin tämän jälkeen yhteisön sisällä ja toiminnassa sen jälkeen, kun on päätetty osallistua.

6.4.4. *Osallistuminen politiikkaan*

Kuten edellä on tuotu esille, poliittista kiinnittymistä voi tarkastella kiinnostuksen, kansalaispätevyyden ja puoluesamaistumisen avulla. Vaikka nekin ovat yhteydessä osallistumiseen, Daltonin (2008, 58) mukaan tärkeimpiä tekijöitä ovat henkilökohtaiset resurssit kuten kielitaito, koulutus ja aika, mutta myös poliittiseen osallistumiseen kannustavat rakenteet sekä yhteydet ihmisiin ja ryhmiin, jotka pyytävät osallistumaan, kuten jo aikaisemmin on mainittu.

Siinä missä kielitaito luonnollisesti vaikuttaa tiedon ymmärtämiseen, nousevat tavoitteet koulutuksen suhteen esiin yhteisenä tekijänä liittyen poliittiseen kiinnostukseen. Poliittinen osallistuminen äänestämisen kautta taas saattaa olla vahvaa koko yhteisön keskuudessa muun muassa siksi, että siihen kannustetaan hyvin vahvasti yhteisön sisällä. Aivan kuten kantasuomalaisillakin, ei perusteita tai tietämystä politiikasta kuitenkaan välttämättä sen kummemmin ole, vaan äänen saa henkilö, jonka uskotaan ajavan omaa asiaa. Tämä tuli esiin muun muassa naisten haastatteluissa. Naiset olivat äänestäneet, kun se oli ollut vaivatonta, ja ehdolla oli ollut tuttava. Puoluetaustasta tai esimerkiksi kunnanvaltuutetun tehtävistä ei kuitenkaan oltu aivan varmoja.

”Olen tuntenut molemmat [joita olen äänestänyt]. Jos sinä haluat ääni, jos sinä on hyvä, minä ajattelee kaikki laittaa sinä. Jos sinä ei hyvä, ei laita.”

”Hän tehnyt... auttaa maahanmuuttajia, tai suomalainen... hän sanoo, auttaa. [Tutustuitko muihin ehdokkaisiin?] Ei oikeastaan.”

Tätä tutkielmaa varten haastatellut aktiivit ovat melko valikoitunut joukko, jotka todennäköisesti seuraavat keskivertosuomalaista enemmän, mitä politiikassa tapahtuu. Heille äänestyspäätöksessä tärkeinä on ollut arvot, ei niinkään maahanmuuttajuus tai somalialainen tausta.

”Oon äänestänyt myös muita puolueita. Oon äänestänyt ihmistä. Tärkeintä on ollut, et ajattelee samaa ajattelumaailmaa, mitä yhteiskunta itse toivoo. Et on jalat maassa, on miettinyt ihan mitä perustehtävät, minkä takia hänet on valittu, tai halutaan valita. Se joka miettii ihmisten tarpeiden puolesta. Myös tietysti maan intressi kokonaisarvoisesti kaikkien puolesta. Se on se joka sillä tavalla... mä oon äänestänyt, täytyy sanoa, kokoomuslaisia kansanedustajia, ja mä oon heidän postituslistalla, ja mulla tulee jatkuvasti sähköpostia, ja tiedän, että ne ajaa niitä asioita. Kerran viikossa lähettää mulle viestiä, ja tiedän, milloin he ovat täällä tavattavissa --”

”Henkilöä enemmän, on jotain puolueita mitä ei tee mieli äänestää, mut yleensä mä katon sen puolueen ja sit mä katon sen henkilön.”

”Kunhan vaan se joka edustaa tätä kaupunkia tai Suomea, ajaa sellaisia asioita jotka mulle täysivertaisena yhteiskunnan jäsenenä kuten kaikki muut suomalaiset toivois, saadaan niitä palveluita, hoivaa ja hyvinvointia ja niin edespäin. Että mitä kaikkee ihmiset, perusasiat, toivoo saamaan tässä yhteiskunnassa. Jos joku ajaa riippumatta tahosta, niin mulle on ihan sama. Mä oon aina miettinyt, et äänestän niitä, joilla on sama aaltopituus, ja arvot edellä. Et se että niinkun, mulla ei ole edellä maahanmuuttajuus. Et kun on maahanmuuttaja, niin sitä täytyy äänestää. Et hän on Somaliasta tai Bosniasta tai Afghanistanista, ei se ole mun kiinnostusta siitä. Vaan että niinkun mitä hän ajaa. Mitä hän pystyy vaikuttaa, mitä hän tekee.”

Haastatellut painottivat, ettei maahanmuuttajataustaisuus ole tärkeää äänestyspäätöksessä. Yhtä lailla siis luotetaan siihen, että kantasuomalainen voi ajaa maahanmuuttajan asiaa, kunhan arvot kohtaavat. Arvoissa maahanmuuttajuus kuitenkin näkyy. Äänestyspäätös tehtiin haastateltavasta riippuen puolue, ehdokas tai asialista edellä. Vaikka haastatteluissa tuli esille myös yhteisön vaikutus ja se, kuinka Suomen somalialaiset äänestävät ehdokkaita yhteisön sisällä, ei vastaava toiminta kuitenkaan koske kaikkia, eikä maahanmuuttajuus takaa ääntä toiselta maahanmuuttajataustaiselta.

”Tää vaaliasia on henkilökohtainen asia, ketä äänestetään. Mut voin ihan psyykkisesti tukea ja puhua [maahanmuuttajataustaisen ehdokkaan] puolesta, niillä arvoilla mikä teillä on, mutta viime kädessä päättää äänestäjä. Emme lähde menemään sinne kopissa itsessä, vaikka joku lupaa, että äänestää niin ei se tarkoita... kunhan menee sinne koppiin niin laittaa, mitä haluaa. Täällä on demokratia, ja demokratia tavallaan niinkun tekee tehtävänsä silloin.”

Demokratia ja äänioikeuden käyttäminen nousivat haastatteluissa esiin tärkeinä arvoina. Osittain äänioikeuden arvostaminen voi johtua demokraattisiin arvoihin kiinnittymisestä, mutta toisaalta tausta Somaliassa voi vaikuttaa tässäkin asiassa. Kun osallistuminen Somaliassa on ollut hankalaa, halutaan mahdollisuudesta osallistua ottaa kaikki irti järjestelmässä, jossa se on mahdollista.

Osaa miehistä on pyydetty lähtemään ehdolle vaaleissa Suomen somalialaisten yhteisön sisältä, minkä lisäksi kantasuomalaiset luottohenkilöt ovat kannustaneet osaa. Lisäksi osallistumista on voinut motivoida jokin tietty tapahtuma tai yleisesti maahanmuuttajiin kohdistuvat asenteet:

”Kato se on tapahtunut kun syyskuu 11 on tapahtunut Yhdysvalloissa, terroristijuttu, ja sitten koko maailma yhtäkkiä kääntyny--. On alkanut maahanmuutto, viralliset, lisääntynyt koko ajan. Ja mä mietin itelläni, miten sitten on mahdollisuus elää. Koska mä olen huomannut, että me emme mene takaisin, me jäädään täällä kun lapset on syntynyt Suomessa ja viihtynyt Suomessa. Sitten mä mietin et paras keino on olla mukana päätöksenteossa. Sitten voi viedä sinne maahanmuuttajilta viesti sinne.”

”No silloin kun 2007 Suomessa kun alkoi tämä maahanmuuttokeskustelu, silloin mä mietin että tää keskustelu on kyllä hyvin, hyvin yksipuolista. Ja sit sen lisäksi että maahanmuuttajataustaiset ihmiset, ketkä on sinut yhteiskunnan kanssa, tai jotka ovat päässeet yhteiskuntaan mukaan ja ovat löytäneet paikkansa yhteiskunnassa, ja puolin ja toisin suhtaudutaan positiivisesti yhteiskuntaan ja yhteiskunta suhtautuu heihin positiivisesti, ni ne ei oo siinä keskustelussa mukana. Ja sit mä

kävin vähän Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa katsomassa ja mä huomasin et televisiossa on jatkuvasti tän tyyppisiä keskusteluja, missä on sekä maahanmuuttajataustaisia et ruotsalaisia ihmisiä, mut siis nehän puhaltavat yhteen hiileen mut eri näkemyksiä siel tuodaan. Ja tän keskustelun tarkoitus on yhteiskuntaa sillä tavalla kehittää, et se yhteiskunnan profiili vastaa yhteiskunnassa asuvien profiilia. Ja se on totaalisesti puuttunut tähänkään päivään asti Suomessa. Ja tää oli se yksi syy.”

”Minulle on tyrkytetty aika monta vuotta, että minä olen ehdokkaana, mutta en halua. Jossain vaiheessa sitten.”

”-- Mutta entisen työpaikan ystävien mä oon sitten joiden kanssa sitten jutellut [ehdokkaudesta], luottoystävien ja ne on kannustanu mua, ja sitten oman yhteisön kautta on tullu paljon pyyntöjä. Et voisitko sä olla meille hyvä edustaja, ja vaikka sä et pääsisikään niin sitten luottamuselimissä, missä sä tuut olemaan niin sä voit sitten meitä edustaa. Ni tää oli se ja se mua rohkaisee aika paljon.”

Aivan kuten poliittisen kiinnittymisen yhteydessä tuotiin esille, että toinen haastatelluista naisista ei ollut perehtynyt poliittiseen järjestelmään lainkaan, voi primäärinen sosialisatio Somaliassa vaikuttaa myös siihen, lähteekö somalialainen ehdokkaaksi vaaleissa Suomessa.

”-- Sitten mulle tuli pelko. En oo kysynyt politiikkaan, vaan mä kysyin minun turvallisuudesta. Sitten hän puhui sillä tavalla että hän sanoi että okei, tilanne on ok. Täällä on ihan turvallinen maa, ei sulle ketään... ja niin poispäin. Ja sitten mä sanoin, mä tuun, mä lähen mukaan.”

”Pelko jäi, mut se on vähentynyt. Mut silti mä menin. Se on se arpi mikä jäi siellä Somaliassa. Jos politiikka on mukana, tulee ongelma. Mutta silti mulla oli pelko. Mutta menin, ja sitten olen ollut vaikuttajana, ja sillä tavalla. ”

”-- Mutta nyt tulee paljon ongelmia. Nyt tulee soittoja, nyt tulee uhkauksia. Minulle tuli. Multa on jopa rikottu minun ikkunat, mulla on rikottu mun autot, kaikki lasit. Suomessa --”

Kuten lainauksista näkee, kyseisen haastateltavan kohdalla kantaväestöön ulottuva sosiaalinen pääoma on ollut erityisen tärkeää, sillä ilman sitä hän ei olisi sanojensa mukaan lähtenyt ehdolle, kun pyydettiin. Toisaalta, pyyntöä osallistua ei olisi tullut ilman kantaväestöön ulottuvaa sosiaalista pääomaa. Somalian primäärisen sosialisatian vuoksi pelon ja Suomessa koetun rasismien vuoksi politiikan ulkopuolelle saattaa jättäytyä ihmisiä, jotka olisivat tarpeellinen lisä maahanmuuttajien näkemyksen esiintuomisessa, mikä on huolestuttavaa yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta.

6.5. Luottamus instituutioihin

6.5.1. *Viranomaiset, poliisi ja oikeuslaitos*

Yhteiskunnan instituutiot, viranomaiset ja media vaikuttavat siihen, näyttäytyykö yhteiskunta luottamuksen arvoisena. Niiden yhteisvaikutus, yhteiskunnallinen ilmapiiri ja tasa-arvoisuus vaikuttavat myös poliittiseen luottamukseen.

Kuten jo aiemmin tuotiin esille, vaikuttaa siltä, että haastateltujen odotukset Suomea kohtaan ovat täyttyneet. Vaikuttaa siltä, että yleisesti järjestelmään luotetaan, vaikka tulokset eivät aina vastaisikaan odotuksia. Etenkin Suomessa järjestetyt maahanmuuttajapalvelut saivat kiitosta kaikilta haastatelluilta.

”Eli silloin aikaisemmin oli, nyt on olemassa maahanmuuttajapalvelut. Tämmönen. Se on tarkoitettu, se on hyvin järjestetty Suomessa, tämä olen täysin samaa mieltä. Ja se helpottaa kotoutumiseen, koska ihmiset on kolme vuotta siellä. Sen jälkeen tulee ihan tavallinen sosiaalityöntekijä. Ihminen oppii, mikä on sosiaalityöntekijän rooli, terveydenhuollon hoitaja. Ja siellä on ohjaajat, jotka hänen kanssaan menee kaupunkiin asioimaan. Muiden viranomaisten kanssa. Joko koulussa, Kelassa, seurassa, jopa seurassa. Sitten on helpompi, joku puhuu puolesta. Ja ihmiset oppii.--”

”Et kyllä meillä on täällä [Suomessa] hyvä yhteiskunta ja meidän pitäis vaalia, tai tehdä töitä sen puolesta et se säilyy sellaisenaan ja kaikki pidetään mukana.”

Maahanmuuttajapalvelut on Suomessa järjestetty haastateltavien mielestä hyvin, ja ne antavat hyvän lähtökohdan oman elämän järjestämiseen. Vaikka järjestelmään ja yhteiskunnan tukiverkoston luotetaan, esiin nousi jälleen myös oma asenne ja periksiantamattomuus:

”Mun kohdalla ne [viranomaisasiat; päätökset] aina etenee, mut tietysti se johtuu vaan mun tarmosta. Mut mäkin oon ehkä vähän sillä tavalla taitava, et mä voin vähän kyseenalaistaa ja kysellä. Ja sitä maahanmuuttajakorttia tai rassistikorttia mä en, mä en oo sen tyyppinen ihminen joka aina nostaa sen esiin. Et jos mä huomaan aikuisena ihmisenä et jokin asia ei etene ni sit mä kysyn et mikä tässä on ja kysyn oikeita kysymyksiä, mistä on kyse. Mut sit tietysti mä oon tummaihonen ihminen, joku muu voi ajatella eri tavalla, mut mä en itse ajattele et se johtuu vaan siitä et mä oon tummaihonen. Et jos se virkamies tai nainen ketä istuu siellä ni se ei palvele mua kunnolla ni sit mä kysyn et mistä on kyse. Että pitäiskö mun jotenkin menetellä tässä eri tavalla.”

”-- Kyllä tä on ollu mulle otollinen yhteiskunta, mä tiedän et tä on tietysti mun oma henkilökohtanen kokemus, mutta tietysti kun sä muutat sun omasta kotimaasta ja johonkin toiseen kulttuuriin, niin siinä on tietysti semmoset luonnolliset haasteet edessä. Et siinä alkuvaiheessa opettelet kieltä ja kulttuuria ja muutenkin sitä ympäristöä missä sä elät, et mitkä on ne keinot millä selviydytään siinä yhteiskunnassa. Siinä alkuvaiheessa voi olla sitä hankaluutta, mutta ei se mulla ollu mitenkään, koska mä olin hyvin, hyvin, hyvin motivoitunut tekemään työtä sen eteen, että mun pitää löytää mun paikkani yhteiskunnassa, ja et ku mä oon niin itsepäinen ihminen joissakin

asioissa ja kun mä päätin et mä rakennan mun elämäni täällä, yksin. Mut tietysti siin on se yhteiskunnan tukiverkosto ollu mun takana alkuvaiheessa.”

Haastatellut arvioivat siis maahanmuuttajapalvelut eli ensimmäisten vuosien viranomaiskontaktit ja heidän toimintansa toimivaksi ja luotettavaksi, mutta myös oma asenne ja omat käytettävissä olevat resurssit nousivat esille. Kulttuuriset teoriat eivät välttämättä ole täysin väärässä siinä, että luottamus olisi melko pysyvää. Se voi ainakin jossain määrin pitää paikkansa, jos luottamuksen kohde pysyy samana. Primäärisestä sosialisatiosta lähtöisin oleva epäluottamus voi kuitenkin olla lähtökohta ja toimintamalli, kuten seuraavasta lainauksesta näkyy:

”Poliisipelko oli aikaisemmin, ja sotilaspelko. Ja jos jollakin oli uniformua, se vähän pelko tuli. Suomessa kun tulin. Mut pikkuhiljaa oon ymmärtänyt, kun tulin nuorena Suomeen”

Etenkin tässä tapauksessa vaikuttaa siis siltä, että matala luottamus ja pelko seuraavat vanhoista kokemuksista ja kohteista myös uusiin. Tämä tukee institutionaalisia teorioita, joiden mukaan instituutioiden suoriutuminen on merkittävässä roolissa. Tässä tapauksessa luottamus on liittynyt poliisiin, ja toiminnan – eli arvioidun suoriutumisen – perusteella on ymmärretty, ettei epäluottamusta tarvitse tuntea Suomessa. Haastatteluissa nousi esiin, että poliisiin, mutta erityisesti oikeusvaltioon luotetaan.

”No vaikka mä asun nyt Suomessa pitkään 27-vuotta, silti kun minä nään poliisia niin kyllä mä luotan mutta on vaan pelkoa. Mä olen ollut joskus, itse en ole paljon mitää tapellu, mut mä oon huomannu siitä että, jos kaveri tappelee kantasuomalaisia ja poliisi tulee paikalla, poliisi enemmän vähän kyselee suomalainen henkilö, *mitä on tapahtunu*. Suomalainen henkilö joka on äidinkieli on suomen kieli selostaa hyvin mitä on tapahtunu. Poliisi kun tulee maahanmuuttajan luo ni hän kysyä et *miksi olet tehnyt näin*, eikä kysy sitä et mitä on tapahtunut.”

”-- Mut loppupeleissä, olipa se sitten kuka tahansa, puhuu sitten mitä puhuu, mediassa tai suoraan huudellen kadulla. Niin loppupeleissä jokainen tietää, että hän ei voi mennä rajojen yli. Ja jos hän menee sen yli, niin silloin tulee vastaan se, että se tulee hänelle vaan harmi loppupeleissä. Siin on mielessä... nää on ne, laki suojaa. Kaikkia. Laki tavallaan tekee tämmönen niinkun yhteiskuntarauha ja turva. Siinä mielessä nostan hatun ne jotka ovat muutenkin, ei vaan maahanmuuttajien takia, ovat keksineet yhdenvertaisuuslaki. Se on niinkun yhteiskunnan peruspilari. Tämmöne yhdenvertaisuuspuoli.”

”Suomessa jos joku poliisi on tehnyt virheen, Suomessa on virkalautakunta, joka tutkinta. Suomes on paljon lautakunta. Jos jotain hätää sinä voit valittaa ja sitten joku lautakunta tutkinta. Mutta tämä on totta ja Suomessa kaikki asia on arkisto, ei mitään keksi. Kaikki on pöytäkirja.”

Somalialaisten järjestökentässä aktiiviset toimijat kokivat, että poliisiin ja oikeuslaitokseen luotetaan yleisesti somalialaisten keskuudessa, vaikka joskus tuntuukin siltä, ettei esimerkiksi poliisi tule paikalle tarpeeksi nopeasti, kun ilmoittaja on maahanmuuttaja. Vaikka järjestelmään luotetaan, valtion viroissa pitäisi kuitenkin näkyä enemmän maahanmuuttajia:

”Ainahan on tietysti parantamisen varaa, et kun kuitenkin puuttuu. Ku mä sanoin et yhteiskunnan profiilia pitäis ehkä vähän sillä tavalla muokata et se vastaa yhteiskunnassa asuvien ihmisten profiilia, silloin me tarvitaan juristeja jotka ovat maahanmuuttajataustaisia, lääkäreitä, poliiseja, et se silleen laajemmin on yhteiskunta edustettuna ja ne jäsenet. Et siinä mielessä on vielä matkaa, mutta suunta on mun mielestä hyvä ja koko ajan ollaan menossa parempaan päin.”

Maahanmuuttajien representaatio on haastateltavan mukaan tärkeässä asemassa politiikan lisäksi yleisesti yhteiskunnassa ja sen instituutioissa, sillä ne koskettavat läheisimmin ihmisten arkea. Sen lisäksi, että edustavuus näkyy ja tuntuu toiminnassa, voi se myös auttaa maahanmuuttajien kuulumisuuden tunteen luomisessa ja tulevaisuudensuunnitelmissa, sillä pärjääminen näyttää hyvää esimerkkiä ja luo kontakteja myös muille.

Aivan kuten aikaisemmin yleisesti politiikkaan ja yhteiskuntajärjestelmään liittyen, Somalia nousi esiin vertailukohteena, kun esitin kysymyksiä oikeuslaitoksesta ja siihen kohdistuvasta luottamuksesta:

”Kun Somaliassa ei oo toimivaa oikeusjärjestelmää, niin ihmiset oli vaan... Somalia on kuin esimerkiksi Venäjä. Voit ostaa koko... Ne jotka tulivat silloin, ne uskoivat parempiin. Ne jotka ovat syntyneet, ovat nähneet täällä. On olemassa jotkut, jotka eivät ole tyytyväisiä. Se voi olla että väärintulkintaa, oletusta, on ehkä oikeassakin. Prosessi ei ole mennyt hyvin... mutta suurin osa, ne luottaa.”

Jos suomalaisia toimijoita aktiivisesti verrataan somalialaisiin, se vaikuttaa luottamukseen Suomessa positiivisesti. Kuten yllä olevasta lainauksesta näkee, aktiivitoimijan arvion mukaan valtaosa Suomen somalialaisista luottaa siihen, että Suomi on oikeusvaltio, jossa itse järjestelmä on luottamuksen arvoinen.

Instituutioihin liittyen haastattelemani suomalainen ohjaaja kertoi, että naiset saattavat esimerkiksi pelätä lastensuojelua, koska ovat kuulleet ikäviä tarinoita lasten huostaanotosta. Ohjaajan mukaan paniikki iskee, jos viranomaiset ovat yhteydessä, vaikka oma asia ei liittyisi esimerkiksi lastensuojeluun. Jo pelkällä instituutiolla on negatiivinen kaiku. Osittain tähän liittyy heikko yhteiskunnallinen tietämys ja tuntemattomat instituutioiden toimintamallit. Tästä syystä linkit kantaväestöön ovat tärkeitä, kuten jo aiemmin on tuotu esille: ystävät tai muut läheiset järjestelmän tuntevat henkilöt ovat tärkeä tietovaranto uudessa yhteiskunnassa, jossa toimijuuttaan voi lähteä rakentamaan itsenäisesti, kunhan pääsee alkuun. Erityisesti naisilla esteeksi usein muodostuu lasten kanssa kotiin jääminen pian Suomeen muuton jälkeen, jolloin kotouttavat toimet kielikursseineen ja työllistämistoimenpiteineen lykkäytyvät jopa vuosiksi.

”No turvallisuudentunteella, sillä mä tarkotin sitä kotiympäristöä missä sä asut ja missä sun perheenjäsenet asuu, ja tietysti se tuo sellasta turvallisuudentunnetta. Että kun sä oot

yhteiskunnassa, mutta yhteiskunta on sulle lähestulkoon tuntematon. Että sielläkin voi olla, että ihmiset suhtautuu, suomalainen yhteiskunta, suhun vähän pelottavasti. Se pelottaa heitä, kun he ei osaa kieltä, eikä tunne kulttuuria. Ja sitten ehkä tää julkisuudessa käytävä negatiivinen maahanmuuttajakeskustelu, sekin ehkä vähän vaikuttaa, että sen takia ihmiset haluaa olla omassa kodissaan.”

6.5.2. *Demokratia, puolueet ja media*

Tillie (2004) pitää kiinnittymistä demokraattisiin arvoihin olennaisena osana poliittista integraatiota. Kiinnittyminen näihin arvoihin ja luottamus yleisesti demokratian toimivuuteen oli haastateltujen – etenkin jo 1990-luvulla saapuneiden – keskuudessa vankkaa. Kuten jo aikaisemmin mainittiin, haastateltavat vertasivat Suomen demokraattista järjestelmää Somaliaan, ja siellä vaikuttamistyöstä kiinnostuneet halusivat edistää demokraattisia käytäntöjä myös entisessä asuinmaassaan, mikä kertoo luottamuksesta järjestelmään. Yksi Suomessa aktiivisesti toimivista haastateltavista toi esille, että suomalaisen yhteiskunnan demokraattisuus ja korruptoimattomuus näkyy myös kotoutumisessa:

”Ei, ei ei ei [ole korruptiota Suomessa]. Se on muuttanut meidän ajatusmaailmaakin. Kun diasporia, Somalian diaspora menee johonkin. Somalialaissuomalaiset, jotka menevät siihen kokoukseen tai foorumiin tai keskusteluun, varmasti näet, että hän on hyvin rehellinen. Ei ajattele muita asioita, jos hän on sopeutunut tähän yhteiskuntaan. Jos on sopeutunut hyvin. Mutta ei etsii korruptio.”

Aktiivisesti Suomen somalialaisten järjestökentässä toimivan haastateltavan näkemys kertoo poliittisesta integraatiosta, jos demokraattisiin arvoihin kiinnittyminen on merkki siitä, kuten Tillie (mt.) on esittänyt. Haastateltavat eivät kokeneet Suomessa olevan korruptiota, mutta hyväveli-järjestelmästä oli puhetta muutaman haastateltavan kanssa, mikä osaltaan kertoo järjestelmän ja poliittisen kulttuurin syvästä ymmärtämisestä. Hallituksen uskottiin tekevän vaikeita, mutta oikeita päätöksiä huolimatta siitä, mikä haastateltavan puolueesta oli. Osaltaan hallituksen toiminnan arviointi tältä kannalta kertoo myös ulkoisesta kansalaispätevydestä, jota käsiteltiin jo aikaisemmin.

”No se riippuu tietysti mistä asioista puhutaan, mutta mä olisin kyllä pikemminkin enemmän, olisin ehkä katsonut miten nää leikkaukset vaikuttaa heikommassa asemassa oleviin ja yhteiskunnallisiin jäseniin, että niihin asioihin mä olisin ehkä enemmän kiinnittänyt huomiota. Ja mä uskon vahvasti, että ne tekevätkin sitä, mutta meillä on valitettavasti tää tilanne, että rahat ei riitä ja velkaa on pilvin pimein, mutta siitä huolimatta mä oon sitä mieltä, että meidän pitäis yhteiskuntaa katsoo kokonaisvaltaisesti, ei vaan pelkästään niin, että niiden silmälasien kautta joilla menee hyvin. Et se on meidän kaikkien etu, et eheys tässä yhteiskunnassa säilyy. Kaikkien on hyvä olla täällä ja pidetään huolta, ja kaikkien on hyvä olla siinä sitten mukana.”

”-- Ainakin [hallitus] tekee hyvät päätökset. -- Ei ehditä välillä [ajattelemaan asiaa kaikilta kanteilta]. Välillä on pakko tehdä se ja. Mutta mun mielestä se luotsi on se tärkeä. Tämä

pääministeri monet ovat sitä mieltä, että ainakin minulla on ihan sopiva mies. Hänellä on hyvät päätökset ja hän pitää ihan... hän on rehellinen mies. Minun mielestäni, kyllä. Mä oon saanut sellainen kuva.”

Aktiiviset arvioivat hallituksen toimintaa analyttisesti, eikä maahanmuuttajuus näytä vaikuttavan arvioihin hallituksen suoriutumisesta. Lainauksista tuli esiin, että poliittisiin toimijoihin luotetaan lähtökohtaisesti, vaikka heidän toimintaansa arvioidaankin kriittisesti. Toimijoihin kohdistuvan luottamuksen yhteydessä haastatteluissa nousi spontaanisti esiin Euroopan Unionin vaikutus Suomeen:

”Jos menit esim. Helsingin keskustaan, se tuntui ihan semmoinen eri Helsinki silloin [kun oli juuri muuttanut Suomeen]. Uusi ja moderneja isoja taloja rakennettu, kaduilla kuuluu eri kieliä, näet erilaisia ihmisiä, löytyy semmoista englanninkieli lehtiä, englanninkielisiä mainoksia kadulla. Mutta silloin ei ollut ollenkaan. Suomi on pikkuhiljaa muuttunut, erityisesti kun Suomi on liittynyt EU.”

”Suomalaiset on hiljaisuusyhteiskunta ja ensimmäiset viisi vuotta minä olen sama ajatus niinku minun maasta ja minä pelottaa täällä. Me tulemme Venäjä ja Suomi ei hyvä itäraja suomalaisen aina oli ennakkoluulo. Sitten pikkuhiljaa Suomi tullut -- Suomi liittynyt EU:ssa -95 ja sitten minä pikkuhiljaa tutustunut täällä hei nyt Suomi iso maa on Eurooppa ja rajat auki ja Suomen passi on tullut punainen passi.”

Liittyminen Euroopan unioniin on lisännyt Suomen kansainvälisyyttä, mikä on vaikuttanut mielikuvaan Suomesta positiivisesti. Vaikka luottamusta EU:ta, puolueita ja yksittäisiä toimijoita kuten presidenttiä ja pääministeriä kohtaan vaikuttaa olevan, aiheuttavat Perussuomalalaiset Suomen puoluekentässä vahvasti negatiivisia tunteita somalialaisten keskuudessa. Haastatteluissa nousi esiin, että Timo Soiniin luotetaan, mutta hänen luotsaamiinsa Perussuomalaisiin ei. Seuraavat keskustelut käytiin ennen puolueen vuoden 2017 puoluekokousta ja Uuden Vaihtoehdon irtautumista puolueesta:

”No nyt jos me puhutaan ihan viimeaikojen tapahtumista niin kyllä Timo Soini on ollut ihan järkeväkin joissain asioissa, mut en mä häntä kovin hyvin tunne, et sen takia se on vähän vaikea arvioida minkälainen hän on. Mut kyllä se kuva mikä mulle on syntynyt julkisuudessa hänestä, niin kyllä se järkeilevä mies on. Et se ei oo pahimmasta päästä.”

”Eduskuntavaaleissa oon äänestänyt eri puolue mitä minä oon aikaisemmin on ollut. Mä oon äänestänyt, kolme kertaa mä oon äänestänyt suomalaisia, kyllä, neljä kertoo oon äänestänyt. Se oli henkilövalinta, ei oo puolue. Mun mielestä se oli tärkeä on ainakin, minkälainen... minkälainen ajattelutapa hänellä on maahanmuuttajia kohtaan. -- En voi äänestää Perussuomalaista.”

Haastatteluissa nousi esille, että suomalainen yhteiskunta on muuttunut vuosien saatossa. Yhteistä kaikille haastatteluille oli se, että asenteet ovat koventuneet ja julkinen keskustelu on muuttunut negatiiviseksi pakolaiskriisin seurauksena. Etenkin kaduilla huutelu on lisääntynyt viime vuosina.

Osa haastatelluista syytti tästä Perussuomalaisia puolueena ja järjestelmää siitä, että julkinen vihapuhe on nykyään sallittua:

”Minun mielestä se pitäisi ottaa kovalla kädellä, joku taho, ottaa kovalla kädellä. Nimenomaan nämä jotka tuli meidän välityksellä yhteiskunnan huipulla. Mä puhun Perussuomalaisista. Jos somalialaisia ei oo ollut täällä Suomessa, eikä maahanmuuttajia, Perussuomalaiset ei ois menestynyt. Heidän poliittinen agenda... on ihmisverta. Voi sanoa ihan rehellisesti, näin vaan. Ne imee ihmisverta. Niil ei ole aate, joka kertoo, mihin mennään. Jo monet ovat nähneet tämän asian. Tämä on se. Tietysti ihmiset puhuu vain pahaa. Pahanpuhujia jos ei oteta kiinni, sitten yhteiskuntajärjestelmä on loppunut. Pelko. Tämä oli minun mielipide.”

”Nyt on tilanne todella huonontunut. Verrattuna aikasempaan. Ihmiset haukkuvat, et mee v... helvettiin, mee, mene, mene, mene. Mutta nyt se on todella vaikea. Ne ärsyttää, ne tulee [fyysisesti] lähemmäksi, ne tulee lähemmäksi ja lähemmäksi. -- Aikaisemmin oli vaan suunsoitto. Ja nyt ovat järjestäytyneitä. Nyt on Perussuomalainen puolue, ja sen lisäksi niitä on erilaisia mitä tavallinen somalialainen tai maahanmuuttaja ei tiedä, mistä on kyse. Jos joku tulee somalialainen ja jotkut luulee, että ovat Suomen lippu, ja niin pois päin. Ne luulee, että ihan tavallisia ihmisiä. Ja sitten ne potkii. Jopa kuolla. Tämä on huolestuttavaa, mihin yhteiskunta menee.”

Yksi haastateltavista nosti tarpeen avoimempaan ja sallivampaan keskusteluun, vaikka pitikin populismia merkittävänä tekijänä negatiivisen julkisen keskustelun syntymiseen ja sen yleiseen hyväksyntään. Edellä kuvatulla kehityksellä voi olla negatiivisia vaikutuksia poliittiseen luottamukseen niin sen kohteen kuin kantaväestönkin kannalta, sillä tulehtunut keskustelukulttuuri vaikuttaa yhteiskunnalliseen ilmapiiriin.

”-- Mun mielestä sen on viisasta yhteiskunnan eheyden kannalta, että ihmisille annetaan mahdollisuus puhua avoimesti asioista. Mut sit puhujasta me voidaan vaatia et se on järkevästi asioita esille tuova, rationaalisesti ajatteleva, eikä vaan kato populistisia syitä --. Et sehän ei vie tätä yhteiskuntaa eteenpäin.”

”No se riippuu tietysti mitä asioita katsoo ja suhteessa mihin, mutta kyllä se aina kaikissa asioissa tietysti tapahtuu parannusta, mutta matkaa meillä on kyllä vielä, pitkä maratoonni meillä on vielä edessä suhteessa niihin asioihin. Paljon enemmän pitää keskustella ja paljon enemmän pitää olla ihmisiä esillä, siis tuolla keskustelemassa asioista, ja siis kaikista asioista voidaan keskustella. Ja sitten yksi syy siihen, että nää niin sanotusti kriittisesti maahanmuuttoon suhtautuvat puolueet on Suomessa syntyneet, niin se johtuu vaan siitä että ihmisiä tukahdutetaan, et ei voi keskustella asioista. Et en mä tiedä, maahanmuuttaja-asiat on yksi osa tätä yhteiskuntaa ja kyllähän niistäkin voidaan laajasti, rakentavasti, asiallisesti ja rationaalisesti voidaan keskustella. Keskustelija voi olla suomalainen tai maahanmuuttajataustainen, eikä heti ihmistä lähdetä leimaamaan, että sä oot suvakki tai kriittinen maahanmuuttajia kohtaan. Et niistä asioista pitää voida jutella.”

Julkisessa keskustelussa ja yleisesti kaduilla näkyvien koventuneiden asenteiden lisäksi haastateltavilta kysyttiin luottamuksesta mediaan, sillä media vaikuttaa kuvaan yhteiskunnasta. Luottamus mediaan jakoi haastateltavia jonkin verran. Oli niitä, jotka vaikuttivat luottavan siihen

täysin, ja niitä, joiden mielestä Suomen somalialaisten kokema syrjintä ja rasismi johtuvat nimenomaan mediasta.

”Media on vapaa. Jokaiselle yksilölle on niinkun vapaa puhua ja sanoa mitä hän haluaa sanoa, kunnes hän ei loukkaa jotakuta.”

”Se on ihan loistava. Se on ajan tasalla ja kirjoitetaan asioita mitkä on totta. Tai ei kirjota totta, mut kato joskus ne kuuntelee vaan tai ottaa huomioon yksi versio. Jos täällä tapahtuu jotain, hän tekee jotain, niin ei oteta yksilönä, et yleistetään.”

”Minä en ole mediafani. Sen takia, että media on käyttänyt meitä [somalialaisia] hyväksi. Se on se pohja, joka on tuonut meille huonon maineen. [--] On osa puolustava puhuja, mutta suurin osa on minun mielestäni isotelleet asiaa, ja paisuneet, ja pamahti, eikä voi korjata. [--] Se heidän ajatusmaailma tai heidän markkinointi, mitä ne markkinoi. Se meni ihmisten aivoihin syvään, ja se on tallennettu. Ja sen takia on se viha siitä alku. Parempi olla Suomessa, kun me tultiin 90. Kaikki oli ystävällisiä, saatiin lämpimät vastaanotto. Mutta media on ollut jahtina. He on luonut tähän yhteiskuntaan. Tämä on se minun mielipide. -- Kaikki somalialaiset eivät tykkää media toiminnasta. Koska se ei ole toiminut oikein.”

Mediaan siis toisaalta luotetaan, mutta somalialaisten joukossa on myös näkemyksiä, ettei media ole ollut puolueeton uutisoidessaan somalialaisista vuosien mittaan. Mediaan liittyen tuli myös esille mielenkiintoinen tekijä yhdenvertaisuuden ja edustuksellisuuden kannalta, jotka molemmat voivat vaikuttaa luottamukseen:

”Media on ehkä liian yksipuolista mun mielestä varsinkin maahanmuuttaja-asioista, kun se on vaan, yksipuolisesti puhutaan niistä. Sitten tietysti kun puhutaan että ketkä edustaa maahanmuuttajataustaisia ihmisiä ja kellä on sitä substanssiosaamista ja sitä laajaa näkemystä suhteessa heihin ja suhteessa suomalaisiin, ehkä niitä henkilöitä on meillä liian vähän mediassa. Uskon tietysti, että tulevaisuudessa ehkä niitäkin yhä kasvavissa määrin tulee kun tää seuraava sukupolvi kasvaa ja on saanut koulutusta ja on yhteiskunnallista näkemystä. Mutta nyt media on hyvin yksipuolista näistä asioista. Tietysti he parhaansa yrittää, mutta ne asiantuntijat joilta asioita kysytään, niin ne on suomalaisii ihmisiä ja on tietysti suomalaisillakin ihmisillä asioihin oikeus ottaa kantaa kun me elämme avoimessa yhteiskunnassa ja kaikesta voidaan puhua. Mutta kyllä mä toivon, että enenevissä määrin voidaan eri maahanmuuttaja ryhmistä marssittaa sinne televisioiden ääreen ja sitten heidän mielipiteitään kuulla, jotta me voidaan sillä tavalla yhteiskunnan suuntaa parantaa että kaikkien osapuolten äänet on kuultu.”

Vaikka mediaan ja viimeisten vuosien yhteiskunnalliseen keskusteluun suhtauduttiin kriittisesti, yleisesti Suomen somalialaisten joukossa luotetaan politiikkaan ja poliittiseen järjestelmään. Yhteiskunnallisen ilmapiirin muutos voi kuitenkin nousta merkittävään asemaan, jos rasismi ja syrjintä näyttävät sallituilta tai edes hiljaisesti hyväksytyiltä. Etenkin luottamusta oikeusvaltioperiaatteeseen voi kuvata vankaksi, sillä useat keskustelut päättyivät lakiin kansalaisten suojelijoina. Vahvaa luottamusta instituutioihin voi pitää tärkeänä myös poliittisen luottamuksen kannalta.

6.5.3. *Yhdenvertainen osallisuus*

Kuten jo tutkielman alussa tuotiin esille, Suomessa työllistymisen ja kielitaidon lisäksi tärkeää on poliittinen integraatio, sillä poliittinen ulkopuolisuus voi johtaa sosiaaliseen ja taloudelliseen syrjäytymiseen, kun politiikassa ei osata ilman väestöryhmän osallistumista ottaa huomioon heidän tarpeitaan (Morales & Giugni 2011, de Rooij 2012). Sosialisatiossa on tärkeää yhteiskuntaan mukaan pääseminen ja syrjimättömyys (Paul 2013, 190–194), mutta näitä tekijöitä voidaan tarkastella myös instituutioiden kannalta: mahdollistavatko yhteiskunnan rakenteet väestöryhmän osallistumisen?

Osa haastateltavista koki, etteivät he ole yhdenvertaisessa asemassa kantasuomalaisten kanssa, mutta useammassa haastattelussa nousi kuitenkin esiin, että yhteiskunnan rakenteet antavat mahdollisuuden myös muuttajille. Juuri luottamus rakenteiden avoimuuteen on tärkeää myös poliittisen luottamuksen kannalta, sillä silloin voidaan luottaa myös omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Haastatteluissa tuli esille, että maahanmuuttajanäkökulmasta suomalainen järjestelmä mahdollistaa osallistumisen yhteiskuntaan oikeudellisessa mielessä:

”On, [mahdollisuuksia vaikuttaa] ja siinä mielessä taas täytyy... kiitoksen antopaikka, tää suomalainen järjestelmä, joka mahdollistaa kuitenkin, et jokainen joka asuu Suomessa ja terveellä järjellä ja on yhteiskunnan jäsen, niin kuullaan osana yhteiskuntaa. Hänen ääniä kuullaan, ja hänelle annetaan mahdollisuus kuultavaksi. Monessa maissa ei edes annettu. Et siinä mielessä... tää on yks semmonen helmi asia, mikä yleensä muualla maailmassa ei ole itsestään selvää.”

Ongelmaksi maahanmuuttajien osallisuuden kannalta muodostuu usein kuitenkin käytännön toiminta. Vaikka tavallinen Suomen somalialainen olisi tyytyväinen järjestelmään ja sen luomiin mahdollisuuksiin, ovat politiikassa ja järjestöissä toimivat kuitenkin törmänneet maahanmuuttajien lasikattoihin. Oma osaaminen pitää erikseen osoittaa, vaikka olisi jo valittu johonkin tehtävään, ja haastateltaville se näytti kumpuavan nimenomaan asenteista maahanmuuttajataustaa kohtaan.

”-- Tietysti sitten kun sä saat kontaktia ja siihen pääset mukaan, se on kyllä, tä on tietysti mun oma henkilökohtainen näkökulma, sellanen mikä sua kannustaa, siellä on paljon sellasia ihmisiä, jotka kannustaa sua, jotka suhun luottaa ja halua et sä saat merkittäviä tehtäviä siinä yhteisössä missä sä oot. Et kyllä suhun luotetaan sen jälkeen kun nähdään et sulla on kyky ja ammattitaito niihin tehtäviin, et sitten sun naamaa ei katota et onko se sitten valkoinen vai keltainen.”

”Kyllä, täällä Suomessa on [yhdenvertaiset mahdollisuudet vaikuttaa]. Suomi on avoin, moderni, pystyy vaikuttamaan, jos haluat. Se on vaan se, et sun pitää osottaa, miten sä pystyt vaikuttamaan.”

”Se että me näennäisesti työllistetään maahanmuuttajataustaisia ihmisiä virastoihin, ja ne on jollain projekteilla sitten työllistetty ja tyyliin tällä tavalla kuitataan, niin ei oo kauaskantoinen ratkaisu. Et sitä mahdollisuutta ei ole et nää ihmiset on lähdössä tästä maasta yhdessä yössä, et on

pakko hyväksyä heitäkin, ja poliitikot on pakko hyväksyä et on ja tulee olemaan maahanmuuttajataustaisia ihmisiä ja kunnan profiilin pitää vastata kunnassa asuvien ihmisten profiilia.

”Se [yhdenvertaisuus] on hyvä termi ja pyrkimyksenä on hyvä, mutta se ei ehkä vielä onnistu suhteessa näihin ihmisiin. Koska enemmistö on valtaväestön edustajia, työtä tekevät on valtaväestön edustajia, ja suunnittelua ja politiikkaa tekevät on samaa. Siinä mielessä termi on hyvä ja tahto on kaunis ja hyvä, mutta niin kauan kun toinen osapuoli puuttuu pöydän äärestä, ei se mun mielestä onnistu. Meidän pitäisi tunnistaa niitä elementtejä, jotka hidastaa näitä maahanmuuttajataustaisten pääsyä, et ei ehkä yhdenvertaisuus. Sillä me ei voida kuitata jollain yhdellä tekstillä pöytäkirjassa, että [maahanmuuttaja] on täällä töissä et sillä kuitataan, ei se mee näin.”

Siitä huolimatta, että Suomessa rakenteet mahdollistavat yhdenvertaisen osallisuuden, saattavat asenteet olla aidon yhdenvertaisuuden este ainakin jossain määrin. Toistuva teema haastatteluissa oli, että sinnikkyydellä pärjää; itsensä ja osaamisensa pitää kuitenkin erikseen todistaa. Niin myös politiikassa. Järjestelmän sisällä toimivien henkilöiden asenteista johtuvista esteistä huolimatta luottamus järjestelmään on kuitenkin melko korkeaa, kuten seuraavasta lainauksesta nähdään:

”Mä tiedän, että Suomessa on ihan hyvä järjestelmä. Elikkä päätöstekijät haluaa, että kaikki on mukana. Nekin syrjäytyvät ryhmät. Suomi on ihan semmoinen oikeudenmukainen valtio, se haluaa, että kaikki pärjää hyvin.”

Poliittisen luottamuksen muotoutumiseen näyttää aineiston perusteella vaikuttavan kattava joukko tekijöitä aina lapsuudesta tähän päivään, kuten olen tähän mennessä kuvannut. Esiin nousee kotoutumisen ja poliittisen luottamuksen kannalta yhdistäviä teemoja, jotka painottuvat etenkin politiikkaan kiinnittyneillä elämään Suomessa. Kulttuuristen ja institutionaalisten teorioiden valossa ei kuitenkaan voida sanoa, että toinen niistä olisi täysin oikeassa tai täysin väärässä – ennemminkin ne ovat osin limittäisiä, ja tarvittaessa täydentävät toisiaan.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu, *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat Suomen somalialaisten poliittiseen luottamukseen ja sen muotoutumiseen*. Tutkielman aineisto muodostuu kymmenestä haastattelusta, joissa teoreettinen viitekehys eli poliittisen luottamuksen muotoutumista selittävät kulttuuriset ja institutionaaliset teoriat ovat toimineet haastatteluiden teemarunkona. Tutkielmassa on selvitetty näiden kahden kilpailevan teoriasuuntauksen kykyä selittää poliittisen luottamuksen muotoutumista.

Tässä luvussa esitetään keskeisimmät havainnot ja haastatteluissa esille nousseet yhdistävät teemat, jotka selittävät poliittista luottamusta teoreettisen viitekehysten valossa. Tutkielman yhtenä lähtökohtana on ollut, että poliittinen luottamus kertoo kotoutumisesta yhteiskuntaan (Eggert & Giugni 2010), ja sitä voi pitää poliittisen integraation mittarina (André 2014, 963), joten haastatteluissa esiin nousseiden yhdistävien teemojen lisäksi pohditaan tunnistettujen tekijöiden yhteiskunnallista merkitystä tilanteessa, jossa Suomessa on pakolaiskriisin myötä kotoutettavana suurempi joukko ihmisiä kuin koskaan ennen.

Haastateltujen somalialaistaustaisten henkilöiden poliittinen luottamus on melko korkea. Vaikka heillä on yksittäisiä huonoja kokemuksia ennakkoluuloista ja rasismista, heillä on vankka sosiaalinen luottamus, mikä todennäköisesti auttaa näiden kokemusten sivuuttamisessa. Etenkin heidän osaltaan haastatteluissa korostui oma asenne ja periksiantamattomuus. Lisäksi yhdistäväksi teemaksi haastatteluissa nousi luottamus demokratiaan ja yhteiskunnan instituutioihin, jotka lopulta palautuivat luottamukseen oikeusjärjestelmää kohtaan. Lisäksi näyttää vahvasti siltä, että poliittinen kiinnostus määrittää poliittista kiinnittymistä. Kiinnostus taas on voinut herätä jo Somaliassa lapsuuden kokemuksista, tai se on herännyt vasta Suomessa ja noussut esimerkiksi maahanmuuttajien asemaan vaikuttamisen halusta. Tiivistäen voisi sanoa, että poliittiseen luottamukseen liittyen suomalainen järjestelmä ja yhteiskunta antavat puitteet kotoutumiselle, mutta sosiaalinen ja poliittinen integraatio vaativat kuitenkin vahvaa omaa tahtoa ja sinnikkyyttä.

Analyysin tulokset osoittavat, että Suomen somalialaisten poliittinen luottamus perustuu todennäköisesti aiempien kokemusten ja instituutioiden suoriutumisen arvioinnin yhdistelmään, mikä tukee sekä kulttuurisia että institutionaalisia teorioita. Kumpikaan teoriasuuntauksista ei kykene yksin selittämään luottamuksen muotoutumista: matala luottamus ja pelko tiettyjä toimijoita tai poliittista osallistumista kohtaan voivat seurata muuttajaa, mutta epäluottamus – tai ennemminkin epäluuloisuus – ei ole pysyvää, mikä johtuu osin yhteiskunnallisista instituutioista ja niiden

suoriutumisen arvioinnista, mutta toisaalta osin myös sosialisaatiosta uuteen yhteiskuntajärjestelmään.

Kuten tutkielmassa on tuotu esille, tutkijat eivät ole yksimielisiä sosialisaation kulusta edes silloin, kun se on tapahtunut yhdessä kontekstissa. Maasta toiseen muuttaminen, kokemus erilaisista poliittista järjestelmistä ja monikerroksinen sosialisaatio vaikuttavat osaltaan poliittiseen luottamukseen. Haastateltujen tausta Somaliassa ei kuitenkaan tule esille muutosvastarintana tai aikaisemmin opittujen uskomusten ja toimintamallien siirtämisenä uuteen järjestelmään (vrt. White ym. 2008), vaan muuttajat mukautuvat uuteen poliittiseen kulttuuriin. Matala diffuusi poliittinen luottamus Somaliassa ei siis seuraa Suomeen, vaikka vanhojen kokemusten takia epäluuloa voi esiintyä spesifejä toimijoita, kuten poliisia kohtaan. Ajan kanssa poliisiin opitaan luottamaan, mikä kertoo siitä, että insituution arvioidaan toimivan hyvin ja luottamuksen arvoisesti.

Poliittisen luottamuksen kontekstisidonnaisuus ja toisaalta sekundäärinen, Suomessa tapahtuneen sosialisaation merkitys nousevat keskiöön luottamukseen vaikuttavina tekijöinä, kun luottamuksen muotoutumista tarkastellaan kulttuuristen teorioiden valossa. Somaliasta kumpuava matala poliittinen luottamus ei siis leimaa Suomea, vaan järjestelmiä pidetään lähinnä vertailukelvottomina. Tästä huolimatta politiikkaan ja siihen osallistumiseen saattaa liittyä pelkoa ja muita negatiivisia tunteita myös Suomessa, mikä saattaa olla este etenkin poliittiselle osallistumiselle, mutta myös poliittiselle kiinnittymiselle, jos henkilö haluaa jäädä politiikan ulkopuolelle vanhojen kokemusten vuoksi. Merkittävässä roolissa ovatkin sekundäärinen sosialisaatio Suomessa ja etenkin sosiaalisen pääoman ulottuminen kantasuomalaisiin, joilta saadaan tietoa sekä yhteiskunnasta että kulttuurista, mutta tässä tapauksessa myös osallistumisen turvallisuudesta.

Jos poliittisen luottamuksen muotoutumista lähestytään kulttuuristen teorioiden kautta, pitäisi Suomen somalialaisten luottamuksen olla matalaa Suomessa vietetystä ajasta huolimatta, sillä luottamuksen ajatellaan olevan melko pysyvää ja muotoutuvan lapsuuden sosialisaatiossa. Näin ei kuitenkaan vaikuta olevan, sillä sodan, korruption ja epäluottamuksen leimanneesta primäärisestä sosialisaatiosta huolimatta luottamus instituutioihin on melko korkea. Matala poliittinen luottamus Somaliassa vaikuttaa luottamuksen tasoon yleisellä järjestelmätasolla Suomessa korkeintaan positiivisesti, sillä Suomen järjestelmään on alusta alkaen kohdistunut luottamusta – onhan täältä tultu hakemaan vakautta ja rauhaa, jota Somaliassa ei ollut saatavilla. Huomionarvoista on, että haastateltujen odotukset peilasivat mitä enemmissä määrin Somalian epävakaa yhteiskunnallista tilannetta, sillä Suomesta haettiin pääasiassa turvaa, työtä ja koulutusta. Tästä johtuen vaikuttaa siltä, että luottamuksen muotoutumista selittävät teoriat ovat osin limittäisiä tai vaikuttavat

samanaikaisesti, kuten Mishler ja Rosekin (2001, 38) ovat ehdottaneet. Arviointiin saattaa siis vaikuttaa henkilön oma tausta ja sosialisatio, mikä tukee kulttuurisia teorioita. Primäärinen sosialisatio Somaliassa ei tarkoita matalaa luottamusta myös Suomessa, mutta se voi selittää odotuksia suomalaista järjestelmää kohtaan ja sitä, kuinka instituutioiden suoriutumista arvioidaan.

Teoriasuuntaukset saavat toisistaan lisäarvoa, kun niitä tarkastellaan limittäin. Kulttuurisiin teorioihin liittyen luvussa 3. *Poliittinen luottamus* määriteltiin, että luottamus voi suuntautua poliittisen yhteisön arvoihin ja periaatteisiin, jolloin puhutaan *diffuusista* luottamuksesta. Toisaalta luottamus voi olla *spesifiä* ja kohdistua yksittäisiin instituutioihin tai toimijoihin kuten poliisiin, hallitukseen tai poliittisiin puolueisiin (Easton 1975; Zmerli & Newton 2011, 68). Vaikka näitä kahta on hankalaa erottaa toisistaan, vaikuttaa siltä, että luottamusta on ollut jo Suomessa olon aluksi diffuusilla tasolla, kun järjestelmä Somaliassa ei ole ollut luottamuksen arvoista. Suomesta on haettu turvaa, jolloin toivo paremmasta on luonut pohjan diffuusille luottamukselle. Vuosien kuluessa instituutiot ovat suoriutuneet odotusten mukaisesti, mikä taas on instituutioiden suoriutumisen arvioinnin kautta vaikuttanut luottamukseen positiivisesti ja lisännyt myös spesifiä luottamusta.

Kulttuurisia teorioita tukien haastatteluissa nousi esiin kantaväestöön ulottuvan sosiaalisen pääoman tärkeys. Vaikka kantaväestöön ulottuva sosiaalinen pääoma on keskeisessä asemassa kotoutumisessa, ei sillä kuitenkaan näytä olevan vaikutusta poliittiseen sosialisatioon ja poliittiseen kiinnittymiseen, sillä yhteiskunnallisesti aktiiviset haastateltavat korostivat perehtyneensä yhteiskuntajärjestelmään erilaisten medioiden kautta omien kiinnostuksiensa mukaan.

Poliittinen kiinnostus oli saattanut herätä jo Somaliassa, vaikka politiikasta ei juurikaan puhuttu kotona vanhempien kanssa kulttuurisista ja yhteiskunnallisista syistä. Tästä huolimatta epäsuoraa sosialisatiota on tapahtunut, kun vanhempien keskusteluja on kuunneltu ja tapahtumia käsitelty itse. Vaikka suomalainen yhteiskuntakin voi antaa viitteitä politiikasta sopimattomana keskusteluaiheena, voivat lapsuuden kokemukset politiikkaan liittyvistä ongelmista olla osasy siihen, etteivät haastateltavat ole keskustelleet politiikasta myöskään suomalaisten tuttaviensa kanssa. Poliittinen kiinnostus on määrittänyt poliittista kiinnittymistä ja järjestelmästä oppimista, kun tietoa on pääasiassa haettu itse mediasta. Kuten alaluvussa 3.1.1. *Poliittinen sosialisatio* esitettiin, tutkijat eivät ole olleet yksimielisiä siitä, *milloin* luottamus ja asenteet muotoutuvat. Sen lisäksi pohdinnan aiheena on ollut, *keneltä* asenteet ja toimintamallit opitaan. Siinä missä kantaväestöön ulottuva sosiaalinen pääoma nousee merkittävään rooliin kulttuuriin ja yleisesti yhteiskuntaan liittyvien asenteiden ja toimintamallien oppimisessa, ovat poliittisen järjestelmän ymmärtäminen ja poliittinen

kiinnittyminen kuitenkin mitä suurimmiksi osin riippuvaisia henkilön omasta kiinnostuksesta, kuten haastateltavat itsekin korostivat.

Vaikka kulttuuristen teorioiden kautta tulosten käsitteleminen saa enemmän tilaa tässä tutkielmassa, palautuvat useat teoreettisen viitekehyksen valossa poliittiseen luottamukseen vaikuttavat tekijät instituutioiden suoriutumiseen, niiden arviointiin ja järjestelmään kohdistettuihin odotuksiin. Institutionaalisten teorioiden – ja erityisesti instituutioiden suoriutumisen arvioinnin – merkitys itsessään nousee siis tosiasiasa vähintäänkin yhtä keskeiseen asemaan kuin kulttuurisistakin lähtökohdista nousevat tekijät. Kulttuuriset teoriat ovat tässä tutkielmassa saaneet paljon tilaa niiden moninaisuuden vuoksi, mutta teoriasuuntauksia yhdistelemällä on mahdollista syvemmin arvioida poliittiseen luottamukseen vaikuttavia mekanismeja, kuten edellä on tehty.

Tutkielman tulokset tukevat siis yhtä lailla tai jopa enemmän institutionaalisia teorioita, joiden mukaan luottamuksen taso vaihtelee, ja luottamus perustuu arvioon instituutioiden suoriutumisesta. Luottamus yhteiskunnan instituutioihin, demokratiaan ja oikeusvaltioperiaatteeseen on jo lähtökohtaisesti ollut korkeaa ja Suomessa asumisen aikana lunastanut odotukset, mikä on vaikuttanut somalialaisten poliittiseen luottamukseen positiivisesti. Huomionarvoista on, että institutionaalisten teorioiden piirissä otetaan itsekin huomioon aikaisempien kokemusten vaikutus, sillä esimerkiksi André (2014, 967) on tuonut esille, että korruptoituneista maista tulevat muuttajat voivat antaa uuden asuinmaan instituutioille enemmän anteeksi, sillä niiden toiminta nähdään joka tapauksessa parannuksena entiseen. Koska maahanmuuttajien ja kantaväestön odotukset voivat tämän kokemushistorian vuoksi erota toisistaan, voi poliittisen luottamuksen taso vaihdella, vaikka molemmat arvioivat samoja instituutioita ja niiden suoriutumista. Tästä on myös viitteitä tässä aineistossa, vaikkei tutkielmassa tehtykään empiiristä vertailua eri väestöryhmien välillä.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu, että luottamuksen tason vaihtelun kannalta keskeisimmässä asemassa ovat kokemukset poliittisista instituutioista, kuin politiikan ulkopuolelta kumpuavat tekijät kuten sosialisaatio, persoona tai sosiodemografiset ominaisuudet (Levi & Stoker 2000). Maahanmuuttajia tarkastellessa keskeiseen asemaan nousee kuitenkin luottamuksen kontekstisidonnaisuus. Vaikka pääpiiriteittään institutionaaliset teoriat selittäisivätkin luottamuksen tason vaihtelua yksilötasolla yhdessä kontekstissa, voi aineiston perusteella kuitenkin väittää, että luottamuksen muotoutumisessa myös kulttuurisilla teorioilla on suuri rooli: primäärinen sosialisaatio ja persoona vaikuttavat siihen, mistä lähtökohdista uudessa yhteiskunnassa alkaa rakentaa elämäänsä. Kuten Morales ja Giugni (2011, 6) ovat todenneet, yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja valintoihin kuten poliittiseen osallistumiseen, luottamukseen ja kiinnostukseen vaikuttavat

käytettävissä olevat resurssit. Näitä resursseja ovat muun muassa aika, varallisuus ja kansalaistaidot, mutta myös kielitaito sekä poliittisen järjestelmän ymmärtäminen. Niihin sosialisoituminen tapahtuu yleensä jo ennen aikuisikää (de Rooij 2012, 458), mutta uudessa maassa näiden resurssien kartuttaminen alkaa alusta. Näin ollen aikaisemmat tutkimukset eivät yhtä hyvin selitä maahanmuuttajien poliittisen luottamusta, sillä primäärinen socialisaatio luo resurssit myös uusien kerryttämiseksi.

Poliittisen luottamuksen vaihtelu ei luonnollisesti ole yksiselitteistä, mutta haastatteluissa esiin nousseet yhdistävät teemat kuitenkin vastaavat tutkimuskysymykseen luottamukseen vaikuttavista tekijöistä. Täydentävät jatkotutkimukset ovat paikallaan, kun halutaan selvittää a) eroaako Suomen somalialaisten poliittisen luottamuksen taso kantaväestöstä, sillä tässä tutkielmassa on tarkoituksella keskitytty luottamukseen vaikuttavien tekijöiden kartoittamiseen, eikä itse luottamuksen tasoa ole pyritty määrittämään, b) missä määrin tässä tutkielmassa saadut tulokset voidaan varauksetta yleistää Suomen somalialaisiin yhteisöön, c) voidaanko tulokset yleistää myös muihin maahanmuuttajaryhmiin, ja d) millaista poliittinen luottamus on laajemmin niiden somalialaisten keskuudessa, jotka viettävät aikaa eniten yhteisön sisällä, eivätkä välttämättä ole työelämässä. Tämän tutkielman kaltaiset kvalitatiiviset tutkimukset ovat myös hyvä lähtökohta kvantitatiivisten ja yleistämiseen pyrkivien menetelmien käytölle, sillä esiin nousseita teemoja voi käyttää lähtökohtana tutkimusasetelman muodostamisessa.

Tässä tutkielmassa esitettyjä tuloksia tulee arvioida kriittisesti, kun huomioi tutkielmaa varten haastateltujen profiilin ja vertaa sitä Suomen somalialaisiin väestöryhmänä: haastatellut miehet ovat politiikkaan ja järjestötoimintaan osallistuvia työssäkäyviä aktiiveja, mutta yleisesti somalialaisista useampi on työtön kuin työssäkäyvä (Tilastokeskus 2015). Kuten tutkielmassa on tuotu esille, yhteiskunnallinen osallistuminen ja työllistyminen ovat poliittiseen luottamukseen vaikuttavia tekijöitä, mikä tulee ottaa huomioon myös tämän tutkielman tuloksia tarkastellessa. Haastatellut naiset edustavat somalialaisista naisista sitä joukkoa, jotka viettävät paljon aikaa kotona. Vaikka toinen heistä oli opiskellut itselleen ammatin, ei kumpikaan naisista ollut juurikaan kiinnittynyt politiikkaan Suomessa, mikä tuli esille melko sokeana luottamuksena suomalaista järjestelmää kohtaan. Naisten osalta tuloksiin tulee siis suhtautua korostetun varovasti, vaikkakin heidän tilanteensa ovat melko tavallisia somalialaisten keskuudessa. Tulee kuitenkin muistaa, etteivät tulokset tai aineiston vinouma palaudu ainoastaan sukupuolikysymyksiin, vaan ennemminkin jakoon aktiivisista ja jopa (poliittisesti) passiivisista kansalaisista.

Suomen somalialaiset eivät ole heterogeeninen joukko, eikä tuloksia voi varauksetta yleistää koko väestöryhmään. Tutkielman tulokset kertovat kuitenkin yhteisön sisällä niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat ainakin osaan sen jäsenistä. Aineistoon liittyvistä vinoumista huolimatta tutkielma vastasi sille asetettuihin tavoitteisiin, sillä haastatteluista nousi esiin yhdistäviä teemoja, jotka teoreettisen viitekehyksen valossa näyttävät olevan merkittävässä asemassa poliittisen luottamuksen muotoutumisessa.

Jos ajatellaan kotoutumista kokonaisuutena kuten de Rooij (2012, 459) esittää, voi yhdenvertaista osallistumista politiikan kenttään pitää integraation viimeisenä vaiheena, sillä se vaatii sosioekonomista integraatiota, uuden kielen oppimista ja sosiaalisia verkostoja, mutta myös poliittisen järjestelmän ymmärtämistä. Tämän aineiston perusteella huomiot näyttävät pitävän paikkaansa, minkä vuoksi niillä on myös laajempi yhteiskunnallinen merkitys, ja ne tulisi ottaa huomioon myös kotoutumisen suunnittelussa.

Haastateltavat itse korostivat koulutuksen tärkeyttä kotoutumisessa, sillä sen avulla voi paitsi parantaa kielitaitoa ja luoda suhteita kantaväestöön, mutta myös työllistyä. Erittäin tärkeään asemaan nousi tukiperheiden kaltainen toiminta Suomessa ensimmäisten vuosien aikana, sillä heidän avullaan opittiin kieltä ja saatiin tietoa yhteiskunnasta ja kulttuurista. Vaikka sosiaalinen luottamus olisi jo Suomeen tullessa ollut korkeaa, viimeistään kantaväestöön ulottuva sosiaalinen pääoma on laajentanut sosiaalisen luottamuksen koskemaan yleisesti kantaväestöä, mikä on tärkeää kotoutumisen kannalta. Vaikka kaikilla haastatelluilla oli kokemuksia ennakkoluuloista ja rasismista, eivät huonot kokemukset kuitenkaan tästä syystä leimanneet koko väestöä.

Kulttuurintuntemuksen ja kielitaidon lisäksi haastateltavat nostivat kantaväestöä edustavat luottohenkilöt keskeiseen asemaan myös koulutuspolun valinnassa, mikä taas on johtanut työllistymiseen ja tätä kautta aktiiviseen osallistumiseen. Vaikuttaakin siltä, että kuntien ja järjestöjen tukihenkilötoimintaan olisi erityisen tärkeää suunnata resursseja, jos halutaan ottaa oppia somalialaisten kotoutumisesta Suomeen. Toisena tärkeänä tekijänä näyttäytyvät koulutus ja työt, joissa ollaan kantaväestön kanssa vuorovaikutuksessa. De Rooijn (mt.) ajatuksia peilaten sosioekonomisen integraation tulisi olla keskiössä maahanmuuttajien kotouttamisessa, mikä tarkoittaa työllisyyden lisäämistä maahanmuuttajien keskuudessa, aivan kuten haastatteluissakin tuli esille. Koska kantaväestöön ulottuva sosiaalinen pääoma on merkittävässä roolissa kulttuurin ja kielen oppimisessa, olisi tärkeää lisätä väestöryhmien kanssakäymistä esimerkiksi työllistämisen kautta, jolloin muut keskeisessä asemassa olevat tekijät täytyisivät sen ohella.

Tämän tutkielman merkittävin tutkimustulos lienee haastatteluissa esiin noussut viittaus siihen, miksi somalialaisia naisia jää yhteiskunnan ulkopuolelle. Vaikka patriarkaalinen kulttuuri selittää perheen rooleja, voi vanhoista kokemuksista kumpuava pelko ja tietämättömyys suhteessa suomalaiseen järjestelmään olla osasyitä siihen, miksi osa naisista ei osallistu aktiivisemmin: ajatellaan, että politiikkaan liittyy hankaluuksia, eikä se siitä syystä kiinnosta.

Haastateltujen aktiivien mukaan Suomen ja Somalian järjestelmiä ei voi edes verrata keskenään. Erityisesti yhteiskunnallisesti aktiiviset haastateltavat korostivat Somalian ja Suomen järjestelmien eroja: jos tausta Somaliassa vaikuttaa, on vaikutus luottamukseen korkeintaan positiivista, sillä Suomen instituutioiden nähdään suoriutuvan selkeästi somalialaisia paremmin. Suomen yhteiskuntajärjestelmään kohdistuvasta korkeasta luottamuksesta huolimatta huolta aiheuttaa järjestelmä, joka mahdollistaa populismpolitiikan kautta vihapuheen ja avoimen rasmin lisääntymisen. Se voi vaikuttaa poliittiseen luottamukseen negatiivisesti, sillä kyseinen yhteiskunnallinen muutos vaikuttaa turvallisuudentunteeseen, mutta myös yhteiskunnan avoimuuteen, joka puolestaan vaikuttaa myös poliittiseen luottamukseen.

Luottamus avoimiin poliittisiin rakenteisiin tukee poliittista luottamusta. Vaikka haastatteluissa nousi esiin, että mahdollisuuksia somalialaisten representaatioon on, tuli esiin myös maahanmuuttajien lasikatto. Kaikille mahdollisuudet vaikuttaa eivät näyttäneet aidoilta, vaan muuttajia pidettiin ikoneina tai koristeina puolueiden vaalilistoilla, jolloin aito mahdollisuus vaikuttaa puuttuu. Yleisesti maahanmuuttajien – ei siis pelkästään somalialaisten – poliittisen luottamuksen kannalta tämä voi olla merkityksellistä, mikäli näkemys jaetaan laajemmassa piirissä. Maahanmuuttajien näkyminen politiikassa on lisääntynyt, mutta edelleen ollaan mahdollisesti sillä asteella, että pelkkä valinta on suuri voitto. Jos ja kun maahanmuuttajien määrä politiikassa kasvaa, keskeiseen asemaan nousee heidän mahdollisuutensa tosiasiaassa vaikuttaa politiikan sisältöihin.

Kuten tässä tutkielmassa on tuotu esille, poliittiseen luottamukseen vaikuttavat tekijät ovat etenkin maahanmuuttajilla moninaisia. Keskeiseen asemaan poliittisen luottamuksen muotoutumisessa nousee sekundäärinen sosialisatio Suomessa, instituutioiden suoriutuminen ja avoin järjestelmä, joka mahdollistaa myös maahanmuuttajien representaation. Matala poliittinen luottamus Somaliassa ei sellaisenaan seuraa Suomeen, sillä onhan niiden välillä ”*eri meininki, eri mentaliteetti*”.

KIRJALLISUUS

- Adman, Per & Per Strömblad (2015). "Political Trust As Modest Expectations". *Nordic Journal of Migration Research* 5:3, 107–116.
- Ager A. & Strang A. (2008). Understanding integration. A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies* 21(2): 166–191.
- Ahokas, Laura, Marjukka Weide & Niklas Wilhelmsson (2011). *Maahanmuuttajien yhteiskunnallisen osallistumisen tukeminen julkishallinnossa ja puolueissa*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Allport, Gordon (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Almond, Gabriel A. & Sidney Verba (1963). *The Civic culture. Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton: Princeton University Press.
- André, Stéfanie (2014). "Does Trust Mean the Same for Migrants and Natives? Testing Measurement Models of Political Trust with Multi-Group Confirmatory Factor Analysis". *Social Indicators Research* 115:3, 963–982.
- Bäck, Maria & Kestilä, Elina (2009). "Social capital and political trust in Finland: An individual-level assessment". *Scandinavian political studies* 32:2, 171–194.
- Bäck, Maria, & Elina Kestilä-Kekkonen (2013). "Sosiaalinen pääoma ja poliittinen osallistuminen Suomessa". *Politiikka*, 55:2, 59–72.
- Bäck, Maria; Elina Kestilä-Kekkonen & Peter Söderlund (2016) "Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät". Teoksessa Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Borg, Sami (2005). *Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Bosswick, Wolfgang & Friedrich Heckmann (2006). "Integration of Immigrants. Contribution of Local and Regional Authorities. Dublin: European Foundation for the Improvement and Working Conditions". Saatavissa: www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf.
- Coleman, James (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Converse, P. E. (1972): "Change in the American Electorate". Teoksessa Angus Campbell & Philip E. Converse (toim.) *The Human Meaning of Social Change*. New York: Russell Sage Foundation, 263-337
- Dalton, Russell (2008). *The good citizen: How a younger generation is reshaping American politics*. Sage Publications.

de Rooij, Eline (2012). "Patterns of immigrant political participation: Explaining differences in types of political participation between immigrants and the majority population in Western Europe". *European Sociological Review* 28:4, 455–481.

Della Porta, Donatella. (2000). "Social Capital, Beliefs in Government, and Political Corruption". Teoksessa Pharr, Susan J. & Robert. D. Putnam (toim.): *Disaffected Democracies. What's Troubling the Trilateral Countries?* Princeton, NJ: Princeton University Press. 202 – 228.

Dinesen, P., & Hooghe, M. (2010). When in Rome, do as the Romans do: The acculturation of generalized trust among immigrants in Western Europe. *International Migration Review*, 44, 697–727.

Dinesen, Peter Thisted (2012). "Does Generalized (Dis)Trust Travel? Examining the Impact of Cultural Heritage and Destination-Country Environment on Trust of Immigrants". *Political Psychology*. 33:4, 495–511.

Easton, David (1965). *A framework for Political Analysis*. Englewood cliffs, N.J.: Prentice hall.

Easton, David (1975). A Re-Assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science* 5:4, 435–457.

Eggert, Nina & Marco Giugni (2010). "Does associational involvement spur political integration? political interest and participation of three immigrant groups in Zurich". *Swiss Political Science Review* 16:2, 175–210.

Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fennema, Meindert & Jean Tillie (1999). Political participation and political trust in Amsterdam: civic communities and ethnic networks. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 25:4, 703–726.

Forsander, Annika (2002). *Luottamuksen Ehdot: Maahanmuuttajat 1990-Luvun Suomalaisilla Työmarkkinoilla*. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.

Forsander, Annika (2013). "Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään". Teoksessa: *Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Toim. Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna. Helsinki: Gaudeamus.

FSD – Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (2016). "Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely". Saatavissa: <<http://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>>, luettu 15.7.2016

Gimpel, James G., J. Celeste Lay, and Jason E. Schuknecht (2003). *Cultivating democracy: Civic environments and political socialization in America*. Brookings Institution Press.

Grönlund, Kimmo & Maija Setälä (2006). *Sosiaalinen pääoma*. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Suomen demokratiaindikaattorit*. 154–170. Helsinki: Oikeusministeriö

- Grönlund, Kimmo, Heikki Paloheimo, Jan Sundberg, Risto Sänkiaho & Hanna Wass (2005). ”Kiinnittyminen politiikkaan”. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. 88–118. Helsinki: WSOY.
- Gundel, Joakim (2002). “The migration–development nexus: Somalia case study”. *International Migration* 40:5, 255–281.
- Heikkilä, Tarja (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.
- Herreros, Francisco & Henar Criado (2009). “Social Trust, Social Capital and Perceptions of Immigration”. *Political Studies*. 57:2, 337–355.
- Hetherington, Marc (1998). “The political relevance of political trust”. *American Political Science Review* 92, 791–808.
- Hooghe, Marc (2011). “Why there is basically only one form of political trust”. *British Journal of Politics and International Relations* 13:2, 269–275.
- Hyman, Herbert (1959). *Political Socialization: A Study in the Psychology of Political Behavior*. New York: Free Press.
- Jacobs, Dirk & Jean Tillie (2004). ”Introduction: Social capital and political integration of migrants”. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30:3, 419–427.
- Kaase, Max & Alan Marsh (1979). “Political Action: A Theoretical Perspective”. Teoksessa: Barnes, Samuel H. & Kaase, Max (toim.): *Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies*. 27–56. Beverly Hills: Sage Publications.
- Kestilä-Kekkonen, Elina & Peter Söderlund (2016). Political trust, Individual-level characteristics and institutional performance: Evidence from Finland, 2004–13. *Scandinavian Political Studies*, 39:2, 138–160.
- Koopmans, Ruud & Paul Statham. (2000). “Migration and Ethnic Relations as a Field of Political Contention: An Opportunity Structure Approach”. Teoksessa Koopmans, Ruud & Paul Statham (toim.): *Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics*. 13–56. Oxford: Oxford University Press.
- Kumlin, Staffan (2011), “Dissatisfied Democrats, Policy Feedback and European Welfare States, 1976–2001”. Teoksessa Hooghe, Marc & Sonja Zmerli (toim.): *Political Trust: Why Context Matters*. Colchester: ECPR Press.
- Levi, Margaret & Laura Stoker. “Political trust and trustworthiness”. *Annual Review of Political Science*, 3, 475–507.
- Marien, Sofie (2011). “Measuring political trust across time and space”. Teoksessa Zmerli, Sonja & Marc Hooghe (toim.). *Political trust: Why context matters*. Colchester: ECPR Press. 13–46.
- Mattila, Mikko & Risto Sänkiaho (2005). ”Luottamus poliittiseen järjestelmään”. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. 73–87. Helsinki; Porvoo; WSOY.
- Mishler, William & Richard Rose (2001). “What Are the Origins of Political Trust? Testing Institutional and Cultural Theories in Post-communist Societies”. *Comparative Political Studies* 34:1, 30–62.

- Morales, Laura & Katia Pilati (2011). "The role of Social Capital in Migrants' Engagement in Local Politics in European Cities". Teoksessa Morales, Laura & Dr. Marco Giugni (toim.): *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe: Making Multicultural Democracy Work?* Palgrave Macmillan. S.
- Morales, Laura & Marco Giugni (2011). *Social Capital, Political Participation and Migration in Europe: Making Multicultural Democracy Work?* Palgrave Macmillan.
- Mubarak, Ysuf M., Eva Nilsson & Niklas Saxén (2015). *Suomen somalit*. Helsinki: Into.
- Oikeusministeriö (2016). "Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015." (toim.): Grönlund, Kimmo & Hanna Wass. *Selvityksiä ja ohjeita 28/2016*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Paul, Ruxanda (2013). *Space, the Final Frontier of Political Socialisation Research: Geopolitical Contexts, Migrant 'resocialisation and Political Remittances*. Teoksessa Abendschön, Simone (toim.): *Growing into politics. Contexts and timing of political socialisation*. Colchester: ECPR Press. 183–211.
- Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti Inga (2007). "Maahanmuuttajien kotoutuminen 7 vuoden seurannan valossa". *Finnish Journal of Ethnicity and Migration*, 2:2, 21–33.
- Pirkkalainen, Päivi (2013). *Transnational Responsibilities and Multi-sited Strategies. Voluntary Associations of Somali Diaspora in Finland*. Väitöskirja. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Pirkkalainen, Päivi, Hanna Wass & Marjukka Weide (2016). "Suomen somalit osallistuvina kansalaisina". *Yhteiskuntapolitiikka* 81:1, 69–77.
- Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Rose, Jonathan, & Paul M. Heywood (2013). "Political science approaches to integrity and corruption". *Human Affairs* 23:2, 148–159.
- Rothstein, Bo (2000). "Trust, Social Dilemmas and Collective Memories." *Journal of Theoretical Politics*, 12:4, 477–503.
- Rothstein, Bo. & Dietlind Stolle (2003). "Introduction: Social Capital in Scandinavia", *Scandinavian Political Studies*, 26:1, 1–26.
- Saaranen-Kauppinen Anita & Anna Puusniekka (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto* [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>
- Schoon, Ingrid & Helen Cheng (2011). "Determinants of Political Trust: A Lifetime Learning Model". *Developmental Psychology* 47:3, 619–631.
- Seyd, Ben (2015), "How Do Citizens Evaluate Public Officials? The Role of Performance and Expectations on Political Trust", *Political Studies*, 63:1, 73-90.
- Sisäministeriö (2016). "Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä". Saatavissa: <<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>>, Luettu 18.11.2016.
- Soroka, Stuart, John F. Helliwell, and Richard Johnston (2003). "Measuring and modelling trust." *Diversity, social capital and the welfare state*. 279–303.

Said, Arshe (2017). "Tule ehdokkaaksi tai äänestä". Blogikirjoitus Suomen somalialaisten liiton blogissa. Saatavissa: <<http://somaliliitto.fi/2017/02/23/tule-ehdokkaaksi-tai-aanesta/>>, Luettu 13.8.2017.

SVT (2001). Suomen tilastollinen vuosikirja 2001. Helsinki: Tilastokeskus.

Tilastokeskus 2015. Taulukko 6. 027 - Väestö pääasiallisen toiminnan, kielen, ammattiaseman, sukupuolen, iän ja vuoden mukaan 2000-2015 voit tehdä poiminnan kielen mukaan. Saatavilla: <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__tyokay/?tablelist=true#>. Luettu 29.7.2017.

Tiilikainen, Marja (2003). *Arjen Islam: Somalinaisten Elämää Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Tillie, Jean & Boris Slijper (2006). "Immigrant political integration and ethnic civic communities in Amsterdam." *Cambridge University Press*. Cambridge.

Tillie, Jean (2004). Social capital of organisations and their members: explaining the political integration of immigrants in Amsterdam. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30:3, 529–541.

Tomperi, Tuukka. (2011). Poliittinen sosialisatio perheissä. Tutkimuksen perinteestä nykynäkyymiin. *Nuorisotutkimus*, 29(3), 3–28.

Transparency International (2017). Corruption perceptions index 2016. Saatavissa: <https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016>, Luettu 25.1.2017

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Turtiainen, Kati (2009). "Kertomuksia uuden kynnyksellä – Luottamuksen rakentuminen kiintiöpakolaisten ja viranomaisten välillä". *Janus* 17:4, 329–345.

Ulkoministeriö (2017). Somalia: matkustustiedote 24.5.2017. Saatavissa: <<http://www.formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=341409&culture=fi-FI>>, Luettu 16.7.2017.

Uslaner, Eric (2000). Producing and consuming trust. *Political Science Quarterly*, 115:4, 569–590.

Uslaner, Eric (2002). *The moral foundation of trust*. New York: Cambridge University Press.

Verba, Sidney (2003). "Would the dream of political equality turn out to be a nightmare?" *Perspectives on politics* 1:4, 663–679.

Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman & Henry Brady (1995). *Voice and Equality. Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Wass, Hanna & Marjukka Weide (2015). ”Äänestäminen osana poliittista kansalaisuutta. Maahanmuuttotaustaisten äänioikeutettujen osallistuminen vuoden 2012 kunnallisvaaleissa”. *Selvityksiä ja ohjeita* 26/2015. Helsinki: Oikeusministeriö.

Wass, Hanna, André Blais, Alexandre Morin-Chassé, & Marjukka Weide (2015). "Engaging Immigrants? Examining the Correlates of Electoral Participation among Voters with Migration Backgrounds". *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 25:4, 407–424.

Wass, Hanna, Marjukka Weide & Päivi Pirkkalainen (2016). Poliittinen osallisuus on keskeistä kotoutumisessa. Saatavissa: <<http://politiikasta.fi/poliittinen-osallisuus-on-keskeista-kotoutumisessa/>>, luettu 18.11.2016.

White, Stephen, Neil Nevitte, André Blais, Elisabeth Gidengil & Patrick Fournier (2008). “The political resocialization of immigrants: Resistance or lifelong learning?” *Political Research Quarterly* 61:2, 268–281.

Xu, Jun (2005). Why do minorities participate less? The effects of immigration, education and electoral process on Asian American voter registration and turnout. *Social Science Research* 34:4, 682–702.

Yle (2016). Somalian vaalientapaiset ja niiden haasteet. Saatavissa: <<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/09/22/somalian-vaalientapaiset-ja-niiden-haasteet>>. Luettu 13.8.2017.

Yle (2017). Räikeä korruptio varjostaa Somalian presidentinvaaleja. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-9446784>>. Luettu 13.8.2017.

Ziller, Conrad & Thomas Schübel (2015). “The Pure People” versus “the Corrupt Elite”? Political Corruption, Political Trust and the Success of Radical Right Parties in Europe. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 25:3, 368–386.

Zmerli, Sonja & Ken Newton (2011). ”Winners, losers and three types of trust.” Teoksessa Zmerli, Sonja & Marc Hooghe (toim.): *Political Trust: Why Context Matters*. Colchester: ECPR Press.

Zmerli, Sonja & Marc Hooghe (2011). *Political Trust: Why Context Matters*. Colchester: ECPR Press.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Tausta

- Ikä?
- Työt, opiskelut
- Perhe
- Olitko ehtinyt käymään kouluja Somaliassa?
  - o Vanhempien koulutustaso
- Missä ja kenen kanssa asut?
  - o Oletko tyytyväinen asumistilanteeseesi?

Muutto Suomeen

- Milloin olet muuttanut Suomeen?
  - o Minkä ikäinen olit silloin?
- Muutitko yksin vai perheen kanssa?
- Mikä vaikutti Suomeen muuttoon?
- Odotukset Suomea kohtaan?
  - o Ovatko ne täyttyneet?
- Miltä elämä Suomessa tuntui aluksi?
  - o Ihmiset, viranomaiset, yhteiskunta?
- Oliko Suomeen tarkoitus jäädä pysyvästi?

Suomi

- Kuinka nopeasti pääsit kouluun/kursseille Suomessa?
- Oletko osallistunut Suomen kielen opetukseen? Kauanko kesti, että koit pärjääväsi kielellä?
- Koetko sopeutuneesi Suomeen?
- Millaiset asiat ovat tärkeitä kotoutumisen kannalta?
  - o Ovatko ne toteutuneet?
- Onko käymälläsi koulutuksella ollut vaikutusta töihin/kouluun Suomessa?
- Oletko voinut kouluttautua haluamallesi alalle?
- Oletko kokenut voivasi tuoda esille ja ylläpitää omaa kieltä ja kulttuuria?
- Oletko kokenut syrjintää/rasismia?
  - o Millaisessa tilanteessa?
- Oletko aina tuntenut olosi turvalliseksi täällä?
- Millaisena koet asenneilmapiirin?
- Kuinka tyytyväinen olet tämän hetken taloudelliseen tilanteeseesi Suomessa?
  - o Millainen se oli aikaisemmin?
  - o Millainen se oli Somaliassa?
- Jos ajattelet kaksi vuotta eteenpäin, uskotko, että taloudellinen tilanne on parempi, samanlainen vai huonompi kuin nykyään?
- Kuinka tyytyväinen olet koulujärjestelmään?
- Keneltä tai missä olet eniten oppinut suomalaisesta yhteiskunnasta?
- Oletko osallistunut yhteiskuntaopin opetukseen?
- Koetko olevasi onnellinen Suomessa?

Kotoutuminen

- Juhlapyhien viettäminen
- Koetko painetta samaistua suomalaiseen kulttuuriin?
- Onko sinulla suomalaisia ystäviä?
  - o Mitä teette heidän kanssaan?
- Koetko olevasi yhdenvertainen kantasuomalaisten kanssa? Yhtäläiset mahdollisuudet?
  - o Miten se näkyy?
- Koetko olevasi osa yhteisöä a) Somaliassa b) Suomessa c) Suomen somalien keskuudessa?
- Sosiaalisen statuksen muutos?

Somalia

- Millaiseksi koit elämän Somaliassa? Mitä muistat siitä?
- Millaiseksi koit yhteiskunnan Somaliassa?
- Koitko voivasi vaikuttaa siihen?
- Oletko koskaan ajatellut Somaliaan paluuta?

Transnationaaliset suhteet

- Onko sinulla sukulaisia/perheenjäseniä entisessä kotimaassasi tai muualla Suomen ulkopuolella?
- Pidätkö heihin yhteyttä?
  - o Miten, kuinka usein?
- Oletko vierailut Somaliassa Suomeen muuton jälkeen?

Identiteetti

- Uskonto
- Mitä ajatuksia sana suomalaisuus herättää?
- Samaistutko suomalaiseen yhteiskuntaan ja tapakulttuuriin?
  - o suomalaisiin?
- Mitä ajatuksia sana kotimaa herättää?

Poliittinen sosialisatio

- Kuinka paljon koet perheesi poliittisten näkemysten vaikuttaneen omiin poliittisiin mielipiteisiisi ja näkemyksiisi?
  - o Oletteko eri mieltä asioista?
- Koetko, että joku tietty henkilö tai taho on erityisesti vaikuttanut poliittisiin mielipiteisiisi?
  - o Suomessa/Somaliassa?
- Missä ja kenen kanssa olet puhunut politiikasta?
- Oletko joskus tuntenut itsesi ulkopuoliseksi?
- Millaisia eroja näet Suomen ja Somalian poliittisessä kentässä?

Sosiaalinen luottamus

- Voiko mielestäsi ihmisiin luottaa, vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen?

- Onko sinulla joku, jonka kanssa voit keskustella kaikkein henkilökohtaisimmistakin asioistasi?
- Uskotko, että useimpiin ihmisiin voi luottaa, vai voiko koskaan olla liian varovainen?
- Ajatteletko, että useimmat ihmiset yrittävät käyttää sinua hyväkseen jos voivat, vai yrittävätkö he olla reiluja?
- Sanoisitko, että useimmat ihmiset yrittävät olla avuliaita, vai että he ajattelevat vain itseään?
- Kehen koet voivasi luottaa?
  - o Suomalaisiin yleensä
  - o Naapureihin
  - o Muihin maahanmuuttajiin
  - o Muihin Suomen somaleihin
  - o Viranomaisiin
  - o Poliitikkoihin

Sosiaalinen pääoma

- Verrattuna muihin ikäisiisi ihmisiin/Suomen somaleihin, kuinka usein osallistut erilaisiin sosiaalisiin tapahtumiin tai vapaa-ajan toimintaan?
- Oletko ollut parin viime vuoden aikana jossain vapaaehtoistoiminnassa?
  - o Verkostot
  - o Järjestöt
    - Millaista toimintaa?
    - Keitä muut osallistujat ovat?
    - Mitä hyötyä osallistumisesta on?
    - Mitä järjestöosallistuminen antaa?
- Keitä lähipiiriisi kuuluu?
- Onko sinulla suomalaisia tuttaviasi?
- Missä olette tavanneet, kuinka usein näette? Oletteko käyneet toistenne luona?
- Onko sinulla somalitaustaisia tuttaviasi?

Politiikka

- Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?
- Mitä politiikka sinulle merkitsee?
- Miten hyvin arvioit tuntevasi tai ymmärtäväsi politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita?
  - o Suomessa/Somaliassa
- Kuinka usein yleensä keskustele politiikasta?
  - o Kenen kanssa?
  - o Mistä puhutte?
- Kuinka usein seuraat uutisia tai politiikkaa?
  - o Lehdistä, somesta?
- Koetko voivasi vaikuttaa asioihin?

Poliittinen osallistuminen

- Kansalaisuus / Saatko äänestää Suomessa?
  - o Oletko äänestänyt Suomessa?
  - o Mikä on tärkeintä ehdokkaassa? Arvot? Somalius?
- Poliittinen osallistuminen

- Millaisia asioita liität vasemmistoon – oikeistoon?
  - o Perhe?
  - o Suomessa ne henkilöt, joiden kanssa olet eniten puhunut yhteiskunnallisista asioista?
- Tuntuuko jokin poliittinen puolue läheisemmältä kuin muut?
  - o Oletko ollut mukana jonkun puolueen toiminnassa?
- Tuntuuko, että puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään?
- Koetko, että sinulla on mahdollista osallistua politiikkaan? Onko siihen kannustettu? Onko siitä joskus ollut puhetta? Kenen kanssa?
- Kuvaile tapojasi osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan?
- Koetko, että kaikilla on Suomessa yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet?
- Koetko voivasi vaikuttaa politiikkaan Suomessa?
- ➔ Onko mikään näistä osallistumisen muodoista suuntautunut Somaliaan tai tapahtunut myös siellä?

Poliittinen luottamus

- Kuinka usein Suomen hallitus tekee mielestäsi oikeita päätöksiä?
  - o Entä Somalian?
- Kuinka moni poliittisista päätöksentekijöistä on mielestäsi korruptoitunut?
  - o Suomi/Somalia
- Luotatko
  - o Poliisiin
  - o Presidenttiin
  - o Oikeuslaitokseen
  - o Tiedostusvälineisiin
  - o Hallitukseen
  - o Tampereen kaupunginvaltuustoon
  - o Erilaisiin yhdistyksiin?
  - o Juha Sipilään, Timo Soiniin?
- Kuinka tyytyväinen olet demokratian toimivuuteen?
- Vaikuttaako politiikka joskus niin monimutkaiselta, ettet oikein ymmärrä, mitä on tekeillä?
- Koetko, että sinulla on sananvaltaa siihen, millaisia päätöksiä politiikassa tehdään?

Liite 2. Saatekirje haastateltaville

Hei,

Teen Tampereen yliopistolla pro gradu -tutkielmaa, jossa selvitetään Suomeen 15–29-vuotiaina 1990-luvulla tai sitä ennen saapuneiden somalialaisten kokemuksia suomalaisesta poliittisesta järjestelmästä ja siinä toimimisesta. Etsin haastateltavia tutkielmaani varten.

Haastattelun kesto on noin yksi tunti. Haastattelut ovat luottamuksellisia, eikä vastaajaan viitata tutkielmassa nimellä. Haastateltavat mainitaan ryhmänä tutkielman lopussa.

Mikäli olette kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen, sosisiko Teille haastattelu touko-kesäkuun* aikana? Voitte ottaa minuun yhteyttä sähköpostitse tai soittamalla. Haastattelut voidaan toteuttaa yhteisesti sovittavana ajankohtana teille sopivassa paikassa.

Ystävällisin terveisin,

YTK Petra Kantola

xx

xx

Tutkimuksen ohjaajana toimii professori (vt.) Elina Kestilä-Kekkonen, Tampereen yliopisto.
elina.kestila-kekkonen@uta.fi

*Saatekirjeessä mainittua aikataulua on muutettu tutkielman toteuttamisen aikana.

Liite 3. Haastateltavat

1. Mies, Helsinki. Muuttanut Suomeen vuonna 1990
2. Mies, Espoo. Muuttanut Suomeen vuonna 1992.
3. Mies, Espoo. Muuttanut Suomeen vuonna 1990.
4. Mies, Helsinki. Muuttanut Suomeen vuonna 1990.
5. Mies, Tampere. Muuttanut Suomeen vuonna 1990.
6. Mies, Vantaa. Muuttanut Suomeen vuonna 1993.
7. Mies, Tampere. Muuttanut Suomeen vuonna 1991.
8. Nainen, Tampere. Muuttanut Suomeen 36-vuotiaana vuonna 2005.
9. Nainen, Tampere. Muuttanut Suomeen 35-vuotiaana vuonna 2006.
10. Maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelevä kantasuomalainen ohjaaja, Tampere.

Tutkielman ohjaaja on verifioinut nimet sisältävät listan haastatelluista.